ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 5 (443) ■ Mai 2019 ■ 4 lei ■

ION SĂLIȘTEANU - Nestinsă speranță

Momente şi schiţe din actualitatea literară

Poeţii unui secol de literatură română

A apărut (în *România literară*, nr. 16/ 2019) a doua listă canonică a literaturii române din intervalul centenarului aniversar (1918-2018). După tabloul sinoptic al prozei, redactorii revistei realizează şi lista consacrată poeziei (mai precis, poeţilor). Rostul anchetei este acelaşi: să determine acordul dintre canonul literar şi canonul didactic, cu influenţă implicită asupra manualelor şcolare. Şi-au exprimat opinia tranşantă (sau, oricum, selectivă) 35 de critici şi istorici literari, dar şi poeţi care s-au remarcat în comentariul poeziei contemporane (din zona noastră participând Mircea Bârsilă şi subsemnatul). Se remarcă printre criticii literari care s-au angajat în stabilirea canonului: Livius Ciocârlie, Al. Cistelecan, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Gabriel Dimisianu, Ioan Holban, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieş, Eugen Negrici, Irina Petraş, Ion Pop, Vasile Spiridon, Alex Ştefănescu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir ş.a.

În prefaţa acestei liste canonice, liderul Uniunii Scriitorilor Nicolae Manolescu avertizează asupra uşoarei modificări a grilei opţionale: „Spre deosebire de lista canonică de proză, aceasta cuprinde în ordine cronologică poeţi, nu volume. Ordinea este dată, de regulă, de anul debutului în volum (precizat între paranteze). Sunt incluşi şi câţiva poeţi al căror debut s-a petrecut cu puţin înainte de 1918, dar care s-a consacrat în perioada ulterioră. Atragem atenţia asupra caracterului presupus canonic al poeţilor. De aceea, pe listă apar relativ puţine nume de poeţi tineri, care pot fi (sau sunt) promiţători, dar nu canonici. Cu unele excepţii, rămase din fericire izolate, criticii, istoricii literari şi poeţii consultaţi au judecat corect".

Întrucât ecourile anchetei au fost anemice, propun aici o trecere în revistă a rezultatele; mai ales, pentru cititorii care nu ajung la *România literară*. Astfel, se poate observa că din perioada interbelică (incluzând şi debutanţii din deceniul al doilea al secolului XIX) au fost selectaţi mai toţi poeţi paradigmatici: George Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Ion Vinea, Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, George Topîrceanu. Ion Minulescu, B. Fundoianu, Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Radu Gyr, Aron Cotruş, Nichifor Crainic, Geo Bogza, Zaharia Stancu, Ştefan Baciu, Dan Botta, Al. Philippide, Horia Stamatu şi G. Călinescu (din poezia postbelică). Lipsesc: Octavian Goga, Camil Petrescu (din *Ciclul morţii*), Gherasim Luca şi alţi câţiva poeţi din diaspora.

Din generaţia războiului – mai cu seamă din grupările *Albatros*, *Cercul Literar de la Sibiu* şi *Grupul suprarealist român* - care continuă şi în primul deceniu postbelic s-au remarcat: Magda Isanos, Miron Radu Paraschivescu, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Ion Caraion, Dimitrie Stelaru, Ştefan Aug. Doinaş, Radu Stanca, Emil Botta, A. E. Baconsky, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Ion Horea, Maria Banuş şi Nina Cassian. Aş spune că puţini lipsesc din această perioadă marcată de proletcultism.

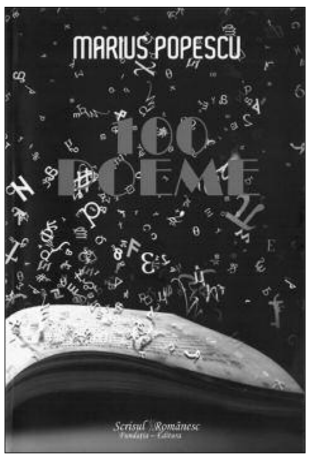
Generaţia şaizecistă, începând cu Nicolae Labiş, este reprezentată în lista canonului de: Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Gabriela Melinescu, Marin Sorescu, Constanţa Buzea, Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Grigurcu, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi, Petre Stoica, Daniel Turcea, Florin Mugur, Emil Brumaru, Mircea Ciobanu, Dan Laurenţiu, Virgil Mazilescu, Sorin Mărculescu, Şerban Foarţă, Nicolae Prelipceanu, Ovidiu Genaru, Ion Pop, Gheorghe Tomozei, Grigore Vieru, Nora Iuga, Angela Marinescu, Alexandru Miran şi Constantin Abăluţă. Cărora li se alătură şaptezeciştii: Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Adrian Popescu, Dinu Flămând şi Ion Mircea.

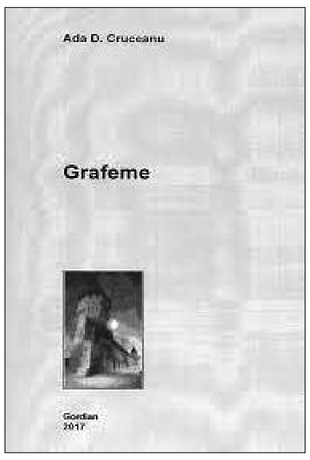
Optzeciştii selectaţi sunt ceva mai numeroşi (câţiva debutând la sfârşitul anilor '70): Ion Mureşan, Vasile Dan, Gabriel Chifu, Aurel Pantea, Ioan Moldovan, Nichita Danilov, Marta Petreu, Marian Drăghici, Mariana Marin, Alexandru Muşina, Mircea Cărtărescu, Liviu Ioan Stoiciu, Traian T. Coşovei, Ion Stratan, Eugen Suciu, Matei Vişniec, Viorel Padina, Florin Iaru şi Arcadie Suceveanu. Cred că meritau să intre în rama listei şi: Bogdan Ghiu, Magda Cârneci, Dan Damaschin, Varujan Vosganian, Cassian Maria Spiridon, Gellu Dorian, Mircea Bârsilă, Leo Butnaru, George Vulturescu, Octavian Doclin, Călin Vlasie ş.a. Dintre „nouăzecişti" şi „douămiişti" nu şi-au găsit locul în suta de poeţi decât: Ioan Es. Pop, Horia Gârbea şi prematur-dispărutul Cristian Popescu; fapt explicat de Nicolae Manolescu în şapou. **(N.O.)**

Sic!

„...a scrie împotriva scriitorului Nicolae Breban din cauza omului Nicolae Breban este un act de barbarie culturală, de huliganism literar. /.../Omul este dificil, scriitorul incomod. Cei care cârtesc împotriva lui o fac de regulă verbal. Pentru că în scris le-ar fi destul de dificil să găsească argumente care să minimalizeze valoarea operei sale" (D. Păcuraru, *Poesis*, nr. 1-2-3/ianuarie, februarie, martie 2019). * „Când Petru Ursache a cerut în presă să fie îndepărtaţi informatorii Secu din posturile de conducere ale Universităţii Cuza, decanul l-a chemat la ordin şi l-a somat să de dezminţire, tot în presă. A dat-o: „Acum, la Facultatea de Litere, mă simt în securitate". (Magda Ursache, *Pro Saeculum*, nr. 1-2/2019). * „Acum, când orice ordonanţă, maistru militar ori plotonier devine general de popotă, te umflă râsul. Am ajuns o naţie de profesori universitari şi de generali, mai avem puţin şi, vorba unui coleg, dăm drumul la mareşali! Nu va mai avea cine ne trage ciubotele, cine purta războaiele şi cine ieşi la tablă!" (Nicolae Iliescu, *Tribuna*, nr. 398/1-15 aprilie 2019). * „Poezia mi-a fost ca o amantă: a venit când a vrut, a plecat când a vrut... Cine ştie, odată mă trezesc cu dânsa, din nou, pe masă. POETUL LA MASA DE LUCRU!!!" (Emil Brumaru, într-un dialog cu Emilia Chiscop (dintr-un volum în pregătire), *Scriptor*, nr. 3-4/martie aprilie 2019). **(DAD)**

Carte nouă

■ **Marius Popescu** – ***100 de poeme*** (Editura Scrisul Românesc, Craiova). Deşi e profesor de filosofie la bază, Marius Popescu evită să fie didactic în poezia pe care o scrie, deşi idei mai vechi sau mai noi abundă în lirica lui, dar reformulate, transpuse în limbaj poetic. E ceea ce se întâmplă în volumul *100 de poeme* . De asemenea, autorul ştie a evita să fie criptic, ermetic, chiar dacă scrie mai curând elaborat decât inspirat, găsind tonul simplităţii elevate: „Să vedem ce răsare/din sângele trecutului/se pare că evoluţia/a ajuns la capăt./A privit cu tristeţe/neguroasele zări/şi s-a oprit la o intersecţie/absolut secretă". Sau: „Antiapocaliptic./Stau cu fericirea la masă/ea îşi savurează cafeaua/eu, tristeţile/nu priveşte spre mine/suntem două existenţe paralele/poate ne vom întâlni/în alte orizonturi".

Ba, uneori poetul devine ludic, cu ecouri din Marin Sorescu, dar ca orice joc de oameni mari, la Marius Popescu jocul are şi o dimensiune dacă nu tragică, măcar dramatică: „Soarta joacă tenis cu mine/din nefericire/eu nu sunt adversarul/sunt mingea/iar copiii de mingi/sunt nişte monştri/care mă aruncă/în bătaia sorţii". Găsim pe alocuri şi parabole biblice, coerente şi limpezi, dar reinterpretate dintr-o perspectivă mai curând ateistă, decât creştină.

Cel mai bine îl prind pe autor însă poemele nostalgice, pline de candoare şi de o prospeţime care nu se prea mai poartă în poezia românească actuală, ca-n această *Copilărie*: „Câtă învăţătură mi-aţi dat văilor/şi voi munţilor/şi voi apelor/şi tu stei al Ponorii/şi tu Pod al lui Dumnezeu/şi tu lacule Zaton/pădure de liliac/dar mai ales voi grădinilor/cu cireşi, meri şi pruni/cu tei înfloriţi/ploile, zăpezile, vânturile/cu vrajă încărcate/cu comori de lumină./Mama spunea poveşti/şi ţesea la război/seara spunea frumoase versuri/din Bolintineanu şi Alecsandri,/povestiri nordice/de unde le ştia oare/într-o casă fără cărţi/şi fără iubire?" **(DAD)**

■ **Ada D. Cruceanu** - ***Grafeme*** (Gordian, Timişoara – 2017). ADC este eseistă şi traducătoare şi trăieşte la Reşiţa. O parte din eseurile sale mai vechi sau mai noi le-a strâns acum în volumul *Grafeme* .Scriitorii analizaţi de eseistă sunt, în marea lor majoritate, din zona Banatului: critici literari, eseişti, publicişti, apoi prozatorii, şi în sfârşit – poeţii. Ba, la finalul volumului oferă un scurt capitol – *Vernis* – şi artiştilor plastici. Deşi, într-o dedicaţie, autoarea îşi numeşte modest producţiile „texte", avem de-a face cu eseuri bine articulate, nu cu cronici de întâmpinare, recenzii, note de lectură. Eseul este, după o definiţie a nu ştiu cui, proza în care personajele sunt idei. Cam aşa ceva găsim în textele Adei D. Cruceanu. Fiecare dintre aceste texte sunt, în fond, nişte schiţe de cărţi monografice pe care autoarea le-ar putea scrie, măcar despre unii dintre autorii analizaţi aici. Mă gândesc la Sorin Titel, Petre Stoica, Adriana Babeţi, Anişoara Odeanu... La Sorin Titel, de pildă, eseista relevă alinierea prozatorului la înnoirea tehnicii narative, la schimbarea de paradigmă, la „modernizarea" prozei româneşti şi o face cu opera romancierului în faţă, patru volume ale tetralogiei: *Ţara îndepărtată, Pasărea şi umbra, Clipa cea repede, Femeie, iată Fiul tău.* Cartea Adei D. Cruceanu este o încercare de recuperare şi de ilustrare a Banatului literar, a unei părţi a acestuia, prin reprezentanţii săi importanţi, unii de prim plan în istoriile literare, alţii marginalizaţi de o istorie în general nedreaptă, care lucrează cu uitarea ca mod de lucru.

Stilul autoarei este unul al tehnicii mozaicului, cu ideile învelite bogat şi dens în termeni proprii autorului comentat, nu fraze, îndeobşte, dar cuvinte care au menirea de a defini, în fond, universul operei analizate. **(DAD)**

Tănase şi Regele

Au stat de vorbă cu ani în urmă. Au înregistrat aceste discuţii, de comun acord. Iar acum a ieşit pe piaţă o carte cu ele. A muncit la transcriere sârguincios Elena Vijulie. A semnat-o, firesc, Stelian Tănase. A publicat-o, util, Editura "Corint". Au prezentat-o la Piteşti universitaru` Mircea Bârsilă, poeta Denisa Popescu, sociologu` Octavian Sachelarie (directorul instituţiei gazdă, Biblioteca "Dinicu Golescu"). S-a vorbit îndelung despre opul în cauză, fiind, neîndoios, unu` ce merită masiv interes. Şi se bucură de el, număru` mare de cumpărători de diverse vârste vădind acest fapt îmbucurător. Căci e, cu siguranţă, o mărturie de preţ pentru istoria ţării din veacu` trecut. Ce vine să corecteze anomaliile comuniste imunde, mistificatoare...

Stelian Tănase nu e doar un condei, constatai. Ci şi-un abil promotor. Că-şi înfăţişă ademenitor, calm, convingător munca de pe foi. Încât aş fi vrut să mai zăbovească-ntre noi glăsuind. Îndeosebi a sa relatare despre omu` Mihai I (în a cărui apropiere avut-am prileju` cândva să mă aflu) ţintuindu-mă-n scaun nişte bune minute. Cu indubitabil folos pentru acumulările mele la temă. Dornice mereu de noutăţi potrivite, ample, nemăsluite. De clarificări binevenite, certe şi chibzuite...

Pe de altă parte, experienţa acumulată ca politician fac din Tănase o voce demnă de atenţie. A trăit multe, a văzut atâtea şi manifestă clară-ndrăzneală în a le spune pe şleau. Aşa că argeşenii fură-n maxim câştig ascultându-l, socot. Fincă aflară adevăruri incomode despre evenimente-ale vremii nefericite prin care-am trecut sub cizmă bolşevică. În "Conversaţii cu Regele Mihai", suveranu` nedreptăţit de soartă dezvăluind, limpezind, întrutot îndreptăţit. Mie iar aducându-mi aminte că fu-mpiedicat odios, ruşinos a merge la mormintele familiei sale. Care-a făcut România definitiv un stat pe harta lumii. Mă contrazice cineva?

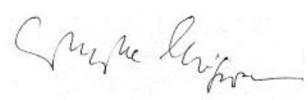
ADRIAN SIMEANU

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Nu mă așteptam s-o aud vorbind astfel”

■ Iluzie și deziluzie stilistică. Expresia elementară care poate retrograda adevărul. Expresia rafinată care-l poate înscena.

■ „Zeii singuri pot avea milă fără să-i fi atins vreodată suferința” (N. Iorga). Dar există zei autentici care să nu fi suferit?

■ Am întîlnit într-un supermarket clocotitor de lume o casieriță „drăguță”, purtînd pe creștet cu desăvîrșită naturalețe două respectabile coarne din material plastic. O variantă a zeiței Isis în Amarul Tîrg?

■ Distribuția în ființă a puterii și a slăbiciunii poate fi ordonată sau aleatorie. Tipul creator e produsul ultimei ipostaze.

■ „Nimic nu vorbește mai bine profunzimilor noastre decît expresia puternică. Arta este puterea expresiei. Pentru ca Expresia să fie puternică, îi trebuie nemurirea «provizorie» a istoriei noastre. Expresia este adevăratul frumos; ceea ce înțelegem prin frumos este, adesea, academismul. De la Croce încoace, «frumosul» este înlocuit cu expresivul. Care e mai adecvat. Nu există «frumos», există «expresia»” (Eugène Ionesco).

■ Și după o noapte albă în care ai scris, ai impresia că ziua se cuvine a prelua ceva din prerogativele nopții. În primul rînd să aibă o notă irațională, invitînd visul la sine.

■ Scriptor. A fi dependent de un singur predecesor sau de prea mulți predecesori e la fel de indezirabil.

■ „În fond, secretul vieții este să facem ca și cum am avea ceea ce atît de dureros ne lipsește. În asta constă întreaga filosofie creștină. Să fii convins că totul *este* creat spre binele omului, că *există* înfrățirea umană - și dacă nu e, ce importanță are? Mîngîierea acestei viziuni constă în a crede în ea, nu în faptul că ea există cu adevărat. Pentru că dacă eu cred în ea, dacă tu, el, și ei cred în ea, înseamnă că se va adeveri” (Cesare Pavese).

■ Păgubos din fire, se adaptează mai lesne la ceea ce nu s-a petrecut decît la ceea ce s-a putut petrece.

■ A. E.: „Posibila frumusețe similiestetică a unei amînări, prelungirea ei fără termen, ieșirea ei din articulațiile practice. Evident, o amînare în raport cu tine însuți.

■ Știința: o expresie a maturității (poate cea mai onorabilă); tehnica în schimb n-are ceva ludic, cum o prelungire a copilăriei?

■ „Carnivorii au o vorbă: «cea mai bună legumă e carnea». Ei, iată că pentru ei există și vegetala cu gust de carne de porc. Se cheamă jackfruit, este un fruct exotic extrem de sănătos, care a apărut și la noi în țară. Se găsește proaspăt la conservă sau sub formă de cuburi prefierte. Jackfruit este considerat cel mai mare fruct din lume. Greutatea lui variază între 5 și 45 kg., crește în copaci în India și este vîndut cu prețuri cuprinse între 1,5 și 3 dolari kilogramul” (**Click**, 2019).

■ În evoluția vieții speranța ajunge a funcționa intermitent, spre deosebire de angoasă care tinde spre continuitate. O explicație? Ultima are parte de prestigiul blasfemic al noului.

■ Pe micul ecran, exponentul unui gen de ocultism psihologic consiliindu-ne să nu ne aruncăm privirile niciodată nici în trecut nici în viitor, ci, în vederea dobîndirii unei fericiri energetice, să ne limităm cu strictețe la prezent. Dar elementara noastră dificultate de a delimita prezentul de trecut și viitor nu-i situează oare optimismul jubilant sub semnul îndoielii?

■ Să fim ceea ce putem fi, spre a întîmpina cu dignitate ceea ce nu putem fi.

■ Dificultatea cu care prezentul se transferă în amintire, frivola ușurință cu care glisează spre viitor.

■ „«Cînd au învățat cangurii să sară?», o întrebare care frămîntă comunitatea științifică de multă vreme, și-a aflat, în sfîrșit, răspunsul: mutația s-a produs acum 20 de milioane de ani, în urma unor schimbări climatice majore; deplasarea prin salt, susțin savanții, era în mai mare măsură compatibilă cu terenul arid care a rezultat în urma deșertificării continentului australian. Deducem de aici că, la începuturi, cangurii se deplasau cursiv și neprecipitat” (**Dilema veche**, 2019).

■ Cei ce au beneficiat de o copilărie fericită ajung a se teme de moarte într-un grad mărit, deoarece, dispărînd la un moment dat veghea sacră a familiei, încearcă un simțămînt al abandonului. Moartea are astfel în ființa lor un preambul dureros.

■ Nu poți realmente înțelege, nu poți iubi un om dacă nu-i realizezi slăbiciunile. Iubindu-l, într-un anume fel ți le asumi. Asumîndu-le, te străduiești a le absolvi. A. E.: „Dar redempțiunea nu reprezintă atributul lui Dumnezeu? Te poți substitui Lui?”. Unii din noi cutează a crede că da. „Dragostea îl preface pe cel care iubește în chipul celui iubit: dacă-L iubești pe Dumnezeu, dumnezeu vei fi; dacă-l iubești pe diavol, diavol vei fi” (Sfîntul Augustin).

■ „În democrație, fiecare nouă generație e un popor nou” (Alexis de Tocqueville).

■ A. E.: „Patriotismul românesc, din păcate, încă intoxicat la ora actuală de naționalismul ceaușist. Azi, cînd întîlnim accentele patriotice, gîndul ni se răsucește automat către retorica dezlănțuită a Cîntării României ori a Cenaclului Flacăra. E ca și cum pe un teren pe care au funcționat execuțiile ordonate de un regim totalitar s-ar fi proiectat un parc de distracții. Pînă una-alta o impietate atrage după sine senzația unei alte impietăți”.

■ Te extinzi pentru a trăi, te restrîngi pentru a supraviețui.

■ O metaforă ce, rămînînd ea însăși, atinge gradul de claritate, puterea de convingere proprii unei propoziții raționale. Suprema sa realizare.

■ Supoziție intimă. Cine nu izbutește a iubi obiectele umile din preajma sa, mă tem că nu izbutește nici a iubi satisfăcător lumea în calitatea acesteia de Creație divină.

■ Întocmai cum un melc scoțîndu-și cu prudență coarnele spre infinit, sensul poetic.

■ „Dictatorul nord-coreean a lansat confecțiile din proteine, vitamine, fier și calciu care pot fi mîncate pe timp de foamete. (...) S-ar evita, astfel, suferințele din perioada crizelor de alimente, cum a fost foametea ce a distrus țara între 1994 și 1998. La acea vreme, nord-coreenii ajunseseră să mănînce rădăcini, cartofi cruzi, sau plante sălbatice. Nici șobolani sau șerpi nu mai găseau să-și potolească foamea. (...) Colecția vestimentară cu totul specială este prezentată într-un catalog, 47 de pagini din catalog prezintă modelele de haine comestibile pentru bărbați și 103 pagini pentru femei” (**Click**, 2019).

■ Dificultatea continuă a stilizării unor texte mai vechi, aidoma curățirii unei grădini de scaieți. După o vreme, îți dai seama, stupefiat, că scaieții reapar. N-ai decît să reiei operația.

■ Pentru a se impune spiritului, se cuvine ca speranțele să aibă girul unor amintiri tributare mîhnirii.

■ „Cînd nu există vină din partea noastră, cele mai dureroase părăsiri de către Dumnezeu nu sunt decît o formă, chiar cea mai intensă a îmbrățișării Sale” (Monseniorul Ghika).

■ Consolarea nu e o bucurie, ci o diminuare a durerii. Dar are un alibi mirific. Alături de noi plînge Providența.

■ A. E.: „Un adagiu regalist, adaptat: «trecutul a murit, trăiască trecutul»”.

■ Există și o prostie subtilă. Mostră: scrisul lui X.

■ X ne oferă un scris dens, carismatic, dar e un personaj sec, cu un aer de contabil prost dispus, Y e agreabil, cald, dăruitor în calitatea sa umană, dar scrisul său e searbăd, decepționant. A. E.: „Nu te poți bucura nici într-un caz nici în celălalt, căci ambele demonstrează dramatismul condiției umane”.

■ „Niciodată vocile nu sunt atît de frumoase ca-ntr-o seară de iarnă, atunci cînd apusul aproape că îți ascunde trupul, iar cuvintele par a se naște de nicăieri, cu o nuanță de intimitate rar întîlnită în timpul zilei” (Virgina Woolf).

■ În zelul său competitiv, inteligența poate deveni dureroasă precum un mușchi suprasolicitat.

■ Senectute. În fapt nu ești singur nici acum. Te însoțește, atît de mișcător-solidar, crepusculul lumii *tale*.

■ A. E.: „Nu mă așteptam s-o aud vorbind astfel, pe micul ecran, pe zvăpăiata Oana Zăvoranu: «N-am dorit din cale afară de mult să am copii. Am dobîndit în schimb copii cu blană. Micile animale în care se concentrează toată dragostea mea»”.

■ „S-a calculat: dacă oamenii s-ar măcelări între ei în ritmul în care ucid animale, rasa umană ar dispărea în 17 zile” (**Dilema veche**, 2019).

■ Memoria nu e decît o entitate tehnică, aidoma unei mașini pe care amintirea, aidoma unei ființe, o poate conduce pe traseele de ea stabilite.

■ „*Firescul,* în celebrul vers al lui Boileau, este desigur totuna cu *adevărul. Chassez le naturel, il revient au galop*. Mă întreb dacă numai el, alungat, revine degrabă. Minciuna, deopotrivă. Într-atît suntem coborîtori nemijlociți ai păcatului din vechi, comis sub semnul și la adăpostul minciunii. Minciuna s-ar zice că a dobîndit rang de trăsătură firească în constituția noastră psihică, în orice *epistemé* ar generaliza Michel Foucault” (N. Steinhardt).

■ A. E.: „Visul: o cumpănă între posibil și imposibil. Într-un caz fericit, înclină spre imposibil din capul locului”.

■ O cămilă poate supraviețui fără apă 7 zile.

■ Tristețea lucrului înfăptuit pe jumătate poate fi mai mare decît cea a lucrului integral neînfăptuit. Demonia ezitării între cele două condiții.

■ Insațiabil de viață, insațiabil de moarte.

■ „Viața lumii se săvîrșește din voința cuiva, cineva face ceva anume cu această viață a întregii lumi și cu viețile noastre. Ca să putem nădăjdui că vom înțelege sensul acestei voințe, trebuie mai întîi s-o împlinim, să facem ceea ce ni se cere, nici nu voi înțelege vreodată ce se vrea de la mine, și încă și mai puțin voi pricepe ce se vrea de la noi toți și de la întreaga lume” (Lev Tolstoi).

■ A. E.: „Puțină boală e binevenită în cuprinsul sănătății, astfel cum un ingredient dă gust bucatelor”.

■ Examinarea analitică a unei mari dureri nu e pentru un autor o operație lesnicioasă, deoarece fascicolul lucidității orientat asupra durerii în cauză vizează obiectivitatea inexpugnabilă a acesteia, natura sa ireductibilă. E ca și cum ar proiecta asupra unei uși închise o lumină puternică, nădăjduind ca măcar o singură rază să treacă dincolo de marginile ei, în încăperea de alături.

■ Parfumul: un nimb olfactiv care indică un gen de sfințenie laică, replică dată divinului în sfera mundană. O delicatețe senzuală și practic imaterială. Totodată smerenie și cutezanță.

■ „Primăria Romei a decis ca, din luna aprilie, banii azvîrliți de turiști în Fontana di Trevi (în jur de un milion și jumătate de euro anual) să nu mai fie destinați actelor caritabile, ci administrației publice, urmînd să fie folosiți de acum încolo pentru lucrări de infrastructură. Sunt curioasă cîți turiști își vor mai pune dorințele în contul Primăriei” (**Dilema veche**, 2019).

■ În Evul Mediu prostituatele erau pedepsite prin tăierea limbii pentru a nu-și putea negocia prețul.

■ Maturitatea, vîrsta corespondentă prezentului celui atît de nerezonant, damnat.

■ Prefer să ascult muzică la radio sau casetofon, iar nu participînd la un concert. Înfățișarea, gesturile, mimica interpreților îmi distrag atenția astfel cum, la biserică, în timpul unei slujbe, cineva ar vorbi în preajma mea. Aidoma fluxului mistic, cel estetic nu suportă imixtiunile unui real inoportun. Muzica și reculegerea religioasă: pauze ale realului, similare unor benedicțiuni.

■ „La urma-urmei canibalismul este o tendință înnăscută în om și ca să se manifeste nici măcar nu are nevoie de execuții. Lipsa de compasiune este profund înrădăcinată în om într-un mod aproape anatomic, ca pata oarbă din ochi și imperceptibilă ca și aceasta. Căci în fiecare epocă există proscrisul asupra căruia se concentrează repulsia. El este defăimat, prigonirea lui este un act lăudabil; dacă i se întîmplă ceva rău, toți răsuflă ușurați. Această satisfacție se întîlnește și la oamenii buni, gen Mr. Pickwick. Ea începe încă de la grădiniță și din primele clase primare” (Ernst Jünger).

■ Autenticul miracol nu se disociază de normalitate, ci ne apare concrescut cu materia acesteia. Nu reneagă realul, ci îl scaldă într-o iluminare ce provine chiar din enigmaticele profunzimi ale realului.

Cei ce au beneficiat de o copilărie fericită ajung a se teme de moarte într-un grad mărit, deoarece, dispărînd la un moment dat veghea sacră a familiei, încearcă un simțămînt al abandonului. Moartea are astfel în ființa lor un preambul dureros.

aforisme

Marin Iancu

FEȚELE POEZIEI

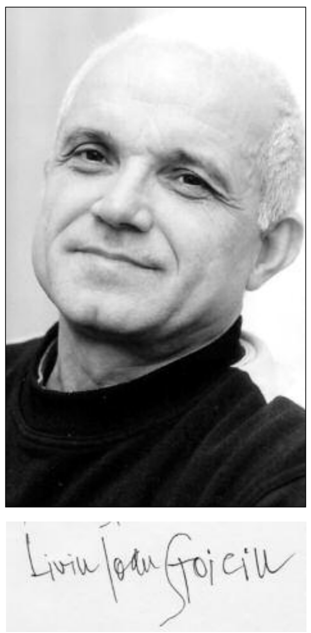
Fizionomia poeziei. Mit și realitate

Poet al neantului fixat într-un cerc etern, Gheorghe Izbășescu înscrie în această geografie mitică a formelor aspirația spre cunoaștere, năzuința de regăsire a purității omului originar, ca martor tăcut al unei imuabile treceri în care pare să se stingă totul...

Spirit modern, credincios sieşi şi principiilor sale literare, posibil de integrat în suita acelor neliniştiţi care au cunoscut în toată profunzimea lor trauma eternă a regândirii relaţiei originare dintre fiinţă şi existenţă, poetul **Gheorghe Izbăşescu** (1935-2017) îşi trăieşte intens starea lirică şi, fără inutile retractări, o exprimă în poezie păstrând adevărata sa intensitate. După experienţa parţială izbutită odată cu publicarea în revista „Ateneu" (nr. 6/1979) a grupajului de poeme *Ulise al orasului*, volumul de debut *Viața în tablouri* (1984) va avea meritul de a deschide, în ciuda apariţiei sale cu mult prea tardive, un traseu literar destinat să compună o autentică imagine a unei opere cu o puternică încărcătură afectivă, în care tensiunea lirică îşi trage seva din întâlnirea firescă a conştiinţei cu misterele mari ale vieţii. Chiar dacă dorinţa de a publica nu l-a ispitit pe deplin de la primele sale încercări literare, poetul Gheorghe Izbăşescu s-a lăsat cucerit o viaţă întreagă de o asemenea aventură literară, a scris în tăcere, cu o patimă sfâşietoare, în tihna celebrei sale *Garsoniere 49*, mereu supus unui efort de rafinare şi esenţializare a expresiei sale lirice. Structură sentimentală, poet al unei realităţi interiorizate, cu acces la miturile antice şi moderne, Gheorghe Izbăşescu îşi construieşte un imaginar gândit până la detaliu din câteva repere, care, după cum sugerează şi volumele din anii din urmă, formează decorul unui spaţiu vizibil subordonat funcţiei reflexive a discursului său liric: *Melodrama realului* (2003), cu titlul reluat din'95, *Un pumnal sub cămașă* (2009) şi *Râsul galben din adânc* (2012). Dintre temele consacrate, Gheorghe Izbăşescu s-a orientat spre problemele fundamentale ale poeziei, mereu actualizate de marii lirici ai lumii şi repuse statornic în versul său după o prealabilă adaptare la propria-i personalitate poetică. Publicată recent, la un an de la dispariţia tragică a autorului, această a doua ediţie revăzută şi adăugită a plachetei *Râsul galben din adânc* (Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Prefaţă de Nicolae Oprea, Iaşi, Editura Junimea, 2018) recompune, în linii mari, o parte din sensurile universului poetic creat în cele peste cincisprezece cărţi de poezie publicate, cu unele intermitenţe, de la debutul său editorial până în anul 2012, când Editura Dacia XXI din Cluj-Napoca îi tipăreşte ediţia întâi din *Râsul galben din adânc*. Împărţit în patru cicluri unitare (I. *Iisus ne-a deschis în cer albă poartă; II. Fără pericole nu există minuni; III. Podul de fier peste Trotuş; IV. Tuneluri prin care am venit în lume),* varianta actuală a volumului de faţă, revăzută şi adăugită, cuprinde poeme inedite şi poeme selectate din volumele sale anterioare, nefiind exclusă însă nici posibilitatea ca multe dintre ele să fi fost supuse în timp unui statornic exerciţiu de rescriere şi restructurare, „dând alt contur ciclurilor anterioare", după cum ne precizează Nicolae Oprea în atât de comprehensiva sa prefaţă. Privit din această perspectivă, Gheorghe Izbăşescu este conştiinţa care creează în mod deliberat un univers literar cu o puternică forţă de comunicare afectivă, în care, după cum sugerează şi versurile din *Lentila de contact*, poemul prolog al antologiei, cuvântul este supus unor nenumărate încercări, destinate parcă să ilustreze limitele maxime de comunicare prin discursul poetic şi pierderea credinţei în forţa specifică de iradiere semantică a acestuia: „Mă uit la capul meu când levitează /prin cameră / ca la coroana lunii ce se albăstreşte /în echinoxul de primăvară /şi legile puterii le inventează pe furiş. //Atunci butucii degetelor mi se umflă /şi carnea e în agonie /iar şerpii verzui din ghiveciul cu aloe-vera/de pe birou/ intră printre literele maşinii de scris. /intră în burta ei nichelată. //încât între mână şi foi / se pregăteşte fluxul şi refluxul magnetic / să dreagă celulele /din trupul muzei ce trebuie să nască. /În timp ce printre tăioasele-mi imagini /se-aud triluri de tămăduire din zăvoi. / Vedeţi? De-abia aici începe discuţia /dintre cuvântul pe care îl gândesc /şi cuvântul pe care îl scriu. /Cuvântul care intră decis în poem /şi nu mai poate ieşi din el niciodată." Biografismul frust, ispita necenzurată a cotidianului, transferul spre mit, tendinţa de apropiere de sacru, thanaticul şi erosul marchează în egală măsură cele patru cicluri ale volumului *Râsul galben din adânc.* Grefate pe anumite imagini menite să genereze reveria poetică, primele două secvenţe (*Iisus ne-a deschis în cer albă poartă* şi *Fără pericole nu există minuni)* surprind înclinaţia religioasă a poetului contemporan, fiorul mistic, sensibilitatea primară în faţa dramei Mântuitorului păstrându-se ca elemente esenţiale în acest context: „Să ştie lumea că Divinul, atunci înduplecat /de-atâtea plângeri, şi-a trimis Fiu salvator /în infern pământean, străjuit de săbii. /Cu sânge să ne plătească al mântuirii izvor // E noaptea de Crăciun. Şi clopote-n biserici /sunt guri de serafimi slăvind Naşterea Sfântă. / O, Maică Preacurată, ascultă-ne în piepturi /cum inima-n rugăciuni spre fruntea ta se-avântă" (*Iisus ne-a deschis în cer albă poartă).* Toate celelalte şase poeme din această primă secţiune (*Copilul Iisus, Tălpile lui Iisus, Glasul divin, Lacul din Nazaret, Simțind în cer declinul, Maica precurată ne ascultă durerea*) conţin exclusiv tablouri cu scene biblice menite să releve principiul de regenerare purificatoare: „La marginea lacului din Nazaret /tălpile lui Iisus nu cutează /să calce pe ape nuferii /ca pe nişte /capete de copii cu soarele-nţelept" (*Lacul din nazaret*). Poetul se transferă cu sentimente şi idei din relativ în absolut, sub regimul eternităţii, atitudinea lirică devenind dintr-o dată mai densă şi tenta reflexivă mai pronunţată. Dimensiunile universului liric devin la fel de evidente şi în poemele din ciclul *Fără pericole nu există minuni,* un model de valorificare lirică a miturilor autohtone şi pretexte tot mai evidente pentru unele incursiuni în istoria noastră spirituală: „Între zilele mele de-acum sunt eşarfe /ca-ntr-un colţ de rai, /ce le strâng sub cămaşă. /Pentru un şantier al meu unde lucrarea /caldă a inimii resfiră-n piept harfe" (*Zeul Pan suna din corn, vara*). Poet al neantului fixat într-un cerc etern, Gheorghe Izbăşescu înscrie în această geografie mitică a formelor aspiraţia spre cunoaştere, năzuinţa de regăsire a purităţii omului originar, ca martor tăcut al unei imuabile treceri în care pare să se stingă totul: „Stau cu ochii înfipţi în fereastră /să regăsesc veşmintele zeilor /unde-n ruine de temple ne-adastă, /să-mi revăd sufletul pe care / mama la naştere mi l-a dat/ nealterat de presiuni subterane / (cu stropi de cruzime) /când spiritul legiuieşte clipe divine" (*Fără pericole nu există minuni).* Încărcătura emotivă a volumului *Râsul galben din adânc* sporeşte spre final, cele două ultime părţi provocate de momente existenţiale generatoare de trăiri şi percepţii cu mult mai adânci reuşind să ofere detaliile biografiei lirice a propriei deveniri. Evocarea insistentă a spaţiului–matrice din zona Muscelului, a relaţiei dintre acest Univers şi fiinţa sa, dau o cu totul altă dinamică stării sale lirice. Trăind revelaţia scindării fiinţei, pe fondul contrastelor dintre visul creaţiei şi realitatea cotidiană, Gheorghe Izbăşescu se descoperă în ipostaza unui poet nostalgic, preocupat în a sonda cu precădere evenimentul cotidian şi domestic, cu imagini surprinzând „curtea casei", „tălpile părinţilor", „servieta tatei", „tablourile cu cei dragi de pe pereţi" sau „odăile căminului părintesc", dar şi pregătit a interoga existenţa asupra sensurilor vieţii şi morţii. În aceste poeme, dimensiunile universului liric creat de Gheorghe Izbăşescu se relevă în notele unui peisaj mai puţin omogen, peste care se suprapun, diseminate ingenios, amintirile unui timp pierdut, marcat de evenimente şi locuri, părinţi, obiecte, peisaje şi oameni. Năzuinţa autorului este să se smulgă din proza cotidianului şi să-şi creeze un univers propriu pe care să-l restituie ca pe o supremă formă a frumuseţii lumii. Asemenea exerciţii de autodevenire revin obsesiv în versurile din *Podul de fier peste Trotuș,* cu toate notele inconfundabile ale metafizicii: „Chiar am o revelaţie când trec podul /de fier peste Trotuş...." Apăsat de singurătate şi de grijile elementare ale vieţii, gândirea reflexivă devine cu trecerea timpului tot mai autoritară. Supus unui flux regenerator de energie, poetul forţează într-un asemenea context accesul la un mister existenţial („Un ochi îşi caută numele şi visul /sub pielea verde de dealuri /când timpul îşi zdrobeşte suprafaţa. /Iar altul în oraş e stăpânit de tărâmul celălalt /să spintece somnul obiectelor, /să le mărească relieful /cuprinse de-ale Trotuşului pline de frig valuri"), arătându-se, prin toate acestea, ca un *poet al privirii*. Astfel că fluxul lucrurilor şi al evenimentelor este perceput din interior, de teamă de ce ar putea descoperi în sine însuşi, dar şi din exterior, ca atitudine în faţa perisabilului realităţii din afară. Tunelul, asemenea ferestrei sau a „lunetei" („În copilărie, o lunetă ascundeam sub plocad, /cu ea să văd limpede..."), ar putea fi drumul care facilitează întoarcerea privirii spre un anume spaţiu, spre o mulţime de lucruri şi stări dintre cele mai eteroclite, reprezentative pentru lumea investită cu sensuri răscolitoare prin trepidanţa trăirilor: „Câtă vreme nu reuşim măcar să ne menţinem /sufletul în forma-n care /ni l-au născut mamele, /zadarnic încercăm să-i cunoaştem naturii /părţi din biografia-i plină de plângeri. /Ca un produs al uitării de-acum şi de mâine" (*Ceva se întmplă în sufletul naturii*). Expresie a unui eu traumatizat de spectacolul unei lumi aplatizate, acest ultim ciclu reprezintă poezia privirii retrospective, capabilă să scruteze timpul în trecerea sa ireversibilă. Atât de perceptibile la o primă vedere ca realitate, mediu propriu-zis al existenţei cotidiene, aceste peisaje apar însă ca pură proiecţie a imaginaţiei: „Chiar am o revelaţie când trec podul de fier /peste Trotuş...." Când poetul nu mai rămâne doar cu sine, acesta iese din capcana eului său însingurat, determinând ca discursul poetic să se convertească într-un schimb de mesaj între eu şi „restul lumii": „oare venise vremea să dărâm /zidurile ce s-au tot înălţat /între mine şi restul lumii /cât în taină mi-ampregătit /inscripţiile de pe stânci catalane?" De pe o asemenea poziţie de distanţare, poetul tinde spre marea aventură a explorării eului, a căutării omului esenţial, a dialogului cu sinele misterios, ca în *Arhivele de duminică* („că nu atât ele mă înspăimântă /cât limbile livide ce-mi fac semne /că le-am despărţit de cuvinte..."), după cum, în altă parte, obiectele şi gesturile stranii conturează o atmosferă desenată într-o manieră hilar-suprarealistă, cu detaliile proprii unui peisaj misterios, plin de anxietăţi misterioase: „cât dintre cărămizile sparte /un ochi grozav mă aţinteşte ameninţător /ca o vită înjunghiată /iar fiinţele sacrificate printre ruine /şi duceau în palme capetele cu demnitate" (*Arhivele de duminică*). Când elementele de civilizaţie a „loisirului" sunt aduse în faţă, culorile devin violente, mişcarea lor sugerând o proiecţie continuă a ochiului asupra unui univers lipsit de o axă evidentă: „plutea pe lângă mine Trotuşul /cu frânte imagini /vălurindu-şi cântecul /cu mulţimi de guri //ireal râu trăind cu faţa-n jos /fără să-şi lase în urmă adresa /cu scheletul vieţii misterios ... " (*Ireal râu).* Văzut ca un fel de călătorie iniţiatică, prin istorie, între naştere şi moarte, trecutul se asociază la Gheorghe Izbăşescu cu prezentul, o eternă trecere, formă de degradare a unei stări sufleteşt, suficient în a deduce că, element predominant al creaţiei sale lirice, timpul devine factor menit să întreţină tensiunea dramatică: „Când eram doar o eşarfă lunecând /pe ferestre, /nu întrezăream securea timpului /ce înainta tiranic, sfătuită de zei." (*Animalul domestic, IV*). Fundamentat pe coordonate estetice şi etice, itinerarul creaţiei poetice a lui Gheorghe Izbăşescu este în măsură să ne convingă că acesta are toate atributele poetului autentic, întreaga sa sensibilitate literară fiind alimentată de solitudine, de impactul cu stări generatoare de percepţii mitico-biblice, de iubire şi de spectacolul lumii natale. Notând cu fidelitate spaimele interioare care se convertesc într-un act de confesiune cu lumea, poetul surprinde un topos germinativ al spaţiului-matrice din zona Muscelului, apropiat de o atmosferă mistificatoare, loc încărcat de semnificaţii profunde, în care fiinţa se înnobilează prin armonia naturală căreia îi aparţine.

Liviu Ioan Stoiciu

Un tablou răsturnat al vieții literare de la noi

Am ajuns la o vârstă la care pot să recunosc eșecul în planul receptării cărților mele, n-am cititori care să aștepte o carte nouă a mea, să o cumpere sau să o împrumute de la o bibliotecă publică (unde oricum n-ar găsi-o, că la achiziții nu intru pe lista celor căutați de elevi sau studenți, nefiind în manualele sau cursurile școlare / universitare; elevii și studenții sunt singurii cititori ai bibliotecilor publice, „din obligație”). N-am o editură care să-mi cumpere drepturile de autor și să mă oblige să scot cărți. N-am nici măcar un critic literar care să mă susțină ferm. Cu siguranță, dacă ar exista în România, n-aș avea nici un agent literar care să mă promoveze, ceea ce scriu eu nefiind vandabil. Motiv pentru care am anunțat la finalul anului 2017 că nu voi mai scoate cărți, adică mi-am luat de o grijă. Problema rămâne însă pentru literatura română actuală – tirajele simbolice și absența cititorilor. Nu pun la socoteală cei câțiva scriitori de succes. Curios pentru mine, editorii continuă să fie prosperi pe seama cărților publicate (cu siguranță, nu pe seama cărților originale, fie ele și „canonice”, câte?).

O seamă de scriitori români contemporani au scris și scriu în străinătate (emigrați), au sau au avut tiraj mai mare și cititori mai mulți? Îi las la o parte pe marii noștri dispăruți: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu. Prozatorul Petru Popescu, la un moment dat rupea gura în SUA ca scenarist, am înțeles (la fel, poetul Andrei Codrescu, profitând și de colaborarea lui la National Public Radio; a publicat și romane), a scos cărți cu vânzări pe măsură (pentru literatura română Petru Popescu și Andrei Codrescu nu contează; nici nu cred că mai scriu în românește). Probabil, o perioadă au avut parte de cărți cu tiraj consistent scriitorii români exilați politic de dinainte de 1989, fiind o curiozitate pentru publicul european (Paul Goma, pe nedrept, a rămas o victimă). În rest, gloria unor prozatori care ar trebui să conteze în România, de la Dumitru Țepeneag la Bujor Nedelcovici (sau Petru Dumitriu și Norman Manea), nu se bazează pe tirajele și vânzările cărților lor. Nici nu îndrăznesc să vorbesc de tiraje și vânzări la cărți de poezie ale celor plecați din țară (inexistenți pentru literaturile din țările în care s-au stabilit, ca și prozatorii pomeniți, dar menținuți pe soclu în România: de la Maria Banuș la Nina Cassian, nelipsite din „Lista canonică” apărută deunăzi în *România literară*). Un scriitor aparte, Matei Vișniec (iubit și ca poet și prozator), e impus cu piesele de teatru în lume.

Există și un tablou răsturnat al vieții literare de la noi. Tot citesc și mă minunez de tirajele cu zecile de mii la cărți de proză și de poezie semnate de „unii” români plecați din țară, de care literatura română nu dă semne să fi auzit. Vă dau două exemple. Unul de-a dreptul eclatant, al prozatorului Eugen Ovidiu Chirovici (mason de renume, până în 2010 „Mare Maestru al Marii Loji Naționale din România”; în perioada 2002-2003 a fost consilier de stat pentru probleme economice al primului ministru Adrian Năstase, între anii 2003-2007 a îndeplinit funcția de președinte cu rang de secretar de stat al Agenției Naționale pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii din cadrul Guvernului României, iar din 2008 este consilier al Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a României; eu îl știu de redactor-șef la un ziar care a dispărut, *Curierul Național*; dar era mare vedetă și la BBC, Europa Liberă, Radio România Actualități sau B1 TV; vezi pe Wikipedia). De necrezut: *Cel mai recent roman al său,* The Book of Mirrors (Cartea Oglinzilor), *reprezentat de agentul literar Marilia Savvides, se dovedește a fi o adevărată lovitură editorială internațională. Drepturile au fost deja vândute în peste douăzeci de țări, printre care Marea Britanie (Penguin Random House, Century), SUA (Simon and Schuster), Germania (Random House, Goldmann), Franța (Les Escales), Italia (Longanesi), Spania (Penguin Random House, Literatura), Olanda, Suedia, Norvegia, Danemarca, Finlanda, Brazilia și așa mai departe.* „Cartea Oglinzilor” a apărut și în românește, bineînțeles, nu-mi amintesc să fi fost băgată în seamă cu adevărat de critica literară (autorul Eugen Ovidiu Chirovici, stabilit din 2012 în Anglia, e ignorat în România, nu e cuprins în nici o ierarhie literară, mă tem că nici măcar în confreria scriitorilor români SF; succesul lui ar fi trebuit să meargă pe filieră masonică, literatura română actuală e plină se masoni, inclusiv critici). Țineți-vă bine, romanul pomenit „a fost vândut în 400.000 de exemplare în 39 de limbi, iar numărul continuă să crească”. Și nu numai atât: „40.000 de exemplare au fost deja vândute și în România, iar cititorii continuă să caute volumul”, declara în iunie 2018 Eugen Ovidiu Chirovici pentru *Newsweek România*. Să-mi trag răsuflarea?

Alt exemplu (la nivel de aroganță și naivitate), dar din poezie. Scrie RADOR (Radio România Agenția de presă): *Numele lui este Mihai Gane, dar în Spania este cunoscut ca Miguel Gane. Tânărul poet a ajuns subiectul unui reportaj pentru* Euronews, *unde este descris ca o „senzație literară”. În 2017, a fost nominalizat la Premiul Național de Poezie din Spania și a fost la un pas de a primi premiul pentru cea mai buna carte de poezie din 2017.* Atenție, Mihai Gane a publicat două volume de poezii în limba spaniolă, care au avut vânzări... amețitoare: 60.000 de exemplare! „Prima sa carte a fost tipărită până acum în 17 ediții, iar volumele sale s-au aflat, săptămâni la rând, în topul vânzărilor”, scrie *Euronews*. Cum e posibil? Ce poezie de succes o fi scriind acest poet de 25 de ani (douămiizeciștii „postumaniști” ar trebui să fie invidioși pe succesul lui furibund din Spania)? În România, bineînțeles, n-a auzit nimeni de el. Spune Mihai Gane pentru *Ziarul Românesc*: „Cercurile literare din România sunt atât de elitiste, încât un tânăr de 25 de ani li s-ar părea un ignorant”... Stop! Aici o fi buba în România cu tirajele simbolice pentru cărțile originale (de poezie sau de proză) și cu absența cumpărătorilor (a cititorilor), faptul că avem *cercuri literare atât de elitiste*, încât... încât...

18 aprilie 2019. BV

C. Voinescu

Like Gramatica

„Băteau piatra, aprindeau și fumau”

■ Termenul cu etimon necunoscut, ***bâzdâc***, deși Scriban îl propune pe polonezul puțin probabil *bzdyk* (*bătrân ramolit, hodorog*), are, în compensație, o lungă și grăitoare, serie sinonimică: *capriciu, chef, fandoseală, fantezie, fason, fiță, maimuțăreală, moft, naz, poftă, prosteală, sclifoseală, toană* – după cum ne asigură *Dicționarul de neologisme*. Întâlnim vorba la Sadoveanu: *Să știți că Niculăieș Mânecuță s-a supărat... Așa era și în sat. Îi sărea bâzdâcul dintr-o nimică*, în timp ce Ghica potrivește pentru același tâlc, într-un alt context, cuvântul cu obârșie turcească ***chef*** (*keyif*) : *... își făcea cheful cu ciubuc și cafea, după obiceiul oriental.* Preluând un neogrecesc, *fandásu/ fandázome*, Ispirescu spune: *Nu vă mai fandosiți acum. Spuneți și voi, ia, ce v-ăți pricepe* – de unde și ***fandoseală,*** sinonim la rându-i cu ***fason*** (franțuzescul *façon*), bine rânduit de Hogaș printre alte vorbe, pentru a descrie marea sindrofie de la cucoana Savastița: *... cu lăutari, cu danț... dar mai cu samă cu fasoane, cu priviri galișe.* Caragiale apelează destul de des la turcescul *müft*: *Ce să mai căutăm la comediile alea nemțești, niște mofturi; dăm parale și nu înțelegem nimica!* ***Naz*** tot dinspre Bosfor vine, ***sclifoseala*** s-a format pe teren românesc, prin derivare, de la ***a sclifosi***, orfan de etimon și el: *Ian să-i fi sculat la treabă* – scrie Creangă – *și apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc și se sclifosesc, zise mama.* Zice Eminescu: *Pătimaș și îndărătnic s-o iubești ca un copil,/ Când ea-i rece și cu toane ca și luna lui april?*

■ În legenda *Piatra Teiului,* Alecu Russo ne oferă un tablou al ținutei tradiționale a țăranului român: *Un chimir lat de piele de căprioară, cuprinzând tot ce este trebuincios munteanului: un cuțit frumos, o lulea, o pungă și un* ***amnar*** *lung legat de cingătoare c-o curelușă ori un lănțujel de fier. Bucata de oțel cu care se lovește cremenea spre a scoate scântei în vederea aprinderii fitilului sau iascăi –* ***amnarul*** deci, ***amânarul***, cum i se mai zice prin țară, s-a format, explică dicționarele etimologice din *A + mânar[e]* (< latinescul *manuale „de mână” >a+mânar(e)>amânar>amnar),* deși s-a propus drept etimon și *igniarium – materie inflamabilă. Tătarul a zbătut amnarul în cremene, a potrivit iasca aprinsă în ghemul de iarbă uscată și-a suflat în el, dând flacără* – povestește Sadoveanu. Plimbându-se printre cuvinte, ***amnarul*** s-a dat după cum i-a cerut împrejurarea, schimbându-și tâlcul, dar noima ba: *stâlp de lemn sprijinind acoperișul unei construcții țărănești, mâner de lemn la războiul de țesut, bucată de fier cu care se ridică sau se coboară fierul lat al plugului.* Ba s-a instalat și prin expresii populare, demers semantic probat de Ispirescu într-unul dintre basmele sale: *Să nu se dezlipească de stăpânul său nici cât ai da din amnar.* Zice și Petru Dumitriu: *Mai mulți aveau amnar și iască. Băteau piatra, aprindeau și fumau.*

■ Eusebiu Camilar vorbește despre *o traistă cu flori mari, cu baieră colorată*, cu sfoară, ață, curea etc. cusute de un obiect (traistă, ploscă etc.) pentru a fi transportat sau atârnat, cum ne dumirește și un vechi cântec popular: *Mâna sub șa că băga,/ Plosca de baieri scotea,/ Un pahar de vin turna...* Intrând în combinații cu alte vorbe, ***baieră*** nășcocește ziceri al căror tâlc contextual nuanțează culoarea rostirii, cum de pildă, se întâmplă la Ispirescu, când insuflă *durerea, suferința*: *Biata fată își plângea nevinovăția cu niște graiuri de-ți rupea băierile inimii.* Simțim, uneori, nevoia ***să*** ne ***dezlegăm baierele inimii***, ușurându-ne de povara unor gânduri degrabă destăinuite, alteori ***strigăm*** sau ***oftăm din baierele inimii,*** cum zice Odobescu: *Sărăcuț de maica-mea – strigă din băierile inimei Bisoceanul*, și tot el, dar cu sens de *adâncime*, de astă-dată: *Tetis chemă pe Briareu ca să iasă din băierile adânci ale pământului. N-ai decât să strângi băierile pungii* – ne îndeamnă Alecsandri la *chibzuință financiară*, în timp ce Delavrancea constată *un grad foarte ridicat de zgârcenie*: *Nu vezi că ăștia... au fost buni, milostivi și n-au râvnit la ale altuia... și n-au avut nouă băieri la pungă ca în ziua de azi. DOOM* îngăduie, în egală măsură, cele două forme de plural ale vorbei: *baiere/ băieri* și un genitiv așijderea, drept consecință: *boierii/ băierii*. Zice Creangă: *Dacă vede și vede, taie baierile de la traistă... și face cum poate, de leagă el gârnețul unde trebuia.*

■ Aseară ți-am luat ***basma***/ Și-acum te văd fără ea... constată flăcăul îndrăgostit, într-un cântec de tot frumos, zis cu foc de Maria Tănase. Între ***batic*** (franțuzescul *batik*) și ***maramă*** (turcescul *mahrama*) se înșiră, precum bănuții în salbă, vreo cincisprezece vorbe, potrivite ca tâlc și osebite ca straie: *Ea ridică somnoroasă lunga genelor maramă* – zice Eminescu, de pildă. La rându-i, ***năframa*** e rudă fonetică bună cu *mahrama*: *A vărsat aurul blestemat... într-o năframă* – scrie Galaction. ***Dermeaua*** are, după Scriban, obârșie turcească (*dürmé* și *davürmé – îndoitură, învălitoare*), iar ***testemelul*** este turcesc și el – *testmal, destmal*, prin filieră bulgărească –, întâlnit la Vlahuță: *Un copil își deznodă un testemel de la gât.* Citim la Sadoveanu: *Purta cațaveică de vulpe cu fața albastră ș-o BROBOADĂ albă legată ca un turban* – vorbă ce se trage de dincolo de Dunăre, din bulgărescul *podbradka*, dar citim și: *Am să-i duc un fes roș și un TULPAN undelemniu, ca să-și mai aducă aminte din tinerețe* – secvență în care Creangă dă cuvântului de origine grecească, *tulpáni*, noima de *batic în trei colțuri*. Unii îi zic ***cârpă***, ca Petru Dumitriu: *O șuviță măruntă îi scăpase de sub cârpa neagră de pe cap*, iar alții – ***bariș*** sau ***bariz***, precum Zaharia Stancu: *Lelea Ileana era îmbrăcată cuviincios cu fustă și polcă cernite și bariz cafeniu.* Sinonimica salbă e mai lungă: prin Muntenia – ***barabun***, în Maramureș – ***șirincă***, în Transilvania – ***felegă***, iar învechit și popular – ***peștiman***. Zice Negruzzi: *Va avea un peștiman curat și o cămeșă de burancic, cu altițe cusute de dânsa.*

litere

George Drăghescu

*

Ploaie de vară –
într-o băltoacă
înoată liniștea.

*

Șarpele casei
e păzit
de umbra cireșului.

*

Pe umbra mea
cu grație se-așează
un fluture orb.

*

Dansul îngerilor –
într-un puf de păpădie
suflă un copil.

*

La geamul iubitei
o rândunică
cu prietenul ei.

*

Fulgerul vara –
Hokusai cu penelul
se joacă pe cer.

*

Cad frunzele –
singurătatea
se înnobilează...

*

În castelul de nisip
locuiește
bătrânul greiere.

*

Poteca din codru –
omul și fiara
pășesc prudent.

*

Într-un pumn de cireșe
o livadă
și-o singură umbră.

Oarecum psalm I

Iederă, pe zidul de piatră
al bisericii
Doamne, să urc pe iederă?
dacă ajung maimuță la Tine?

Oarecum psalm II

Umbra mea, Doamne,
trece Styxul cu mine
sau o lași în pribegie,
să caute veșnicia?

Oarecum, psalm

Cine-l mai plânge, Doamne,
Pe câinele vagabond,
care moare pe maidane?

Să plângi după un câine
Îți trebuie mai mult
Cu un gram de suflet.

Teatrală I

Actorul a părăsit
căruța cu paiațe.
Îl găsim în piață;
Joacă pentru un mănunchi
de verdeață.

Teatrală II

Sufleorul a ieșit din cușcă
pe scenă.
Textul autorului
s-a topit.
Sufleorul suflă la Infinit.

Teatrală III

După spectacol, sub o mască,
actorul își regăsește rolul îmbrăcat
în nuanțe ce nu s-au jucat.

Tantra

Îmbrățișez femeia
până ce Absolutul
se prelungește pe nuri
în poziție de lotus.

Călătorul și Nimicul

Nimicul s-a ascuns
Pe fundul paharului cu vin
al Călătorului.
S-a golit paharul.
Călătorul și Nimicul
pleacă în pribegie.

Unde ne sunt cafenelele?

Unde ne sunt cafenelele de altădată?
Unde se întâlneau academicianul cu ratatul,
metafizicianul cu omul de rând
și Dumnezeu cu necuratul?

A murit Faust

(În memoria actorului Ilie Gheorghe)

A murit Faust.
La Fabrica de Teatru
din Sibiu
s-au aprins reflectoarele
mai târziu.
Spectatorii îl caută
pe Faust în sală
la lumina unui licurici.
Faust e Dincolo,
Faust e Aici.

Pictură naivă

Un țăran mai înalt
ca o biserică.
Un sfânt mai uman
decât un țăran.

Magda Grigore

În numele poemului

(o înserare, ca un mac solitar)

O înserare ca un mugur fragil,
ca o mireasmă vindecătoare a verii,
ca o floare a timpului –
pâlpâie domol;
tremură ca un mac roșu, solitar,
cu rădăcinile adânci,
pivotante,
pierdute în memoria universului.

În depărtare, Hypnos și Thanatos,
ca doi frați nedespărțiți,
aleargă liberi pe câmp,
în căutarea unor tărâmuri noi.
Ei poartă pe cap cununi din flori de mac
și învăpăiază orizontul în sepale;
clipele cad din timp, se revarsă,
se aștern ușoare una peste alta
într-o liniște activă.
Cerul își schimbă veșmântul,
nisipul zilei își schimbă strălucirea,
trupul parcă se micșorează
sub briza nopții necunoscute
care se apropie.

Înserarea este o continuă ofrandă
adusă iubirilor sfâșiate.

Sufletul învață acum să privească în depărtare,
începe să lumineze singur,
se aprinde ca o văpaie
la întâlnirea cu sine însuși.

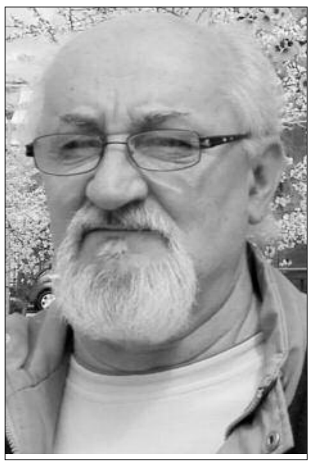
Înserarea îmbină spiritul cu soarele,
învăluie singurătatea în culoare
și devine un simplu motiv
pentru a fi.

Ion Sălișteanu - *Măluri, ape, cer* (detaliu)

poesis

Aurel Sibiceanu

Cântec

Ale tinereţii zile ţi-au rămas
în chip de umbre pentru călători
prin hanuri, tei şi râpi.

În aşezările tale a intrat nisipul
ca o foarte frumoasă femeie!
Peste pleoapele-ţi obosite
mahrama palmelor ei se aşează
cum zăpezile pe morminte.

Rodii în care astrul e schivnic de seamă
sunt ochii ei, surâsul îi este un animal tânăr
lângă urma de leu tremurând, lângă
talpa oprită în spini cum
în cenuşa preţioaselor pietre.

În aşezările tale, cum vii de departe,
te întâmpină un rumeguş ceresc,
al mesei tale, la care au stat:
chipul tău, minotaurul, acvila şi inorogul.
Reazem şi giulgiu nu ai decât în Cântec -
în el te fărâmi cum se fărâmă sarcofagul
de la lumina tinerei frunţi din lăuntru-i.

Şi pietrele îţi dau cu împrumut
locul prin care au lăsat iarba
să urce la cer, la pleoapa celuia singur...

Cină

Pâine şi apă...
Semne ale unei cărţi de pământ,
hotare ale unui regat
glorios ca seara aceasta
uşor amăruie şi amintindu-ţi
că noaptea va să-ţi pună pe faţă
un sarcofag de barbare ghicitori.

La uşă bate cineva – dacă deschizi
vei fi mai singur, mi-am zis,
dacă nu deschizi un om străin
va umbla cu răsuflarea ta pe drumuri,
doar de vânturi ospătat şi de raza
tupilată-n ghimpele Rozei, vineţiul!

Seara se înavuţeşte mai mult
şi scânteile, fãpturi din alte lumi,
pe mahrama întunerecului ţes un om
cărându-şi bătrânele-i oase
în prăpăstii de omăt.

Acatist

Dar, numai Unul Singur
poate porunci cu blândeţe
paserilor să cânte,
să ne petreacă
în somnul de noapte,

să ne aducă afară din el,
cum dintr-o blândă
şi vremelnică moarte...

Acatist

Când eram copii,
Împăratul Ceresc
se juca cu noi,
se arăta
în rumene cireşe,
în trifoi cu patru foi,
în furnica trudind
pe Golgota
unui fir de iarbă...

Atunci
îl vedeam,
îl auzeam,
îi zăream
urmele în colb,
alături de urmele noastre.

Ghethsimani

Deodată,
ceaţa Grădinii
este tăiată în trei:
de o pasăre,
de un pas nevăzut
şi de schivnicul tei...

Cu adevărat
se va răstigni şi iarba...

Cină

Douăsprezece ape curgând:
oleandru, măslin, rodiu, salcie,
măr, chiparos, mesteacăn, arţar,
paltin, cedru, palmier, ulmul,
singurul cu ereţi pe ceru-i
şi amar, amar.

O, nedesluşit crâng în lemnul mesei
Cinei Celeia de Taină
şi de cearcăn împodobit
cu azurul din Grădina Ghetsimani.

Şi călcâiul tău, Călătorule,
gulden cu slove de cenuşă pe el,
alabastru în care vipera lasă ura
pietrei ce a stat în sfatul tău
cum în zidul Ierichonului.

Douăsprezece ape!
Ce scaldă
pentru făptura ta ştirbită
de azur, păstorită de lacrămi.

Ce călătorie spre apa cea vie,
în care intra-voi să depun mărturie!

Rozariu

E seară-n casa Dumitale, Tată.
Părul mamei este alb şi liniştitor,
mânuţele ei galbene,
de femeie împuţinată,
te ţin de vorbă
ca un oaspete
din Ceruri...

...şi mai vine o noapte lungă,
din ce în ce mai lungă,
despre care tu, Dumneata,
nu povesteşti nimic nimănuia...

Apa, ca un solz de peşte,
doarme în cana spre care,
peste noapte îţi vei întinde
truditul ram al mâinii.
Candela
stă strajă calendarului
şi pleoapelor tale
care se topesc în somn.

O, Doamne, somnul!
Acest toiag minunat,
această peripeţie...

Cioplitorul de vâsle

şi seara îl află cioplind
la închipuirile lui...

Ciopleşte umbre de palide fete,
mi-am zis, ori lucrează un sicriu...
şi parcă-n uneltele sale joacă o rază ciudată,
venită din ochii ce nu-s, care au fost
şi-n care-au jucat minunile lumii, atâtea
câte poate un om să zărească stând liniştit
sub smochinul în floare...

Parcă un chivot ciopleşte, mi-am zis,
un chivot cu basme iară nu cu legi,
basme în care mereu se arată
pleoapele prinţesei în care stă închisă
liniştea unei fiare cereşti...

În oţelul securii lucrând desluşesc un fluviu
negru în care cineva silnic munci-va
şi silnic îşi va scrie omătul din cântec...

ªi strălucirea securii se face oglindă,
pe rând arătându-i luntraşii din lume plecaţi,
din amara-i mireasmă, cum dintr-o stea
risipită-n seninul pietrei-menhir...

şi nu are timp de întristare, Cioplitorul,
şi nici timp să se bucure - lucrarea-l vrăjeşte
cu seninul din lemn, cu mahrama nevăzutelor
de Dincolo...

Din Apocrife despre Babilon

Din Ţara Elamului, iată-ne:
venim cu gresia faptelor noastre,
cu purpura unui strigăt de victorie...

Ai noştri stau înmărmuriţi:
lance lângă lance,
lacrimă lângă lacrimă...

Cu mângâierea le citim
Scriptura Făpturii
şi sunt ei, cei care ne-au ţinut
în custodie trupul amar...

Ne privesc şi Astrul
pune peceţi pe vederile lor...

Totul arată ca o lespede...

Doar din când în când
femeile lor nasc privindu-ne,
nasc şi nu-şi recunosc pruncii...
ei au în cearcăn
gresia faptelor noastre,
în gâtlej purpura
unui strigăt de victorie!

Târziu, înţelepţii au murmurat:
“Mai grea este coapsa decât piatra,
subsuoara mai înmiresmată
decât floarea câmpului...
şi toate sunt în firea lor,
cum dimineaţă de dimineaţă
afli apele în Cartea de Apă.

Azi, din toate potecile
uitarea ne-a cules urmele,
spada noastră rugineşte
la uşile basmului...

Stăm înmărmuriţi:
lance lângă lance,
lacrimă lângă lacrimă...

S-a zvonit că din Ţara Elamului
vin către noi Călători de Pământ
aducând gresia unor fapte,
purpura unui strigăt de victorie...

Dar, numai Unul Singur poate porunci cu blândeţe paserilor să cânte, să ne petreacă în somnul de noapte,

să ne aducă afară din el, cum dintr-o blândă şi vremelnică moarte...

Leo Butnaru

Jurnal de Serbia (VI)

23.IX.

Cam mi-e dor de casă. O visez, visul – să spunem că e calm, liniștit. Înaintarea în vis sau în subconștient, în nemărginirile fanteziei infinitului, așijderea și creatoare de infinit (interior-uman) nu înseamnă deloc fuga de realitate, ci cucerirea, cercetarea unor noi spații și anexarea lor explicită realității. După Breton, una din cele mai acut-aprinse proprietăți ale imaginației omului este irezistibila dorință, tendință de a deveni realitate. De a se *realitatiza*.

Deci, revin nemijlocit la realitate. Plecarea spre Belgrad. Cu viteză sporită, pentru ca să reușească la avion rusul lituanian Hanin. Inițial, el trebuia să plece singur, cu autobuzul de cursă, însă, după calcule mai atente, s-a dovedit că ar ieși bine dacă noi, ceilalți, am porni nu la nouă, ci la opt jumătate.

Ali Abdollahi oprește la gara din Niš, de unde va pleca, pare-se, spre Bulgaria, la Ruse. Apoi, spre România. Zoran îi spune că, în România, manifestările literare sunt la un foarte bun nivel. Colegul iranian e de acord: el a mai fost în țara noastră.

Toamna, manifestările literare sunt un fel de boboci de numărat.

La Kragujevac o lăsăm pe Jelena Jankovici (numele ei amintește de o mare jucătoare de tenis sârbă). La Belgrad coboară alți colegi. Microbuzul gonește spre aeroportul Nikola Tesla, să-l lăsăm pe colegul din Riga. Și cum să nu-ți amintești de disputa... etno-amicală, cam de ce neam o fi fost Nikola Tesla? Odată ce, peste trei zile, de aici, de pe aeroportul „Tesla", voi zbura spre aeroportul „Coandă", să ne amintim că Henri Coandă spunea că marele inventator Nicolae Tesla e român bănățean din Banatul sârbesc, însă, de fapt, prietenul sau Nicolae era istro-român din Croația.

La Uniunea Scriitorilor, pe strada Franțuzească, mă văd în fine cu președintele ei, prietenul Radomir Andrici, care fusese plecat în România, la Craiova. Radomir este bucuros că mă poate... bucura, rupând cuvinte, legând fraze românești. Este îndrăgostit de România până la entuziasm, a scris și volumul de poeme „Icoană românească", ne-a colindat țara, are o memorie prodigioasă, amintind numele multor prieteni de-ai săi de pe întinsul areal de la Nistru până la Tisa, apoi până la râul Sava care, la Belgrad, se întâlnește cu Dunărea, pentru că și în Serbia există români, colegi și prieteni de-ai săi. Mai sunt la întâlnirea noastă poetul, traducătorul german Ludvig Lege, cu care mă înțeleg în franceză, rușii Serghei Gloviuk (împreună cu I. Cislov, în 2003, a publicat o amplă antologie de poezie sârbă) și Aleksandr Kojedub (a vizitat Moldova în calitate de corespondent, a cunoscut pe unii din scriitorii de la Chișinău; își amintește și de pivnițele de la Cricova), apar, fugitiv, scriitorii din Israel (ei rămân și după încheierea Întrunirii Internaționale a Scriitorilor, plătindu-și singuri continuarea sejurului), Ludmila Klociko din Belarus care, acum doi ani, cu poetul moscovit Vladimir Korkunov, ne-au fost oaspeți la Chișinău. Un du-te-vino de colegi sârbi...

Apoi coborâm la parter, unde are loc un șir de prezentări de cărți, printre care și a mea, „Absența negativului", tradusă în sârbă. Despre ea vorbesc Radomir Andric și Miljurko Vukadinovici. Era așteptat și Adam Puslojici, însă el, fiind plecat la Kladova, la filmări sârbo-române (unde va fi prezent și Mircea Dinescu), a avut ghinionul să întârzie la autobuz, plus că, pe traseu, se mai întâmplase să se răstoarne o cisternă cu gaz lichefiat – mare pericol! – astfel că, în loc de 5, a făcut... 10 ore de drum. La telefon, Adam îmi spune că își va răscumpăra absența mâine, când va spune ce are de spus despre prietenii săi români, inclusiv despre Leo Butnaru, „căruia i-am dedicat un poem și pe care ți-l aduc olograf".

După lansarea de cărți, Andrici alcătuiește o echipă scriitoricească și editorială pentru un prânz-cină oferit de editorul Dejan Mastilovici într-un local mai special, patronul căruia îi este amic. Așadar, componența: Radomir Andrici, subsemnatul, cei doi colegi din Moscova, Dejan și Ranko Cinovici, prietenul casei și al scriitorilor, să zicem. Ranko a luptat în războiul din Kosovo, s-a pensionat ca veteran și e unul din sârbii care, de bine de rău, înțeleg rusește, răspunde într-un melanj sârbo-general-slavon pe care, să vezi, îl pricep eu.

O vorbă despre editorul Dejan Mastilovici: a publicat mai multe cărți, volume serioase din Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi, Stănescu. Contribuie, în mare, cu propriile finanțe, cele primite de la ICR fiind limitate de regulamentul acestuia. Adam Puslojici este cel care, prin Dejan, promovează intens și eficace literatura română în Serbia. Iar Nichita Stănescu pentru mulți din poeții sârbi a mai rămas un model, o legendă, un ecou al dăinuirii în universalitate.

Adrian Țion

Profunzimi difuze

O suavă melancolie, desprinsă din repetate exorcizări, caligrafiază poemele lui Alexandru Jurcan din volumul *Să nu visezi șerpi albaștri* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018). Poetul se simte adumbrit de soarta lumii și consemnează impresii, trăiri marginale, rătăciri în cuvânt, adesea în proximitatea visului care nici el nu e întotdeauna salvator. Scurte și bine strunite, poemele din acest volum dețin imagini frisonante dintr-un cotidian răstălmăcit, derutant, amorf. Blocul cu locatari bizari, balconul cu deschidere spre natură, „spre greieri", câinele, păsările sunt elemente constitutive ale unui tablou static, mereu proiectat pe „cămașa nespălată a lumii". Se creează o fluență lexicală anume, întreținută prin notații fugare, tăioase, la care se adaugă suita de lamentații și dezamăgiri ce pun în evidență nul interogativ: „cine își mai amintește de mine?" sau „Alergi, Alexandre, alergi?". Tonalitatea deșertăciunii ecleziastice e contrasă în sintagma dureros de lucidă „gloria de nisip". Poetul a coborât în „cuibul singurătății" de unde privește spre lumea în crepuscul. Coloratura acestui „cuib" ce adăpostește „singurătatea mea de bărbat lâncezit", bate pregnant în albastru oscilant, când sticlos, când stenic. Albastrul lui Alexandru Jurcan nu e azurul tinereții, ci o culoare rece, sfidătoare, de temut, rău prevestitoare.

Unitatea tematică a volumului este dată de imaginea globală a lumii în destrămare la care actantul liric participă derutat, jignit, cu componenta ei cromatică răsfirată în mai multe piese reprezentative: „șerpi albaștri", „liniște albastră", „trenul albastru", „și înfrângerile sunt albastre", „rapsodia albastră", „stoluri albastre". Un impuls mărturisit, armonizat în cromatica viziunii, l-a primit, se pare, pe cale auditivă: „eu mă tăvălesc patetic și tandru/ peste rhapsody in blue de Gershwin". Mici licăriri în fața luminii des invocate, uneori pentru a alunga spaima, poemele au tentă descriptivă, par naturi statice sau „peisaje" aproape lipsite de verb: *Balcon cenușiu, Speranță cu ceainic.* Empatia, identificarea tragică e dezolantă în *Ultimele stele*: „De ieri m-am transformat în peisaj - / am copaci uscați/ cărări mucegăite/ veverițe flămânde// doar pașii tăi s-au umplut de apă/ noaptea acolo stele stinghere s-adapă".

Coborârea pe treptele singurătății e marcată ca atare în diferite poeme. Notație extrasă din cotidian și transfigurată în solitudine astrală, suprapusă peste etape din ciclul existențial. Mai întâi *singur în sala de cinema,* apoi *singur la o bere*, ca la urmă *singur în noapte* să anunțe coborârea *în sacre întunecimi* și invită mâna să pună *o lumânare pentru singurătate*. Alexandru Jurcan își concepe jocul liric în strânsă legătură cu viziunea integratoare a decrepitudinii, fără a deveni sumbru sau morbid. Dimpotrivă, el păstrează fire rezistente cu modelul imaginativ-ludic al optzeciștilor încrezători în destructurări spectaculare cu efecte melodramatice. Pastelul e investit cu murmur elegiac. Descrie „liniștea (ațipită) în valea de vată/ albul zăpezii flămând de culori" și deplânge faptul „că iarna s-a mutat în inima ta" (*Chemare albă*). Invocă adesea lumina ființei așteptate („viața fără tine are adieri oarbe") și se ascunde să nu i se vadă „inima/ despicată/ de iubiri carbonizate"). Este un flux de imagini poetice în care sentimentul e implementat firesc în peisaj, căutând alinarea. Duioșia configurată este încălcată brutal, puțin mai încolo, prin consemnările celui „bolnav de întuneric" (un moft sau un atroce sentiment al neputinței?) din care răzbat implacabile finitudini: fierul ruginește, chiar și obiectele încărunțesc. Sugestia este că, în acest univers decrepit și veșnicia încărunțește.

Tematica poeziilor din ultima parte a volumului intră mai evident în spațiul familial-biografic. De aceea, poate era mai bine ca acestea să fie grupate într-un ciclu separat, numit, după o sintagmă a poetului, *Muzeul vocilor*.Oricum, curgerea amintirii (uneori în versuri rimate) e „tot mai albastră", mai departe de clocotul zilei: „Vocea mamei se odihnește sub prunul vechi/ a tatălui stă pe carul tras de bivoli/ glasul bunicii e mai îndepărtat..." (*Vocile*). O nostalgie strangulată impune versul „tata aduna pentru noi nemurire", după cum, tot cu sufletul strâns, timorat înțelegi că, între jocurile copilăriei, era și viitorul, o jucărie „cu pete de zgură". Poate că această *Întoarcere în sat,* în *Transilvania bunilor mei* este chiar *Trupul visului* întrețesut din firava consistență a versurilor. Căldura degajată din aceste conținuturi lirice evocative leagă lumea de pe balcon (a orașului) cu iluziile rămase, perpetuate inocent. Dezamăgirea, tristețea devoratoare sunt prinse bine de Alexandru Jurcan în derivatele termenului *rugină*, uzitat în tangaj înduioșător. „Lacrimile bătrânilor părăsiți" din satele noastre de azi se revarsă dureros, simbolic-vizual, peste „porțile lor ruginite", „fierul ruginește", e consemnată inutilitatea unor „cutii poștale ruginite", totul e dominat de un „oraș în amiaza ruginie". Poezia lui Alexandru Jurcan primește cu acest volum un remarcabil dozaj de profunzimi difuze, încarnate în simbolistica versului care nu ruginește.

jurnal

Ela Iakab

Peceţi sub formă de cruce

Nu a îndrăznit Îngerul păzitor
să-mi spulbere iubirea
cu spada lui cerească.

Şi i-a oprit fără milă
pe toţi pământenii
hotărâţi
să mă despartă
de tânărul care dansând
a îmblânzit pasărea de foc
şi mi-a lăsat-o în dar
pe treapta dintâi
a vechiului templu.

Evanescenţa trupului ei
şi aripile încleştate
pe braţele mele
au lăsat
peceţi
sub formă de cruce
în plexul meu solar.

La moartea mea
de atunci
copii veniţi din cele patru
puncte cardinale
au cules nuferi de argint
din rănile mele
şi i-au dus,
cu rădăcini cu tot,
la templul himeric
dintre lumi.

Luntrea divină

Nu era nici fiul,
nici întruparea lui Lazăr,
tânărul, mereu tânărul ascet
din Betania,
înzestrat cu puterea de a ciopli
semne în corpul meu astral.

Eu sunt
cel ce singur
a găsit
cupa Înțelepciunii.

Nu am dat ascultare magilor,
nu am crezut în profeți.
După darurile lor ispititoare
nu am tânjit.

Cu mâinile mele
de pământean,
am sculptat
luntrea divină
și de șapte sute de ori
apele și mâinile
zeului meu
au spulberat-o.

Cunosc noima
și sunetul peceţilor
pe care Isus pescarul
le sculpta
în luntrea sa călătoare.

Acel sunet și acea noimă
niciodată revelate
pământenilor.

Eu sunt Iacob,
scribul ales în secret
de Fiul Omului,
la templul tău
voi ascunde
tăblițele sacre.
Tu vei păzi
luntrea celestă
după moartea mea.

Anamneză

Fară sfârşit era tăcerea în cer
şi pe culmea muntelui.

La poarta răsăriteană a templului
seminţii întregi aşteptau
să vindec mame, copii,
vraci, muzicieni, şamani.

Fară sfârşit era tăcerea în cer
şi pe culmea muntelui.

Numai din aura mea ţâşneau
păsări cu aripi nomade
spulberând
puţin câte puţin
noianul de cercuri diafane.

De şapte ori
a dezlegat Uriel
nodul morţii mele
şi mi-a plăsmuit altă
şi altă şi altă aură.

Ofranda nordului

Oamenii din Hyperborea
nu cunosc
semnele şi urmele anilor,
părăsirea, orbirea, uitarea.

Cu toate acestea,
au trup şi înfăţişare de pământean.

În altarul ofrandelor,
din lumina aurorei boreale
m-au zămislit
cei şapte înţelepţi.

Ţara celestă de pe pământ,
Nu m-a iubit şi nu mă primeşte.

Nimeni nu mi-a călăuzit
drumul până aici.
Pelerinii spun că tu
ai fi aleasa unui Zeu
care-i ocroteşte pe cei prigoniţi.

Eu sunt ofranda nordului,
ţi-am ţesut sfere din fire stelare.
Roteşte-le tu deasupra Muntelui Roşu
şi înlăuntrul neasemuitului Aethris.

Fii tu, Fecioară, mama şi patria mea!

Steaua din Betleem

Nimeni nu l-a putut vindeca
pe copilul a cărui patrie
era o mare spectrală
între pământuri.

Străbătuse toate marile deşerturi
urcase toţi munţii pecetluiţi
de bunul Dumnezeu,
pană să vină la templul meu.

Doar în îmbrăţişările mele
mai calde decât toate focurile
aprinse vreodată sub cer
piereau fără urmă
înfrigurările sale.

În cea de-a opta noapte
deasupra templului Aethris
a răsărit
steaua din Betleem.

Şi a strălucit orbitor
pană când trupurile noastre
s-au prăbuşit
în marea spectrală
cu stea cu tot.

Nina Hoza

Amintiri

s-au avântat
vulturii nopții
peste amintirile
ce le adăpostisem dincolo de munte,
departe,
sub stâncile
unde ne-am ascuns povestea.

n-au rămas decât
urme sângerânde
care dispar, încet,
în valuri de ape sărate.

mă dor ochii
de atâtea ploi...

Cuvintele-acestea

nu se rostesc –
în tăcere,
se privesc
așa cum ai privi un tablou
în care
fiecare gând a prins culoare,
fiecare durere a prins contur
iar fericirea, într-un colț,
o umbră.

nu te apropia prea mult –
te-ai pierde
între milioanele de stropi
de sânge și sare,
în amestecul acesta de viață și moarte,
între ceea ce sunt
și ceea ce nu sunt
și astfel,
nu mi-ai vedea chipul.

și nu pune întrebări –
mi-am adormit amintirile
sub cruci de piatră, sub fire de iarbă -
răscolindu-le,
mi-ai umple nopțile
de neliniștile
ce și-au aflat, în sfârșit,
somnul...

privește-mă și taci
și mergi mai departe,
dar nu-mi uita niciodată chipul
pe care mi l-am făurit din cuvinte.

Leagăn albastru

aripi în derivă...
deasupra - lămpi
într-o îndepărtare de mii de ani...
numai ochii plecați sub sabia smereniei
pot vedea în adâncul trecutului
tezaurul îngropat
în inima muntelui de sub ape...
Lebăda...
și undeva,
în aceeași liniște,
bătăile altor aripi...

Blestem

din adâncuri
țâșnește blestemul de mult îngropat –
glasul ținut ascuns
sub rădăcini
se lipește acum de obrazul cerului
și cere-ndurare.

„de nu mă iubești,
de nu mă vei iubi,
îți voi așeza în brațe toate visele
peste care
am stropit apă vie,
să le arunci acolo unde apa curge îndărăt,
unde strămoșii mei aruncau
farmecele făcute de femeile
cu inimă rea. ”

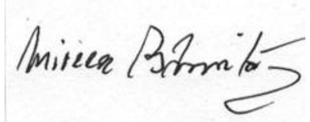
în palmele cui
stă scrisă povestea?
am căutat-o în palmele mele,
dar n-am găsit
decât ochii tăi
prefăcuți în mii de mărgele...

de-atunci,
ți-ai făcut cuibul în lună...

poesis

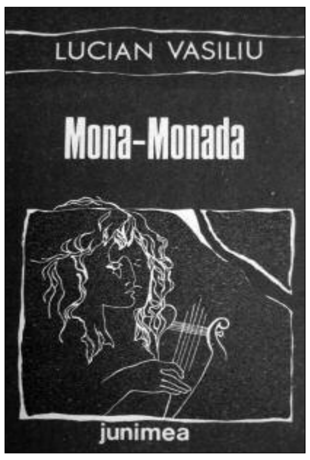
Mircea Bârsilă

Poezia lui Lucian Vasiliu

Lucian Vasiliu a debutat în 1981 cu **Mona-Monada** (Editura Junimea, Iași). Un loc aparte între textele acestei cărți îl au ce cu statut de „jurnal": „M-am născut la – 24°, în cea mai friguroasă/Cea mai frumoasă iarnă după 1944./Lupii urlau în rănile Europei./Eram chel: tata îmi spunea LENIN-/Semănam cu un cătun/înzăpezit în Siberia" (*8 ianuarie 1954*). „Filele de jurnal" - cu încărcătură metafizică - atrag atenția și prin interesul pentru etapa prenatală, o etapă „extatică" petrecută în întunericul din pântecul matern și care are, în orizontul imaginarului, înțelesul celui mai ales dintre topos-urile securizante: „Îmi amintesc/de zilele și nopțile prenatale:/Sufletul Mamei în nemișcare/veghează la pândă cu șopârla/căderea soarelui în heleșteu-/îmi amintesc/întunecimea unui loc uscat/extazul ochiului deschis în întuneric/ întrezărind/ dincolo de carne altă carne/dincolo de disperare altă disperare" (*Mierla de la Casa Pogor*); „Mama era singura femeie din lume./Habar nu aveam de metafizică/habar nu aveam de cenușa radioactivă/habar nu aveam de/funie alcool magie femei sinucidere" (*8 Ianuarie 1954*). Așadar, biografia subiectului liric începe cu mult înaintea zilei de naștere, iar nașterea este un eveniment traumatizant, o rupere de o „altfel" de existență. Din acest unghi, rememorarea fericirii prenatale și a zilei în care s-a făcut trecerea la un alt regim de viață are valențele unui protest împotriva subversivelor presiuni ale răului din lume, împotriva aspectelor lumești a căror lipsă de sens generează și întrețin sentimentul alienării. Experiența prenatală este *retrăită* într-un portativ existențial negativ, în care întunericul din pântecul matern a fost substituit de aberantul întuneric din pântecul cisternelor goale și al primordialilor nori întunecați.Tema numită „regressus ad uterum" dobândește, astfel, surprinzătoare conotații moderne: „În absența ta mă trezesc în pântecul/cisternelor goale, în aberantul întuneric –/mă preumblu/de-a lungul zidurilor înnegrite,/ascult trecerea marfarelor goale/peste un câmp gol/în această capelă pustie,/în această liniște osificată/în acest vagon tras pe/linie moartă./Mă scufund lent în primordialul/ norilor întunecați, în propriul sânge/citesc anunțuri mortuare..." (*Mona-Monada XI*).

Însuși raportul cu propriul trup este marcat de zilnicele obligațiile derizorii, prozaice și, totodată, de gândul morții, al sfârșitului inevitabil ce umbrește elanul vital, în matca unei acute potrivnicii a lucidității. Relația tradițională dintre spirit („călărețul") și trup („calul") este inversată, cu o amărăciune sub care palpită o autentică revoltă existențială: „Înhămat la trup:/ TROPA-TROPA!TROPA-TROPA!/Știu:/nu am cum să-l smulg morții./Îmi cere (prozaic)/de mâncare/de băut/de fumat,/ niscai exerciții fizice./Chiar acum/îi dedic/cinci genuflexiuni:/1 2 3 4 5/Știu: nimic din toate acestea/nu va consemna/ certificatul de deces" (*Genuflexiuni*). Într-o altă poezie circumscrisă *scepticismului* existențial, subiectul liric este *deținutul* propriilor organe interne – plămânii, ficatul, inima și creierii: <<Sânt deținutul/ plămânului ficatului inimii creierului./Ei îmi sânt dictatorii:/patru androgini desăvârșiți,/ plutonul de execuție./Până acum am reușit să-i îmblânzesc/cu câte o femeie, cu câte o portocală/Toată noaptea clamează:/noi sântem robii tăi./DAR trebuie să ni te supui/trebuie să asculți cântecul ghilotinei/ trebuie să cânți printre naufragiați// Plămânul mi se confează:/„Astă noapte/am împlinit 132 de ani. Sânt o arătare prin care bântuie uraganele.Sânt telegrama/conținând pasaje viclene:„*Călăuzește-te printre deșertăciuni*">> (*Deținut 001954*).

Într-un asemenea context, unul încenușat și în care ceea ce este inexistent acuză, din principiu, existentul („Viețile mele inexistente acuză viața existentă/mâinile inexistente acuză mâinile existente/ochii inexistnți acuză ochii existenți/femeile inexistente acuză femeile existente"; *Orologiu)*, un context în care „peste multă viață vine multă moarte/peste multă moarte vine iarba", eul liric își asumă felurite ipostaze în care orgoliul fuzionează, în spirit teatral, cu decepția, eroismul cu umilința, și, respectiv, realul cu ficționalul: <<Ea mă prezintă tuturor: „veritabil eretic">> (*Mona-Monada V*); <<Scriu pe acoperișul blocului de gheață –/noaptea/sparg lemne/unei foste actrițe de circ//ador sintaxa confuză, incongruența –/scriu până la epuizare/în numele unei acute lipse de/Prudență,/practic yoga între literele L și V/saturat de convenții și certitudini//urc pe un cal și nu mai pot coborî/semnez tratate de pace cu heruvimii –/pătrund cu glontele în carnea voastră:/„eu sânt/tot ce voi vedea vreodată">>*(Yoga)*; „Pe umeri/port zdreanța togii imperiale/ halebarda/pătura de campanie (*„Mona – Monada VII)*.

În excelentul *Poem final*, „eroismul" ia aspectul unei furioase porniri nihiliste împotriva propriei ființe: „Îmi tai un deget./Celelalte în cor: taie-ne și pe noi!/Exprim un cuvânt./Celelalte în cor: și pe noi, și pe noi!/Acum observ că bocancii îmi sunt ferfeniță/Și mă grăbesc să-i arunc/Dar poemul acesta e prea lung./Scot cuțitul și HARȘTI, un deget./Celelalte în cor: și pe noi, și pe noi!/HARȘTI! HARȘTI! HARȘTI ! ".

Conviețuirea cu șobolanul Bosch (în *Ricoris*), lichefierea ceasurilor, în prezența iubitei („Dacă vei veni în noaptea asta/vei sta în fotoliul pe care l-am cumpărat/de la un evreu orb –/îmi vei citi despre inubliabile/ întâmplări/timp în care șobolanii mei favoriți/te vor privi neâncrezători/(hetairă incendiară)//Va trebui să-i conving:/tu ești una din nopțile/când ceasurile devin lichide/ca în tabloul lui Dali//Din când în când/voi săruta ochii tăi abisali/avertizându-te:/sânt maratonistul!//Inima:/candelă luminând candele obscure"- *„Mona-Monada III*) și obsesiva apariție a *corbului* din celebrul poem al lui Poe îngreunează atmosfera generală a poeziei din acest volum. Cităm integral admirabilul text intitulat *Edgar Allan Poe* realizat, cu o remarcabilă finețe scripturală, în linia elegiacă a lui Emil Botta: „Corbul domnului profesor e o închipuire/lovind în fereastra de gheață cu ciocul subțire,/pe cât de hirsut, pe atât de incult/descins/dintr-un neam păsăresc de demult//El se arată pe neprevăzute,/ne îmbrățișează cu aripile-i slute –/atât de negre și de bizare:/dintr-o cu totul altă lume, se pare/într-o vreme/am vrut să-l împușcăm, pe seară:/acoperise cu țeasta/luna sfântă și clară/dar corbul domnului profesor e o închipuire/lovind în fereastra de gheață/cu ciocul subțire".

La fel de frumoasă este și poezia *De foarte departe*, o poezie al cărei final ia înțelesul de *artă poetică*: „De foarte departe se vede: carnea mea fumegă/carnea mea miroase a busuioc și a mort viu/atât de străvezie atât de inexistentă –/ea susține alergarea la jocurile olimpice/susține lectura din autori apocrifi/(...)/De foarte departe se vede:/acest vers este cel mai egoist din câte/am scris.El conține o cantitate apreciabilă/de trotil, gata să arunce în aer/depozitul de osanale al derizoriului/De foarte departe se vede: poezia mea/poartă aceeași cămașă de șapte ani./Sângele pătruns prin țesătură/a reușit să o înroșească".

În volumul **Despre felul cum înaintez** (1983) este explicată semnificația *șobolanului* („Conform tradiției, mă vizitează/șobolanul*:/legătura mea cu lumea subterană/unde mă refugiez în caz/de alarmă"*(*Sânt fratele*, s.n.), iar în poezia *Șobolanul Bosch*, agresiva viețuitoare, ce aparține regimului nocturn al imaginației, intervine, precum „adjuvanții" eroului din basme, spre a-și salva prietenul: „Absent la Apelul de seară:/sânt condamnat la trei nopți de gardă.ORDIN:/să nu pătrundă șobolanul Bosch!/îl las să vină./Îmi roade cătușele:Cranț! Cranț! Cranț!/Dezertez. Plutesc peste acoperișe/orașe/Imperii".

Ambele volume **Despre felul cum înaintez** și **Fiul omului** (1986) continuă, în linii mari, experiența lirică din volumul de debut. De pildă, în *I(olanda) II* (în ***Despre felul cum înaintez****)*, sunt valorificate ofertele atitudinii fals-eroice („În așteptarea ei am cunoscut mai multe femei/am exersat felurite halebarde lănci arbalete/am fost rănit de mai multe ori în cruciade/am dormit cu câinii în grădina bisericii Sântul Petru/am cunoscut o cerșetore care îmi recita/în fiecare noapte poemele camarazilor morți"...), iar în poemul *Octombrie* (din **Fiul omului**) revine tema *întunericului* în care Totul și Nimicul coexistă la fel ca frații siamezi: „Astfel mă amintesc:/În Marele Întuneric, unde Totul și Nimicul/își sugeau reciproc degetul firav –/ca doi frați în aceeași luntre//(...)/Mă aflam închis într-un ou,/în perpetuă rostogolire prin mine însumi/În Marele Întuneric,/unde Răsăritul și Apusul erau doi frați siamezi/Un fel de soare negru mă locuia/un fel de pasăre augustă a neantului".

Volumele **Verile după Conachi** (1990) și **Lucianograme** sunt înrudite sub aspectul perspectivei auctoriale. În această etapă, Lucian Vasiliu a schimbat macazul spre poezia ludică: o poezie în care este evident saltul de la *poezia ocazională*, în sensul curent al termenului „ocazional" („Fidel muzeograf/al abației tale/m-au luat/durerile de șale/Adio, paturi moi/și pulpe abisale:/sânt pacientul androgin/cu brâuri și cu zale,/cu alinare vraciul cel hurjui/ce-mi interzice/scufundarea în Bahlui"... – *Discopatie*,în **Verile după Conachi**), la „ocazionalele" *stări de grație*: „O femeie nu mă lasă să dorm./Are brațe de ceară,/ochiul enorm//Când apare îi spun:/-Vom duce o viață ferice/în așternuturile/ florii de prun!//Când se ivește,/Inima îmi bate atât de tare/încât clopotele/din poemele lui Poe/încep să vibreze//Când se arată,/se prăbușesc altare/în orbitele/infantelor portugheze// Orbii ne îmbrățișează solemn/și cântă/ pentru noi/missa cea sfântă" *(Euridice,* idem).

Modernitatea fățișă și tensiunea discursului liric din primele volume au cedat locul unei poezii în care se mizează, cu o disimulată inocență, pe voluptatea jocului cu valențe „retro" și pe recuperarea frumoasei simplități a rostirii, sub semnul unei impecabile științe a organizării efectelor lirice: „Pleci și mă lași/cu heruvii din Iași –/sat tulburat de spahii,/clopotniță/în care doar morții sunt vii"(*De pe un umăr pe altul"*, în **Lucianograme**). Poezia sa ludică are farmec, iar ironia se sublimează în subtile aluzii la stilul poeziei cu substrat sentimental. In concepția sa, poezia are nevoie de ironie, așa cum limba are nevoie de poezie pentru propria sa dezvoltare și îmbogățire.

Mioara Bahna

Duplex literar – Carmen Georgeta Popescu: *Scrisorile ploii*

Imprevizibil, la nivelul construcției, mai ales (cum ar putea să fie, dacă ar fi, și „scrisorile ploii"), romanul semnat de Carmen Georgeta Popescu, prin cele două părți ale lui, reunite printr-un titlu marcat de lirism, se dezvoltă, de fapt, ca două cărți independente una de cealaltă, fiindcă fiecare are altă alcătuire și alte personaje, legătura laxă dintre ele impunându-se doar prin atenția acordată condiției umane, despre care autoarea optează să vorbească în moduri diferite pe parcursul cărții, demonstrându-i, și astfel, complexitatea greu (dacă nu chiar imposibil) de pătruns, a formelor ei de manifestare, dinspre câte o singură minte, drept care, majoritatea personajelor caută *să comunice* și *să se comunice*, în tentativa de a ajunge cât mai aproape de esența vieții.

Este motivul pentru care, probabil, prima parte din „Scrisorile ploii", intitulată „Cu felinarul în brațe" (amintind, sub acest aspect, de „Lampa lui Diogene"), după o fixare cvasi-tradițională în epic, evoluează, mai degrabă, ca un amplu eseu dialogat, insolit (latura epică reducându-se la maximum), pentru ca a doua parte („Caleidoscop") să aducă în prim-plan câteva destine contemporane, cu meandrele lor, pe care personajele caută nu atât să le stăpânească, lucru aproape imposibil, de altfel, ci, măcar, să le înțeleagă.

La începutul cărții, în prim-plan, prin intermediul gândurilor, al amintirilor Anei (depozitara tuturor informațiilor despre lumea din prima parte a romanului, pe care le preia și le transmite naratorul auctorial), este adus în atenția cititorului un personaj, Caterina, din stirpea consacrată a dascălilor de țară, care, în primele decenii (sau chiar în primul secol) de școală românească, au fost (alături de preoți) lumina unor oameni simpli, în viața cărora (idilică, în carte, până la un punct, prin multe aspecte) au însemnat nu doar deprinderea buchilor, ci și sfaturi, în general, pentru un trai luminos, fiindcă personajul este, cu precădere, o ființă visătoare (fiică de slujitor al bisericii, de la care, totodată, a învățat măsura lucrurilor, a învățat să se apropie de Dumnezeu, tatăl fiindu-i unicul părinte, după moartea timpurie a mamei), ce pare chiar atinsă, mutatis mutandis, de un bovarism sui-generis, de care însă se leapădă, odată cu plecarea din sat în căutarea posibilității de a-și descoperi adevărata menire, pe care, acasă, mai mult o intuiește, însă, de la un timp, îi este refuzată posibilitatea împlinirii de către cei mai mulți dintre locuitorii așezării.

Dar dacă, așa cum arătam, cartea debutează în manieră tradițională, vocea naratorului demonstrându-i omniscienţa și omniprezenţa, în relatarea acțiunii cronologia se dovedește a fi, de fapt, apanajul gândului Anei, unde sunt sedimentate cele mai importante date ale tribulațiilor ce pun, mai departe, stăpânire pe viața Caterinei, dar și pe a ei înseși, fiindcă devenită ucenica învățătoarei (deși nu mai este la vârsta copilăriei, având ea însăși copii de școală), în efortul de a-și răspunde la întrebări (iscate din dorința de a înțelege în profunzime, din altă direcție, ceea ce alții – cei mai mulți – consideră că le este familiar, deși, în realitate, nu cunosc decât suprafața lucrurilor) și, totodată, în speranța de a-i deschide pe oamenii în mijlocul cărora trăiesc spre înțelegerea noimelor credinței și, concomitent, ale lumii, se autoexilează, plecând și ea de acasă, pe un drum a cărui identitate rămâne, până la final, o enigmă.

Prin urmare, turnura pe care o ia romanul, pornit realist, cu accent pe acțiune și pe construcția personajelor, impusă de vocea naratoare, care se lasă tot mai mult tentată de construcția eseistică, îi dă textului ambiguitate, sporită, pe de altă parte, prin inserția fantasticului / oniricului.

Virajul acesta dinspre realism spre vis se petrece după plecarea din sat a învățătoarei, urmată, în această experiență, de Ana, care se aruncă, la rându-i, într-o călătorie inițiatică (fiindcă, spune un personaj, *„Sub tălpile fiecărui călător trăiește căutătorul..."*), înglobând un spațiu (posibil) astral care-i devine formă de manifestare existențială firească. Dar călătoriile în care se lansează Ana sunt, în primul rând, în cuvânt, fiindcă, alături de interlocutori pe care-i simte compatibili cu gândirea ei, se desfășoară în meditații care urmăresc ceea ce se află dincolo de frunтariile preocupărilor obișnuite.

Punctul de plecare al peregrinărilor personajelor care ies, apoi, în față, pe rând, ca la o lecție demonstrativă, este raportul omului cu divinul, cu toate aspectele adiacente sau care derivă de aici, de pildă, relația dintre cunoaștere și credință, dintre certitudine și îndoială, dintre frică și curaj în abordarea acestor teme...

Un interlocutor / partener (poate cel mai important, dacă nu, unul dintre aceștia), în dezbaterea celor ce o frământă atât pe Ana (a căror sământă a sădit-o în cugetul ei Caterina), cât și pe alții, nenumărați ce se alătură dialogului lor, nu întâmplător, este funcționarul care vinde bilete la ghișeul unei „gări", o reiterare a unui fel de Caron ori a altui păzitor la o poartă-reper a simțirii, a cugetului, a credinței..., fiindcă „gării", aici, i se pot descoperi multe conotații. În plus, ca un dirijor insolit, cel al cărui nume devine proteic, după voința Anei, de la ghișeul lui, își asumă / arogă și statutul de moderator al discuției.

Așadar, din momentul plecării Anei pe un drum asemănător cu al Caterinei, limita dintre Pământ și altceva, alt spațiu, unde acestea se refugiază înarmate cu dorința de a-și clarifica, prin dialogul cu alții, neliniștile, devine explicită.

În plus, treptat, accentuând amintita ambiguitate, naratorul face aluzie la transmigrare ori notează, când și când, că întâlnirea personajelor (Ana, Caterina, Ignatio, Duiu etc.) se întâmplă după moarte. De pildă, Caterina îi vorbește Anei despre faptul că și-a reîntâlnit soțul pe care l-a părăsit când a plecat de acasă, îi povestește despre sentimentele lor, iar Ana, la rându-i, referindu-se la ce s-a mai petrecut în sat după plecarea ei, despre Duiu îi spune că „Până a murit, a fost om bun și a muncit și a respectat pe toată lumea. Și să știi că și oamenii din sat l-au respectat pe el". Dar și Caterina, adresându-i-se lui Ignatio, la un moment dat, îi mărturisește: „am fost mulțumită sau m-am simțit inutilă, și toate acestea până în ultima clipă a vieții, când am realizat că pentru orice există un moment potrivit".

Cartea capătă, în consecință, după plecarea celor două femei din sat, tot mai mult caracterul unei dezbateri, în hățișurile căreia, personajele (în realitate, mai mult voci care exprimă păreri), apelând la morală, religie (accente de parabolă sunt presărate în întregul text) etc., vorbesc despre relativitate, timp, viață, moarte, îndoială, înstrăinare, frică, ignoranță, putere, amintire, frustrare, încredere, efemer, etern, despre paradisul pierdut al fiecăruia, despre început, sfârșit, speranță, orgoliu, cuvinte, greșeli, fericire, vinovăție, adevăr, minciună, dragoste, despre dezamăgire, „scopul vieții", rațiune, iluzoriu, lacrimi, eșec, singurătate, relativitate, destin, originalitate, revoltă, bucurie, limite, perfecțiune, libertate, emoție, curajul de a spune, exigență, răbdare, firesc, despre „misiunea" fiecăruia în viață, despre „înțelepți, filosofi, oameni de știință, părinți și educatori", despre metempsihoză, despre Dumnezeu ca „iubire, armonie sau iluminare" etc., etc., analizează condiția umană și moduri individuale sau colective de a acționa în varii situații.

În felul acesta, latura metafizică a preocupărilor personajelor copleșește restul existenței lor. „Gara" devine agora, fiind situată la confluența „călătoriilor", unde lângă Ana revine (fără a se oferi informații despre el, ca și în cazul celorlalți participanți la dezbaterea ad-hoc) Ignatio, iar „Ef", vânzătorul de bilete, numit așa de Ana, moderează schimbul de replici. „Gara", deci, este o tribună de la care publicul din fața ghișeului se erijează în purtător de cuvânt al umanității, rostind frământări pe care le consideră ale tuturor, punând întrebări și căutând răspunsuri, al căror corolar este, de fapt, nedreapta alcătuire a lumii, pe care o resimt toți împreună și fiecare în parte, legată de parcursul existențial al omului.

Asertiunile din care se compune textul primei părți a cărții nu sunt însă neapărat noi, ba, unele sunt aproape clișeistice, readucând în discuție teme străvechi, însă cei ce le rostesc încearcă propria clarificare și, în consecință, nu originalitatea ori expresivitatea limbajului este preocuparea lor.

Păstrarea unității primei părți a cărții se face prin revenirea mereu la Ana, la preocupările ei.

Lumea acestei prime părți a cărții trăiește, prin urmare, în două dimensiuni: una terestră și alta posibil transcendentală, liantul lor fiind neliniștile materializate în întrebările celor mai sensibili dintre oameni.

Cât privește cea de-a doua parte a cărții („Caleidoscop"), aceasta aduce cu totul alte personaje (Enzo, Aniela, Rona, Milena, Călin, Eva, Mihai, Valentina, Lisandra, Laurian, Areta Brebu...), cu alte destine și cu preocupări mai... terestre: facebook, bloguri, sănătate, mediul afacerilor, concurență, politică etc. În consecință, cum problematica se schimbă și cum niciunul dintre cei ce alcătuiesc lumea primei părți a cărții nu se mai află în paginile care urmează, legătura dintre segmentele întregului se păstrează (pe lângă amintita preocupare incontestabilă și ineludabilă față de condiția umană) numai prin două aduceri, în treacăt, în text, ale sintagmei din titlu și, posibil, prin titlul celei de-a doua.

O temă frecvent abordată, explicit și implicit, acum, în carte, este cea a bolii (a individului și a societății), fiindcă, direct sau indirect, îi afectează pe toți, fie și pasager.

Și încă o deosebire față de prima parte este că, de această dată, acțiunea are coordonate concrete: se vorbește des, spre exemplu, despre Baia Mare, dar faptele se derulează, mai ales, la Dej.

Secvențele narative sunt cuprinzătoare și, scoase din context, ar putea fi citite și ca scrieri autonome față de întreg, așa cum este, de pildă, „povestea" lui Enzo Klain, asupra căruia se focalizează, mai întâi, atenția. Personajul se află internat într-un spital, pentru niște investigații, ceea ce-i prilejuiește evaluări introspective, însă nu atât starea sănătății (deși pare a fi vorba de ceva grav, însă, și la acest capitol, rezolvarea rămâne în suspensie) îl frământă, cât, mai ales, temporizarea, în acest fel, a afacerilor lui și posibilitatea ca situația să greveze asupra implicării lui (recente) în politică.

Preocupările personajului sunt, așadar, altele decât ale celor care căutau „cu felinarul în brațe" clarificări pentru spirit.

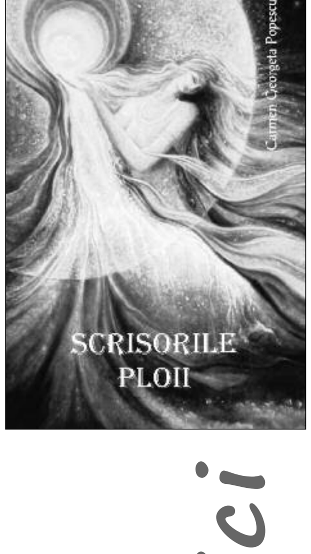
Mai accentuat și în mod realist, spre deosebire de prima parte, în „Caleidoscop", destinele personajelor se întrețes, legăturile lor sociale, profesionale, sufletești ies la iveală prin complicatele alcătuiri ale relațiilor pe care le impune viața, iar textul se derulează narativ și introspectiv, pentru ca, treptat, să adune (dar nu la aceeași scară ca în prima parte) și discuții pornind, mai mereu, de la aspecte legate de psihic.

Dar, printre temele preferate, acum, de către personaje se numără și timpul, istoria, dragostea, singurătatea și chiar hazardul pentru că, așa cum afirmă bloggerița nevăzătoare Aniela, într-un dialog cu Călin (un personaj-liant al cărții, în a doua parte a ei), „Întâmplarea e ca virgula, poate schimba sensul întregii propoziții, chiar a [sic] întregului text. Depinde unde o pui"...

Dintre temele menționate însă, timpul, în special, declanșează deseori dorința măcar a unora dintre personaje de a-l înțelege. Pe un asemenea fundal de preocupări, personajele din a doua parte a cărții sunt înclinate să-și analizeze, retrospectiv, existența, să se oprească asupra unor momente care le-au marcat ori cărora le atașează, tot retrospectiv, o mulțime de sensuri. Este vorba, în general, despre o lume alienată (în sens figurat, dar și propriu), care-și caută, totuși, un drum, în sine și în afară, cu toată determinarea. Iată, de pildă, o secvență din discursul ad-hoc al unei pensionare (fost profesor

(continuare în pag. 19)

Punctul de plecare al peregrinărilor personajelor care ies, apoi, în față, pe rând, ca la o lecție demonstrativă, este raportul omului cu divinul, cu toate aspectele adiacente sau care derivă de aici, de pildă, relația dintre cunoaștere și credință, dintre certitudine și îndoială, dintre frică și curaj în abordarea acestor teme...

cronici

SALIM BABULLAOGLU (Azerbaijan)

În traducerea lui NICOLAE SPĂTARU

Salim Babullaoglu s-a născut în 1972 în Azerbaijan. Reprezentant marcant al „noului val” din literatura azerbaijană. Deține mai multe premii literare internaționale și naționale: Premiul internațional Rasul Rzî, Premiul Arte (Serbia), Pana de aur (Kirghizia) ș.a. Poezia sa a fost tradusă în numeroase limbi. Este membru al PEN-centrului de la Bișkek. Președinte al centrului de traduceri și relații literare în cadrul Uniunii Scriitorilor din Azerbaijan.

Când am simțit dorința de a scrie opere importante –

pentru a nu mă irosi compunând poezii scurte

s-a oprit o pasăre pe pervazul ferestrei mele;

pasărea n-a încăput nici în poeme, nici în roman –

și atunci și-a luat zborul

* * *

I-am dat să citească un roman.
Când mi l-a înapoiat, a spus zâmbind că toate pasajele
pe care le subliniasem cu pix roșu
le-a citit cu atenție și c-a reușit în acest fel să mă cunoască mai bine:
ca și cum m-ar fi învinuit de ceva și mi-ar fi dat în vileag toate tainele.
Cu zâmbetul pe buze i-am spus că, știindu-l atât de bine,
am bănuit de la bun început că va citi cu atenție
tot ceea ce subliniasem.
Ca și cum l-aș fi învinuit de ceva și i-aș fi dat în vileag toate tainele.

* * *

A fost o adevărată învălmășeală.
Oamenii treceau în mare viteză
pe lângă el și pe lângă el vitrina de sticlă a magazinului.
În geam, a observat un om obosit,
încărunțit și neajutorat.
Cine să fie?
De unde ar putea să-l cunoască?
Cu cine ar putea să semene?
Spre dimineață, când primele raze ale soarelui
i se strecurau printre gene,
când a încercat să-și ascundă ochii cu palmele,
atingându-se, a înțeles totul.

* * *

Pe Aleea de Onoare a celor masacrați
pe un rând de marmură neagră
unde doar numele și fotografiile sunt diferite,
iar data morții rămâne neschimbată –
ei au fost uciși în aceeași noapte:
20 ianuarie 1990 –
un bătrân aplecat peste morminte
din cauza vederii slabe
abia distinge numele.
Ploaia măruntă a înnegrit
plăcile albe pătrate.
Ajuns în fața mormântului
unui martir necunoscut,
bătrânul, ștergându-și ochelarii,
își vede propriul chip
pe piatra nescrisă de mormânt
și se cutremură.

* * *

În fața magazinului de la intersecția
străzilor Revoluției și Smereniei
în întâmpinarea noastră venea încet un bătrân,
purta niște pantaloni vechi, murdari,
și un tricou mototolit,
avea ochii umflați,
părul grizonant – murdar și ciufulit,
pielea coatelor era complet înnegrită, vlăguită,
fața plină de riduri adânci.
Ducea în mână o pungă transparentă
în care avea o pâine neagră, pătrată,
un pachet de țigări fără filtru
și un pachet de brânză dietetică de vaci.
Prietenul meu, întorcându-și privirea spre el, mi-a spus:
– Uite, văzându-l cum arată, ai putea să-ți închipui
că a fost și el cândva un copil alb dolofan?

* * *

Sunetul frânelor îi sperie pe toți.
Pisica furișându-se pe mijlocul străzii după o vrabie
abia dacă-a scăpat de sub roțile unui automobil.
O secundă mai târziu, scuturându-și trupul,
o ia din nou în direcția vrabiei.

Vizită

Bunicul meu a murit în șaptezeci și șapte:
eram puțin mai mic decât este fiica mea acum...
În clipa de față, sunt în cimitir cu soția și copiii.
Au trecut douăzeci și nouă de ani de atunci,
cimitirul satului s-a lărgit:
și bunica se află de doi ani aici, alături de bunicul meu...

Aici? Unde adică aici?

Este prea târziu să plâng după bunic;
cum spun prietenii, sunt și eu destul de bătrân;
îmi amintesc de un băiat cu părul creț la înmormântare;
îi era bine să-i vadă pe toți împreună,
se uita cu uimire la fotografiile de pe pietrele funerare;
nu se gândea la moarte, fiindcă nu o înțelegea,
nici acum nu o înțelege, deși o întâlnește în fiecare zi.

Lacrimi în ochi...

„Să mergem, nu cumva să răcească copiii”, spune soția.
Afară e cald – situație jenantă pentru iarnă.

Se aude vocea veselă a fiicei,
care îl cheamă pe fratele ei mai mare s-o ajute:
încearcă să prindă un fluture care s-a așezat pe un mormânt,
în timp ce noi suntem înconjurați de pietre funerare și moarte...

În barul de noapte

Câtă vreme sticleții în uniformă n-au dat buzna-năuntru
și nu ți-au cerut acel document cât palma
care-ți confirmă, chipurile, identitatea,
până nu te-au apucat de păr și nu te-au târât
la secția *en* ca să te bată,
provocându-ți repulsie
față de fratele bolnav, mama singură
și toată lumea.

Atât timp cât n-ai întâlnit eroul nocturn, cu pas legănat,
care să-ți mărturisească, precum un idiot ordinar, iubirea;
câtă vreme regizorul lui *Pretty Woman*,
sau cel al *Cenusăresei*
nu te-a invitat să dai probe pentru filmul *Speranța*,
pentru numele lui Dumnezeu, fă-ți bagajele și pleacă!

Tu ești fata cu ochii galeși
dintr-un colț înecat în fum al barului de noapte.
Nu-ți pierde timpu-n zadar,
cocktailul ăsta ciudat inventat de barmanul plictisit
nu va sfărâma la sigur gheața vremelniciei
și nu va rușina nici ochii de taur înfocat
lipiți de picioarele tale
și, la drept vorbind, așa ceva ar fi imposibil!
Pentru numele lui Dumnezeu, fă-ți bagajele și pleacă!

Hei, fato,
nu ești tu ultima noastră Maria Magdalena,
mama care va naște cel mai frumos copil!
Pentru numele lui Dumnezeu, fă-ți bagajele și pleacă!

Însă tu,
care arăți ca un semn de întrebare,
apatică, beată, drogată,
cu privirea tâmpă de disc-jockey,
să iei aminte: pașii fără întoarcere sunt pașii plecării!

* * *

Când am simțit dorința de a scrie opere importante –
pentru a nu mă irosi compunând poezii scurte
s-a oprit o pasăre pe pervazul ferestrei mele;
pasărea n-a încăput nici în poeme, nici în roman –
și atunci și-a luat zborul

* * *

Hei, voi, oameni care ați fost dați uitării,
unde vă grăbiți?!
Eu tocmai am început să mă gândesc
la voi...

Pentru tânărul meu amic

Toarnă, tinere amic,
Nu te agita, toarnă pur și simplu
și nu te uita la mine ca la o statuie.
Dacă-ai ști câte fațete are vremelnicia!
Ia paharul ăsta cu mai multe fațete
și toarnă;
o să beau
o să beau pe nerăsuflate, într-o clipă,
pentru că, ea, clipa este veșnicia;
o să beau pentru veșnicie, într-o clipă,
numai așa voi putea șubrezi vremelnicia,
nu voi bea pentru viață, o să beau pentru soartă,
o să beau acest pahar până la fund
și, trezit din adâncul propriului subconștient
mă voi uita la lume,
la tine
(ce tânăr ești!),
mă voi uita la mine cu privirea mea obosită,
numai în acest fel,
numai o privire obosită poate povesti,
poate să spună
și poate să arate cum omul, odată,
a înghițit vremelnicia
înghite,
se pocăiește;
nu trebuie să te pocăiești cu voce tare,
apucă,
apucați-l de gât pe taximetistul ăsta beat
care ne duce spre nicăieri.

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

...Mi-e în gând să împărtășesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediția Eminescu pe care am scos-o în 2012 (și pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari și late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe și nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări țin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca și necunoscute – și pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

REFORMA, DE IERI PÂNĂ AZI

Despre urmările acestei reforme ortografice din 1953 se cunosc în general puține lucruri. Cedările succesive față de semnul „â", desființat atunci, sunt foarte interesante. Mai întâi, enciclopediile anglo-americane au plasat, după ordinea alfabetică universală, numele țării noastre, *Romînia* (scris astfel după reformă) imediat după etnonimul „romi", jignind în primul rând diaspora românească și creând, apoi, confuzie privind țara și etnia. Pentru că vagoanele trenurilor de marfă românești în tranzit prin Europa se întorceau în țară inscripționate cu cretă în sensul acestei confuzii, Petru Groza a lăsat ca cel puțin pe lemnul lor să se scrie oficial *România*. Pentru că la întrecerile sportive internaționale din aceeași Europă sportivii noștri aveau înscris pe tricouri numele țării cu același „î" confuzionist, și pentru că spectatorii strigau confuzia cu voce tare, tot Petru Groza a lăsat să se scrie și pe aceste tricouri *România*. Pe muchia monezii de 3 lei s-a incizat, de asemenea, numele tradițional - pentru că această monedă avea acoperire în valută. Au fost cedări tacite în fața principiilor științifice, „sănătoase", ale lingviștilor de la 1953 — dar în cele din urmă aceștia au cerut ședințe cu explicații, după vorba lui Caragiale: „Trădare, trădare, dar s-o știm și noi". S-au făcut ședințe. S-au dat explicații. An de an s-a tot revenit, parțial, mai întâi la numele „român" și compușii săi, apoi la numele proprii după voința purtătorilor — încât s-a ajuns la un dezechilibru strident: se scria după cum voia fiecare. Dacă te numeai Vâlsan, putea să-ți scrii numele cu „â" — dar râul și localitățile *Vâlsan, Vâlsănești*, etc., rămâneau consemnate la „î". Aceste inconsecvențe s-au perpetuat și după 1989, când regula scrierii cu „â" a fost reintrodusă în uz de către Academie Română.

Nu se știa, însă, mai nimic despre chestiunea suprimării apostrofului din scriere, cea de-a doua regulă a reformei din 1953. Acum recent, profesorul Paul Miron, de la Universitatea din Freiburg, publică un text cu totul și cu totul interesant: „Entropie și ortografie" (Paul Miron: „Entropie și ortografie", în „Timpul", Iași, iunie 2004, p. 22). Amintiri despre atmosfera intelectuală a anului 1953 din preajma reformei, și la Alexandru Niculescu: *O problemă de istorie a culturii românești*, în „România literară, nr. 45/2002. Este comunicarea d-sale de la al X-lea Congres Internațional de lingvistică și filologie romanică, ținut la București în 1967. Mai exact, este textul trimis secretariatului Congresului, text care, însă, n-a mai fost citit în plen pentru că s-au opus unii membri din conducerea prestigioasei manuifestări științifice. Nu ne interesează numele, noi credem în destin, nu în oameni, și înțelegem că atunci, la 1967, „n-a fost să fie", cum se zice. Împrejurările sunt redate de dl. Paul Miron, care credea într-un miracol limitat cu ocazia acestui Congres: „Reforma ortografică era la modă pe atunci, ba avea chiar șansa de a fi populară, putând — după catastrofalele prăbușiri din toate domeniile, de la biserică la armată, de la justiție la economie — a mai salva ceva din patrimoniul spiritual al limbii române." Iată cum, la 1967, unii intelectuali români nutreau speranța că, după cedările succesive privind scrierea cu „â", un congres internațional organizat la București va scoate cu totul scrierea limbii române de sub „ukazul" rusesc din 1953. Vine, însă, realul cu lamele lui tăioase: „Numerosul public care venise să asculte referatul meu a așteptat în zadar în amfiteatrul plin, ca să afle, într-un târziu, din gura unui funcționar, că referatul nu avea să vină, referatul meu fiind retras. Fără alte explicații. La prima întâlnire cu doamna (...), aceasta mi-a spus că „poprirea" textului meu se datorează conținutului de îndemnuri la „ura dintre popoare". Președintele Congresului (...) citind manuscrisul meu, ar fi turbat de mânie și ar fi ordonat suprimarea textului chiar și din documentele Congresului. Unul dintre argumentele bătrânului savant ar fi fost remarca mea legată de faptul că ortografia propusă de Academia Română în 1953 a urmat marilor mutații de reformă ortografică bulgară, „îmbogățită" cu învățăturile lui Stalin."

Pasajul care l-a scandalizat pe „bătrânul savant" este acesta: „Grabnica „romînizare" după modelul bulgăresc a neologismelor ca *magaziner, lider, miting, meci, aisberg* etc. nu rezolvă întru nimic problema împrumuturilor recente în română, izolează comunitatea românească de limbile înrudite și de nivelul internațional superior la care ar fi putut ajunge. De la această normă umoristică până la scrierea numelor proprii străine ca Volter, Șecspir, Ghiote sau Ghete așa cum o gazetă românească din Banatul iugoslav o face, aplicând mai abitir principiile reformatorilor din 1953, e numai un pas mic și logic." Din fericire, acest pas mic nu s-a făcut — dar stă, încă, sub semnul logicii. Din nefericire, însă, noi ne-am obișnuit, de 50 de ani încoace, cu aceste norme „umoristice" — și abia în ultimul timp, odată cu masivele împrumuturi anglo-saxone, începem să ne dumirim și să înțelegem că avem vocație europeană și putem păstra grafiile originare. Coexistă pașnic românizatul *meci* cu *game*, minge de *break*, *moll*, etc. iar calculatorul ne invită să scriem „a forwarda", „sait", a „abdaita" și câte și mai câte alte cuvinte pe care nu le mai stăpânesc îndreptarele.

Privind apostroful, referatul d-lui profesor Paul Miron menționează: „În același consens se situează suprimarea apostrofului. Scrierea s-a, v-a, într-o, ca-ntr-o, n-o-mprumut etc. răpește cititorului ca și celui ce-o comite importante elemente de analiză gramaticală, întunecă posibilități de judecată logică, micșorează entropia și sortește pieirii o seamă de cuvinte din tezaurul limbii." Discuțiile teoretice pot urma pe această temă. Noi vom adăuga, de pildă, că scoaterea apostrofului din scrierea limbii române o izolează față de limbile latine surori — și încă mai mult: o apropie de limbile slave vecine, unde apostroful este ca și inexistent. Anul 1953 urma să netezească, de fapt, drumul către revenirea la scrierea chirilică în limba română: exact așa cum se procedase cu limba română din Republica Moldova și Ucraina: fusese trecută direct la haina chirilică, fără atâtea dezbateri pe tema â/î, etc.: prin ukaz.

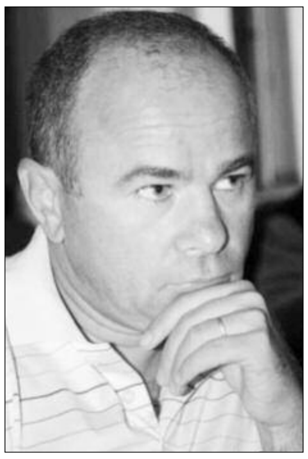
În 1967 s-a dat voie, totuși, la folosirea lui „â" condiționată. Despre apostrof nu s-a discutat în forul de la București — iar mânuitorii limbii române au folosit, în continuare, cratima (mai puțin românii din diaspora). Inovații în sistem sunt, însă, posibile și cu ajutorul cratimei, cum am văzut mai sus la Perpessicius, Petru Creția ori Alexandru Spânu. Trebuie spus că despre apostrof nu s-a mai vorbit mult timp în literatura științifică. Abia în 1984 apare cartea care ne-ar putea interesa „Ortografia actuală a limbii române" de G. Beldescu (Ortografia actuală a limbii române, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1984), un tratat în toată regula, autorul prezentând o interpretare personală, adânc teoretică, de multe ori în contradicție cu Dicționarul Ortografia Ortoepic și Morfologic al Limbii Române (DOOM). Despre blanc (p.228) și, mai ales, despre apostrof (paginile 236-241), oferă informații și interpretări ce cad, oarecum, pe un teren înțelenit în lingvistica noastră. Desigur că citează mult din Eminescu, desigur: din ediții cu apostrof. Constată că poetul filosește cele două poziții ale apostrofului — și, dacă ar fi avut curiozitatea să compare între ele mai multe ediții, ar fi descoperit, desigur, că motivația este fermă și se reazemă în ritm, sens, retorică după accent (autorul absolutizează ritmul poetic — prin care înțelege metrică la modul formal, adică schemă abstractă care cere accente la locuri fixe). Tocmai pentru că este atât de înșurubată în teorie, cartea „n-a prins", nu este comentată, urmată, etc. Flora Șuteu, în „Dificultățile ortografiei limbii române" (Flora Șuteu: *Dificultățile ortografiei limbii române*, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1986), carte scrisă alert, literar, dar cu acel unghi de fugă către „toți" („gramatică pentru toți", „ortografie opentru toți", etc.: este sensul lucrărilor de propagandă care justifică orice simplificare prin imperativul că toată lumea trebuie să aibă acces la înțelesuri...) o apreciază liniștitor: *„Nu cred că în editarea unui poet ca Eminescu folosirea apostrofului s-ar cere cu atâta insistență cum rezultă din exemplele date de d. G. Beldescu."* După 1989, însă, odată cu explozia mediatică, limba naturală a pătruns în scris și în mass-media, iar despre apostrof ... ce nu se mai spune se vede cu ochiul liber. O emisiune de televiziune are titlul *„D'ale lu 'Mitică"* , și se văd două feluri de apostrof pe ecran (nu se poate scrie „lu'Mitică", pentru că s-ar citi legat, ca „luminiță", simțul limbii dictează și pentru cei care n-au studiat tratate de ortografie), prin ziare vedem titluri de-o șchioapă de felul: *„Un' se duc indezirabilii când se duc"* („Curentul", 13 aprilie 2003, p. 4), etc. În loc să se rediscute cartea lui G. Beldescu, însă, au apărut noi ediții ale DOOM-ului, însoțite de studii și cărți cu aceeași tendință de a se a adresa către toți. Acești „toți" de după 1989 nu mai sunt, însă, un bloc, sunt foarte diversificați — și celor mai multe dintre categoriile sociale vorbitoare de limba română nu le mai place, în sensul că nu le interesează literatura înaltă, cultura „soft". Devine ridicol să-l simplifici pe Eminescu, cel atât de sofisticat prin scriere, pentru...cei care abia au auzit de el. Limba trebuie să țină cont de asemenea realități — iar literatura înaltă trebuie protejată de chiotul mulțimii. Noi nu spunem nici ca Horatius „Odi profanum vulgus et arceo" — dar nu-l mai putem ignora nici pe Vergiliu cu al său: „Nunc paulo maiora canamus". Trebuie găsit și păstrat un *just milieu* din care respectul pentru literatura clasică nu poate să lipsească. Pentru Eminescu, mai amintim o discuție despre apostrof tipărită, totuși, înainte de 1989: este vorba de un studiu al D-nei Elena Popescu: „Eminescu: Glosses metriques" (Elena Popescu: *Eminescu: Glosses metriques*, în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, seria Philologia, nr.2, p. 10.16), pe care autoarea ni l-a pus cu bunăvoință la dispoziție. Dânsa se oprește asupra cuvintelor *atone* (fără accent) în „poezia ritmică" — și atrage atenția că poetul modern, care ascultă de alte reguli prozodice decât cel clasic, trebuie, totuși *„să evite cuvintele atone (prepozițiile de exemplu) în pozițiile accentuate metric."* Se întâmplă, însă, că nu le evită, și atunci textul trebuie înțeles contextual. Autoarea redă versul din *Scrisoarea V*: *Pe când inima ta bate ritmul sfânt al unei ode* — în comparație cu același vers reluat în final: *Pe când inima ta bate-n ritmul sfânt al unei ode* (folosește grafia actuală, cu cratimă). Observăm că a doua oară

(continuare în pag. 26)

Privind apostroful, referatul d-lui profesor Paul Miron menționează: „În același consens se situează suprimarea apostrofului. Scrierea s-a, v-a, într-o, ca-ntr-o, n-o-mprumut etc. răpește cititorului ca și celui ce-o comite importante elemente de analiză gramaticală, întunecă posibilități de judecată logică, micșorează entropia și sortește pieirii o seamă de cuvinte din tezaurul limbii."

studii

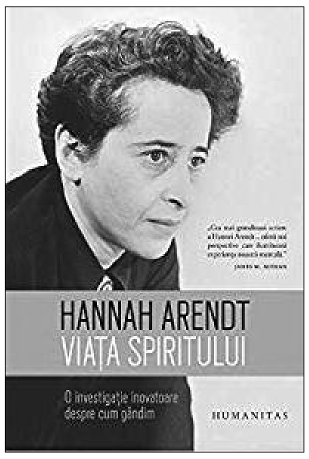
Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Viața spiritului este gândirea

"Gândirea nu aduce cunoaștere precum științele. Gândirea nu produce iscusință practică utilizabilă. Gândirea nu dezleagă enigmele universului. Gândirea nu ne înzestrează în chip direct cu puterea de a acționa". Acest citat din Heidegger este motto-ul *Introducerii* la cartea Hannei Arendt, *Viața spiritului* (trad. de S.G. Drăgan, Ed. Humanitas, București, 2018). Scopul ei declarat este de a lămuri statutul gândirii, adică ce este?, cum funcționează? căror nevoi răspunde?, în cadrul activităților umane. Sarcină a cărei dificultate se vede doar aruncând o privire asupra afirmațiilor, de fapt negațiilor lui Heidegger citate mai sus, din care reiese că gândirea nu poate oferi nimic din ceea ce-și dorește și propune omul în mod obișnuit. Ca activitate invizibilă, care privită din exterior echivalează cu a nu face nimic, ea pare învăluită în mister. Că gânditorii nu excelează în chestiunile practice de zi cu zi se știa încă de pe vremea lui Thales, dar că gândirea nu contribuie la sporirea cunoașterii lumii, ba chiar că cele două activități, gândirea și cunoașterea, sunt diferite, dacă nu chiar opuse, aceasta într-adevăr pare să contrazică orice bun-simț. De aici nu mai e decât un pas până la a nega că ar exista o activitate autonomă ce s-a numit tradițional gândire și care ar fi altceva decât calculele pe care le facem neîncetat în legătură cu tot felul de lucruri. Și totuși, sunt pe lume atâtea produse „inutile", precum creațiile artei, moralei, filosofiei, religiei, ce nu poti fi puse în nici un fel pe seama îndeletnicirilor noastre strict lumești, atât practice, cât și teoretice.

Pentru Hannah Arendt, distincția kantiană între intelect și rațiune funcționează ca o axiomă: doar prima facultate a spiritului nostru oferă cunoaștere riguroasă, pe când a doua tinde mereu să depășească limitele cognoscibilității, ocupându-se de probleme ca: existența lui Dumnezeu, nemurirea sufletului sau libertatea. Astfel, în timp ce intelectul prin categoriile sale are ca scop obținerea adevărului în cunoaștere, rațiunea, adică gândirea, caută sensul. Demonstrând că cele două, adevăr și sens, nu se suprapun, Kant a reușit să elibereze gândirea de cunoaștere. Aplicarea rațiunii gânditoare asupra unor probleme precum cele trei, dar nu numai, ci asupra a orice, fie că poate sau nu poate fi cunoscut, pentru a-i descoperi sensurile, are o altă miză decât cunoașterea, una existențială, corespunzând intereselor celor mai adânci ale omului. De fapt gândirii, activitate a rațiunii, nu cunoașterii intelectului, ca să păstrăm distincția lui Kant, îi datorăm marile opere ale umanității.

Așadar, deși nu cunoaște nimic și nici nu explică tainele universului, cum pretind astăzi atâtea pseudoștiințe, gândirea răspunde nevoii de sens a spiritului uman, mult mai relevantă din punct de vedere existențial decât setea de cunoaștere. Despre cea din urmă toată lumea adminte că de la un anume punct trebuie lăsată în seama specialiștilor, a savanților. Pe de altă parte și gândirea s-a profesionalizat în decursul timpului, a devenit apanajul filosofilor, al gânditorilor de profesie, cum îi numea Kant, sau pe alte coordonate al artiștilor, teologilor, reformatorilor morali etc. Având în vedere însă miza sa existențială extraordinară, ce ar trebui să–l intereseze pe orice om, nu s-ar cuveni oare ca gândirea să fie o activitate nu doar a celor puțini, ci a celor mai mulți, ideal a tuturor?

Hannah Arendt, care se autoexclude din tagma filosofilor, mărturisește că două au fost faptele care au determinat-o să se concentreze asupra activității mentale a gândirii, cu accent pe căutarea răspunsului la întrebarea anterioară. Primul a fost procesul lui Eichmann de la Ierusalim, care i-a revelat că sursele răului nu sunt de găsit neapărat în zone înalte, mândria luciferică, monstruozitatea caracterului, nici chiar în omeneștile sentimente de invidie, ură, resentimente, ci și în absența gândirii. Există o "banalitate a răului" ilustrată de cazul hiperconștiinciosului funcționar nazist la care a frapat-o nu prostia, nici îndoctrinarea ideologică, ci superficialitatea, incapacitatea de a judeca evenimentele la care a luat parte. De altfel, recunoaște autoarea, gândirea nici nu este o activitate obișnuită a omului, căci foarte rar ne acordăm răgazul de a sta pe gânduri și a judeca ceea ce ni se întâmplă. De obicei clișeele, „ideile primite de-a gata", înlocuiesc cu relativ succes, ba chiar economisind timp și efort, funcția examinării critice. Problema cu Eichmann este că la el acestea s-au substituit complet gândirii, facultății responsabile între altele de discernământul moral, adică de alegerea între bine și rău. Desigur, „gândirea nu ne înzestrează în chip direct cu puterea de a acționa" (a patra propoziție din citatul ales din Heidegger), dar poate indirect preveni sau stopa facerea și propagarea răului. Mare admiratoare a lui Socrate, Hannah Arendt nu crede că virtutea se poate preda, însă pot fi transmise și învățate anumite cutume, obișnuințe, care de regulă dispar foarte repede în situații extreme. Este însă convinsă, chiar de exemplul negativ al lui Eichmann, că retragerea în interior pe care o oferă gândirea se poate opune, cel puțin atât cât este omenește posibil, săvârșirii răului. Putem vedea aici o variantă a crezului iluminist formulat de Kant ca necesitate a ieșirii omului din starea de minorat prin gândire cu propria sa minte. Gândirea ar trebui așadar să fie o practică nu excepțională, ci obișnuită a omului tocmai pentru că are o miză morală, ce poate duce la rezultate bune sau catastrofale în realitatea imediată.

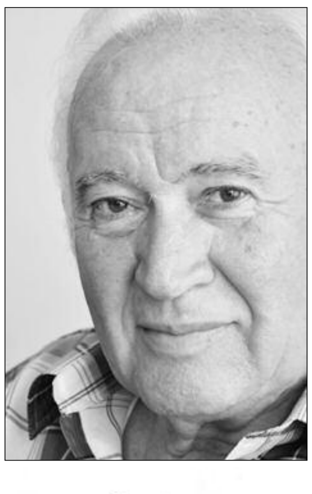
Al doilea fapt, sau motiv, care a îndemnat-o să se aplece asupra chestiunilor legate de gândire a fost nemulțumirea stârnită de răspunsurile tradiționale ale filosofilor. De la Platon până în modernitate, gândirea, definită de autorul *Republicii* ca dialog tăcut cu tine însuți, trebuie să sfârșească în contemplația adevărului, fie acesta Ființa, Ideile, Dumnezeu, relațiile matematice ș.a. Tocmai această perspectivă a sfârșitului activității gânditoare în pasivitatea contemplației o pune sub semnul întrebării, iarăși pe urmele lui Kant, Hannah Arendt. De altfel, postularea unor entități metafizice suprasensibile aparține însăși tradiției occidentale care o dată cu discreditarea acestora ("Dumnezeu a murit", al lui Nietzsche) sfârșește în nihilism. Împotriva lamentațiilor cauzate de "devalorizarea tuturor valorilor" (una dintre definițiile nihilismului, conform lui Nietzsche), Hannah Arenndt întrezărește aici o șansă a eliberării de încorsetăriile tradiției: în sfârșit ne putem permite să privim trecutul cu ochi noi, dispunând în felul acesta de o bogăție imensă de experiențe pe care le putem recepta ca mereu proaspete întrucât nu mai suntem ghidați de prescripții cu caracter constrângător. "Moștenirea pe care am dobândit-o nu e precedată de nici un testament". Această afirmație a lui René Char va fi des comentată și aici dar și în interviurile pe care le-a acordat (a se vedea Hannah Arendt, *Ultimul interviu și alte convorbiri*, trad. de Cristina Cioabă și Liliana Donose Samuelsson, Ed. Humanitas, București, 2018). Însă ca orice libertate și aceasta are un preț: pierderea certitudinilor tradiției, concretizate în seturi de valori, practici, metode, problematici etc.

Fiind o activitate care extrage omul din lumea aceasta lăsându-l totuși aici (vedem ce înseamnă aceasta privind de exemplu pe cineva care a căzut pe gânduri), gândirea nu depinde decât parțial și relativ de cele lumești, inclusiv de produsele sale obictivate precum marile opere ale tradiției filosofice, artistice, teologice... Aceasta nu înseamnă că trebuie să le ignore sau să nu le ia în serios; dimpotrivă, dialogul real, lipsit de prejudecăți, cu operele trecutului reușește să "decongeleze" viața spiritului, activitatea gândirii care le-a produs.

Se vorbește în manualele și tratatele de filosofie despre mirare ca început al filosofiei. Înțelegerea gândirii ca activitate ce nu dezleagă prin cunoaștere și explicație misterul lumii și nici nu-l uită prin luarea prea în serios a practicilor chivernisirii și a politicii mânate de interese meschine ne plasează chiar în miezul stării de uimire. Fiind cea mai neputincioasă în privința treburilor lumești, gândirea este și cea mai îndepărtată de biologic, de aici adevărul transmis prin tradiție și devenit un loc comun la care nu prea mai reflectează nimeni, că omul se deosebește de animal prin gândire. Regimurile totalitare ce depuneau toate eforturile pentru a anula gândirea și regimurile democratice, unde omul este redus la activitate productivă și la consum, deci la biologic, pot fi la fel de nefavorabile gândirii. Banalitatea răului, adică răul comis și perpetuat prin negândire nu este doar apanajul lui Eichmann și a celor de teapa lui.

Nefiind din lumea aceasta, putem cred concluziona împreună cu Hannah Arendt, spiritul este extrem de fragil. A-l proteja înseamnă a-l cultiva prin gândire. Viața spiritului este în sensul cel mai propriu gândirea.

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „... că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă" (*Levantul*)

Nihil venustius. Elogiul bibliotecii

Mă preocupă dispunerea unor articole într-o viitoare carte: care ar fi cel de vedetă, cum se succed încât nici să se calce pe călcâie, nici să se strige și să nu se audă. Pe scurt, să le stea bine într-o suită decentă, sprijinindu-se unul de altul după modelul gândului în care s-au zidit sau chiar suprapunându-se precum cărțile în rafturile bibliotecii. Că niciunele nu au fost aruncate cu furca. Cât despre cărți, lotul lor e înțelepciunea; dar, dispuse în raft cu mână *harnică*, desfată sufletul. „De când Tirannion mi-a aranjat cărțile, s-ar zice că locuința mea s-a ales cu un suflet", spune Cicero (N).

(N) Cicero, *Ad Atticum*, IV, 8. Tirannion este bibliotecarul lui Atticus, căruia acesta îi încredințează aranjarea cărților prietenului său, Marcus Tullius Cicero. Concluzia oratorului : *Nihil venustius quam illa pegmata*... „Nimic nu e mai frumos decât acele rafturi..."

Dacă

Spartanii, neam certat cu muzele și dedicat armelor, primesc din partea vecinilor pe care-i călcau adesea avertismentul:

Dacă nedreptățile voastre nu se vor opri la hotarele dintre noi, dacă veți mai îndrăzni să ne tulburați liniștea, dacă veți mai încălca tratatele de pace și bună vecinătate, atunci răbdarea noastră va ajunge la limită. Și dacă se va ajunge acolo, nimic nu ne va opri să vă pedepsim pentru fărădelegile voastre.

Spartanii răspund *laconic* (N): *Dacă*.

Închei traducerea *Epitomei* lactanțiene. În capitolul final, 68, 2, periodul condițional: „Prin urmare, dacă omul nu-L va primi pe Acela pe Care Dumnezeu L-a trimis și-L va trimite pentru a-l elibera, dacă, prin Trimisul Lui, nu-L va cunoaște pe Dumnezeul suprem, dacă nu se va supune poruncilor și legilor Lui, va ajunge sub pedepsele despre care am vorbit "

(N) De la *Laconia*, o altă denumire a statului persan, stilul *laconic*.

Închid ochii, ca să pot vedea

Spune poezia secolului XX (Nikos Karouzos); dar mai are vreo importanță cine spune asta după extrema cecitate a lui Homer, ori după ce Oedip, cu o agrafă din veșmintele mamei și soției sale, Iocasta, și-a scos el singur ochii ca să vadă, să înțeleagă mai bine, din funinginea orbirii, dimensiunea tragică a propriului destin? Dar și după ce, în zilele noastre, Brâncuși dăruiește ființa (*femeia*, în drumul ei de la *Femeie uitându-se în oglindă* la *Prințesa X*) cu un altfel de ochi – ochii materiei înseși, aptă să oglindească strălucirea dăruită de Creator?

CALINIC ARGEȘEANUL - 75

Dumitru Augustin Doman

Sub semnul bucuriei

Memoria mea nu este atât de prodigioasă încât să pot spune exact când l-am cunoscut pe Înalt Prea Sfinția Sa Calinic de la Argeş, de fapt din Munţii Neamţului, de la Căldăruşani, de la Cernica, de la Sinaia şi de pe tot cuprinsul ţării noastre bogate în biserici şi mănăstiri. Dar pot depune mărturie că-l cunosc dintotdeauna.

Am cunoscut mai întâi pe cărturarul Constantin Argatu în anii '80, şi nu direct, ci prin intermediul volumului *Bucuria lecturii*. Hm! Ce titlu! N-am îndrăznit a spera că-l voi cunoaşte vreodată pe autor, dar mi-am zis că un scriitor, critic, istoric literar care pune cuvântul *bucurie* în titlul cărţii sale nu poate fi decât un om bun. Şi în nu puţinele noastre întâlniri şi convorbiri pe care le-am avut în cei 25 de ani mi s-a confirmat cu asupra de măsură această supoziţie. Vorba îi e plină de tâlc, în doi peri câteodată, pe linia invizibil de subţire dintre sfătoşenie şi ironie/autoironie, câteodată mai întinde curse verbale, că vorba scriitorului: cel înţelept va înţelege! Iar dacă nu înţelege, păcatul lui să fie! Nu uit cum atunci când s-a confirmat vestea la începutul anilor '90 că va veni la Curtea de Argeş Regele Mihai I, ziariştii s-au strâns ciopor la arhiepiscopie să-l întrebe pe Vlădica locului cum îl va primi pe Majestatea Sa. Şi acesta a răspuns simplu: „Cum se cuvine, cu un pahar de apă!" Ce mai freamăt, ce mai zbucium în mass media locale şi naţionale! Un pahar de apă! O umilinţă! Puteau întreba scribălăii la ziar ce înseamnă această primire şi ar fi aflat că „un pahar de apă" înseamnă, în limbajul hâtru al IPS, o masă ca la nunta din Cana Galileii.

Zicea Arghezi că debutează cu fiecare text publicat, că debutează cu fiecare carte care-i apare? Cam aşa stau lucrurile cu Arhiepiscopul nostru: îl cunoşti cu fiecare nouă întâlnire, cu fiecare nouă discuţie la telefon. Mereu te surprinde. Îl întâlneşti o dată la o cafea şi-ţi citeşte, ca un bun actor ce este, un eseu despre stres: ludic, ironic, înţelept în general. Şi-ţi dai seama că atunci îl cunoşti. Îl suni la telefon peste o săptămână, vorbiţi una, alta,vine vorba de vin, îi zici tu – deştept ce eşti! – că vinul nu trebuie băut cu apă, iar IPS te contrazice, ba subtil, ba mai direct, şi te trimite în cele din urmă – oricât ţi-ar ieşi inteligenţa prin ţeastă! – la II Macabei 15,40: „Că precum a bea numai vin sau numai apă nepotrivit lucru este, pe când vinul amestecat cu apă este dulce şi desfătează..." Iar îţi zici că abia acum îl cunoşti pe IPS de la Argeş. Când îl însoţeşti la vreo mănăstire în postul Paştilor şi eşti ospătat cu mâncare de post, nu prea vrei să-ţi potoleşti pofta înainte de a începe El, Arhiepiscopul. Şi observi că nu foloseşte totdeauna furculiţa de pe şerveţel, şi-l plagiezi, gândind de asemenea că acum îl descoperi pe IPS Calinic.

Dar, poate că Înalt Prea Sfinţitul este cel de la o ciorbă de fasole când te întreabă:

- Aveţi vreo nemulţumire faţă de mine?

Te uiţi uimit, dar îi intri imediat în joc şi-i răspunzi:

- Am una, Înalte, şi încă una importantă.

- Auuu! exclamă.

- Da, continui eu. Sunteţi dator la mine cam o vadră de ţuică.

- Vaaai de păcatele mele, nu-mi place deloc să am datorii. Cum se face?

- Păi, toată toamna am mers în livada de pruni cu soţia să strângem prunele. Azi, doi-trei saci, mâine, doi-trei..., îi aduceam acasă şi-i turnam în bute la fermentat. Când mai aveam doar vreo trei pruni de scuturat, oamenii dvs. au spart aleea să ducă o conductă de apă la păstrăvărie. Nemaiputând ajunge noi cu maşina în livadă, prunele au rămas în pomi să le mănânce păsările cerului...

- Extraordinar! exclamă arhiepiscopul, e minunat, păsările cerului de la Curtea de Argeş au avut prune să mănânce toată toamna. E o minune dumnezeiască...

Şi n-a avut răbdare să terminăm de mâncat ciorba de fasole, că l-a sunat pe consilier.

- Te rog să mergi la etaj, avem acolo o damigeană de palincă adusă de arhiepiscopul de la Scopjie, te rog s-o duci în maşina domnului Augustin.

- O, dar nu trebuie Înalt Prea Sfinţite, am glumit.

- Păi, dacă nu ştiam de glumă, vă ofeream palinca?

Peste câteva zile, IPS m-a sunat:

- Ei, e bună licoarea?

- E cea mai bună pe care am băut-o vreodată. Las pentru ea orice whisky,orice votcă, orice coniac.

- Hm! Am oferit şi noi ce-am putut, un untdelemn de candelă!...

De câte ori am organizat o manifestare literară, cu zeci de scriitori, şi bugetul a fost totdeauna – ca de obicei pe cuprinsul ţării – insuficient, am format numărul Înalt Prea Sfinţitului. Dialogul era cam aşa:

- Înalt Prea Sfinţite, săptămâna viitoare, vă invităm la colocviul nostru etc.

- Hm! Am să încerc, deşi am treburi, probabil că în perioada aia va fi şi Sfântul Sinod!... Dar, totul e în regulă, totul e la punct?

- Mă rog, este şi nu prea este, în sensul că ne mai trebuie n mii de lei...

- Altfel?

- Altfel, scriitorii vor locui noaptea în stradă, iar dimineaţa vor bea roua de pe flori...

- Nu, domnule Augustin, scriitorii sunt atât de păcătoşi încât nu-i putem lăsa pe stradă nemâncaţi şi nebăuţi...

Iar, peste trei ore primeam un telefon de la un preot de la Mănăstirea Curtea de Argeş care mă roagă să trec pe la mănăstirea Anei şi a lui Manole şi a Muceniţei Filoteea. Şi chiar trec. Şi primesc un plic cu exact suma care am declarat-o Înalt Prea Sfinţitului că e deficitară.

Anul trecut, un scriitor din filiala noastră a USR (din care face parte însuşi IPS) a ajuns în punctul cel mai de jos. Era bolnav, rămăsese fără serviciu şi fără garsonieră, făcea naveta între spital şi adăpostul pentru oamenii străzii, care i-au furat cartea de identitate şi telefonul mobil... Atunci l-am sunat pe IPS, povestindu-i drama.

- Cum se numeşte? m-a întrebat Arhiepiscopul. I-am spus.

- Păi, nu e cel care mă înjura săptămânal acum zece ani în „România Liberă"?

- Mă rog, el e..., am îngăimat încurcat.

- Ei, atunci trebuie să-l ajutăm, suntem doar creştini şi ne aflăm în postul Paştelui!...

I-a asigurat colegului nostru o cameră ca la hotel, cu masă şi tot ce trebuie la Mănăstirea din pădurea Trivale. Acolo s-a stins peste o lună şi jumătate colegul nostru şi a fost îngropat cu un sobor de preoţi, a fost înmormântat lângă călugări, cu un cuvânt de adio al IPS.

În loc să înşir epitete despre Înalt Prea Sfinţitul Calinic, prefer să relatez câteva fapte de arme, vreau să spun de cuvinte şi de viaţă, ale arhiepiscopului de la Argeş şi Muscel.

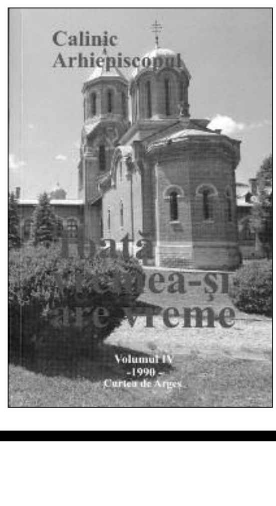
Ce ziceam la început? Că-l cunoaştem pe IPS dintotdeauna? Am putea întoarce vorba şi să zicem că nu-l cunoaştem de nicicând, dar că facem încercări peste încercări.

Să revenim. Cartea de debut a lui Constantin Argatu se numeşte *Bucuria lecturii*. La despărţirea de o zi, de o săptămână, de o lună, IPS te salută cu: *Bucurie!* Oricât de necăjită ar fi viaţa noastră, tânărului septuagenar Calinic nu-i poţi transmite decât: *Bucurie, Înalt Prea Sfinţia Voastră!*

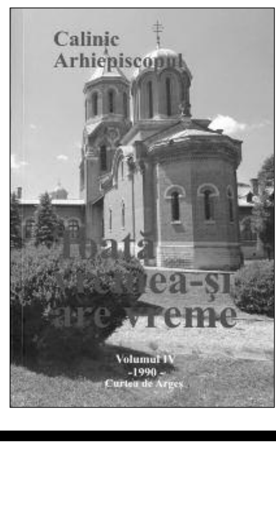

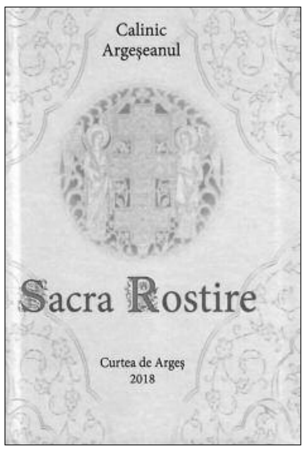

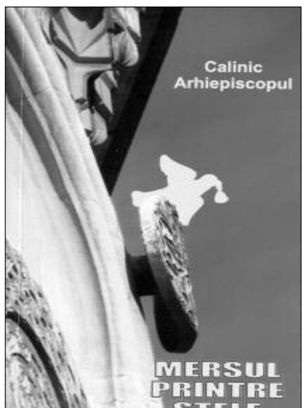
aniversare

Calinic Argeşeanul - 75

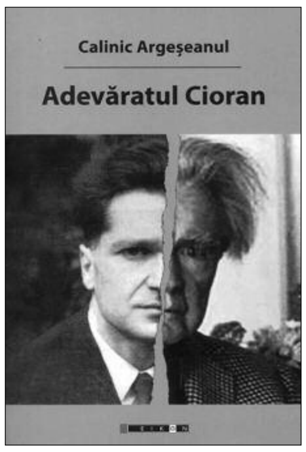
Adrian Alui Gheorghe

Cuvînt înainte la volumul ”Calinic Argeşeanul. Studiu monografic”, în curs de apariţie la Editura Doxologia din Iaşi)

Opera mea este viaţa mea, ar putea să spună acum, la împlinirea a 75 de ani, Calinic Argeşeanul, omul, monahul, ierarhul, cărturarul. Căci a intrat în lume la Crăcăoanii Neamţului, cu 75 de ani în urmă, cu numele de Constantin Argatu şi se regăseşte azi, după ce a vînturat colburile ţării şi ale unei istorii extrem de sinuoase, sub un cu totul al nume: Calinic Argeşeanul. Unde a dispărut Constantin Argatu? Ce zări l-au ascuns? Viaţa fiecăruia se transformă într-o poveste spusă de sine şi de ceilalţi, ne risipim în cuvinte, ne adunăm în fapte.

Istoria vieţii sale este strîns legată de evoluţia Bisericii Ortodoxe Române din perioada comunistă. A luat contact cu istoria cînd erau scoase icoanele din şcoli, a intrat în istorie cînd a pus umărul la repunerea lor în altarele improvizate, simbolice, din şcolile de după revoluţie.

A trecut prin toate etapele, prin toate convulsiile epocii, a fost sub vremi şi peste vremi. A slujit sub patru patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române pe care i-a cunoscut nemijlocit.

Ce m-a determinat să scriu acest studiu monografic?

Sunt cîteva lucruri pe care le avem în comun. Ne-am născut şi unul şi altul, de o parte şi de alta a satului lui Ion Creangă, prispa sa ne-a fost leagăn, spiritul operei sale (ne-)a ”rezonat” din plin în lumea în care am crescut. Pentru că spiritul lui Creangă este, trebuie să o recunoaştem, o permanenţă în spaţiul de pe ”meridianul Ozana”. În fond, satele de pe acest ”meridian” l-au dat pe Creangă şi nu invers …! Apoi, am avut acelaşi traseu al mănăstirilor, pe care l-am bătut în copilărie şi mai tîrziu, de la Agapia la Văratec, de la Neamţ la Sihla, de la Pocrov la Secu …!

Apropierea de biserică a fost mediată de mamele noastre care nu au făcut-o ostentativ, ci au făcut-o ”firesc”, arătîndu-ne drumul, Calea. Am cunoscut multă lume ”în comun”, peste vreme. De exemplu, marele duhovnic Mina Prodan i-a fost model, la un moment dat, la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamţ; în ce mă priveşte, Mina Prodan, care era un intim al familiei mele, mi-a menit, la naştere, că voi ajunge … preot. Nu a fost să fie. Aici fac o paranteză, totuşi…! Eram în anul 1973, elev în clasa a VIII-a, totodată comandantul unităţii de pionieri a şcolii, cînd am fost puşi, noi, elevii, să completăm o opţiune pentru ”orientarea profesională”. Am trecut: Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamţ. Profesorul ”comandant de unitate” a descins la mama acasă (tatăl meu murise cu un an mai înainte) şi i-a spus cu mult reproş: Cum e posibil să vă gîndiţi ca un comandant de unitate de pionieri să ajungă elev la seminarul teologic, o şcoală ”obscurantistă”? Ce exemplu dăm celorlalţi pionieri? Nu îţi dai seama că îi strici băiatului viitorul? Şi iată, după această vizită am rămas cu viitorul nestricat! Închei paranteza.

Profesorul şi preotul Vasile Ignătescu, care i-a pus în mînă ”Filocalia”, tradusă de Dumitru Stăniloaie, tînărului seminarist Constantin Argatu, mi-a devenit prieten, la o vreme, prin anii 80, cînd mi-a oferit şi mie ”Teologia dogmatică” a lui Dumitru Stăniloaie, o carte de referinţă.

Şi un alt amănunt: taţii noştri au fost amîndoi, la un moment dat, fiecare în zona lui, fîntînari. Oare există meserie mai nobilă?

Ne despart 14 ani, ceea ce în traducere populară ar însemna două ”spiţe”. De unde vine această interpretare? În zona noastră, în satul Ghindăoani, locul naşterii filosofului Vasile Conta, a trăit unul din marii ”autodidacţi analfabeţi”, Toader I. Ştefan (1852-1919). Acesta a lăsat un manuscris cu un jurnal al vieţii sale în sat, cu aspiraţiile sale spre un orizont de dincolo de culmea dealului. Orizont pe care nu l-a depăşit vreodată fizic. Toader I Ştefan, înaintaşul nostru în ”ale poveştilor”, socotea că viaţa omului are, în mod normal, o durată de 84 de ani, împărţită în 12 perioade de cîte şapte ani fiecare, pe care el le numeşte spiţe: *Fiilor şi dragilor cetitori, cari poate astăzi nici nu sînteţi născuţi, vedeţi cum am scris această scară a vieţii, lungă de 84 de ani?! Însă eu am scris-o aceasta ca o probă de scară pentru toţi oamenii şi osebit pentru mini, cît voi fi în viaţă. Căci mă uit în această scară ca într-o oglindă, în cari văd tot trecutul meu: ca copil, ca băietan, ca flăcău, ca tinăr, ca mijlociu şi bătrîn. Văd zilele însemnate, spre amintire, din copilăria me, şi din toate zilele trecute ca un vis….*” E limpede că nu am apărut de ”niciunde” în lumea aceasta, a povestaşilor, am avut ”premergători” serioşi.

Cum l-am cunoscut pe Calinic Argeşeanul? Povestea nu poate fi decît una din categoria celor ”nefăcute”, vorba lui Ion Creangă, pe măsura preopinentului nostru. Ca director al Bibliotecii din Neamţ, una dintre preocupări era aceea de recuperare a ”memoriei culturale” a zonei şi a personalităţilor plecate din acest spaţiu. Pe acest fond, scriitorul Dumitru Augustin Doman îmi povestea la fiecare întîlnire sau la telefon, cu toată determinarea, despre un nemţean care trăia la Curtea de Argeş, care era arhiepiscop, care scria, făcea biserici şi care era o personalitate … fascinantă. ”Şi are un umor, mamă, mamă …!”, îmi completa Gusti Doman. Despre scriitorul Constantin Argatu-Argeşeanul auzisem, evident, dar nu îl puteam ”lega” în minte de ţinutul Neamţului. Argeşeanul? Cum să fie din Neamţ? Apoi caut amănunte, mă dumiresc. Da, se născuse la Cracăul Negru, în comuna Crăcăoani, la o azvîrlitură de băţ, vorba lui Creangă, de locul naşterii mele. Aşa că am cerut numărul de telefon de la Gusti Doman şi l-am căutat. Am început să vorbim periodic la telefon, i-am descris intenţia mea de a face o manifestare în bibliotecă, un dialog, o lectură publică, o ”recuperare” pentru spaţiul nostru cultural. A acceptat. Era în anul în care, în vară, împlinea 70 de ani, o vîrstă a tuturor promisiunilor pentru un om activ. Aproape seară de seară refăceam ”toposul” Neamţului, în discuţii lungi, despre cunoştinţe comune, locuri comune, despre poveştile Neamţului, amintiri din copilărie, despre cărţi, despre lume, despre mănăstiri, despre călugări, despre idei, despre viaţă pur şi simplu.

Manifestarea de la Bibliotecă am fixat-o pe data de 4 iunie, chiar data la care Calinic Argeşeanul împlinea vîrsta rotundă. Cu cît se apropia data manifestării îmi cerea tot mai multe amănunte: cum va fi sala, cam cîtă lume va participa, unde va fi cazarea, cam ce ar trebui să vorbim etc. etc. Întîlnirea cu scriitorul Calinic Argeşeanul era contextualizată, de fapt, unei manifestări mai ample, ”Zilele Bibliotecii”. În manifestare era invitată şi doamna Silvia Radu cu o generoasă expoziţie ”Grădina cu îngeri”. Îngerii doamnei Silvia Radu, care şi ea a copilărit la Piatra Neamţ în perioada interbelică, împînziseră toate spaţiile libere din Bibioteca, din sălile de expoziţie dar şi de pe holuri. Pînă şi cititorii care intrau în bibliotecă devenau, pentru cîteva momente, îngeri.

Cu o seară înainte de întîlnirea cu Calinic Argeşeanul, acesta mă întreabă la telefon dacă nu ar fi bine să facem manifestarea la Teatrul Tineretului. Sunt derutat: De ce la Teatru? ”Poate facem un film, o să vină şi cîţiva invitaţi de-ai mei, ştiu că în Bibliotecă nu prea e loc, că aveţi expoziţiile doamnei Silvia Radu …!” Mă repliez şi modific programul în ultima clipă. Alte afişe, anunţuri în spaţiul public, telefoane la preoţii din oraş, să vină. Situaţii noi, griji noi. O spun pentru cei care ştiu ce înseamnă ”managementul” unui eveniment. Pe 4 iunie, la amiaza, ajung acasă, să mă pregătesc, să îmi revăd ”cuvîntul de bun sosit”. Primesc un telefon de la Bibiotecă, sunt căutat de Calinic Argeşeanul. În cîteva minute ajung, derutat de aceste noutăţi din program. În faţa Bibliotecii şi în interior: negru! Peste o sută de preoţi, stareţi, călugări, maici, plus alte persoane necunoscute. Cîteva televiziuni erau prezente, filmau de zor. Între musafiri am recunoscut rapid o parte dintre stareţii şi stareţele de la mănăstirile din Neamţ. Era suita Înalt Preasfinţitului Calinic Argeşeanul. Manifestarea nu mai semăna cu nimic din ce vorbisem la telefon. Sunt întîmpinat de … oaspete, intru în propria instituţie printr-un culoar de musafiri. Ne cunoaştem. Vizităm Biblioteca, expoziţiile. Există şi un film pe internet, cu acele momente, cu cele ce vor urma. Ne deplasăm în alai spre Teatru. Nu mai văzuse oraşul nostru, cred, aşa aliniere de feţe bisericeşti. Îl sun pe preşedintele Consiliului Judeţean Neamţ, regretatul Culiţă Tărîţă, care era la Bucureşti. Îi spun despre cea ce se întîmplă. Îmi spune, da, voi face tot posibilul să ajung pînă la încheierea manifestării. De la Bucureşti? Da, am să închiriez … un elicopter. Şi aşa a şi fost.

La Teatrul Tineretului mă aşteptau alte surprize. Totul era aranjat de sărbătoare. Pe scenă era improvizat un mic studio coordonat de către Alex Dima, de la PRO TV, realizatorul emisiunii ”România, te iubesc”. Nu, nu făcea parte din planurile mele. Sala s-a umplut, la ora fixată. Preoţii din Piatra Neamţ făcuseră mobilizarea prin ”reţelele” proprii. Venea un ierarh al Bisericii, nu neapărat un scriitor, cum anunţasem eu …! Manifestarea a fost una memorabilă. Moderatorul a fost Alex Dima, fireşte. Lucrurile îmi scăpaseră de sub control. Manifestarea se regăseşte, filmată, pe youtube. Dar aveam alte griji, acum. Ce voi face cu atîţia musafiri după terminarea manifestării? Dacă ar fi trebuit să le ofer eu o cină? Ei, dar lucrurile erau, totuşi, ”sub control”. La sfîrşitul manifestării oaspetele nostru, Calinic Argeşeanul, de ziua lui, invita pe toată lumea din sală la restaurantul ”Ceahlăul” pentru o agapă. Totul era pregătit. ”Locotenenţii” arhiereului veniseră cu cîteva zile mai înainte în zonă şi pregătiseră totul, în amănunt, de la cazări pentru cei peste o sută de oaspeţi, pînă la masa de sărbătoare. Nu am ştiut nimic, nu am bănuit nimic. Am fost şi eu oaspete, la acele momente. Complicitatea discretă a celor de la hotelul ”Ceahlăul” a funcţionat. Eu rezervasem o masă pentru patru persoane, cu un meniu la nivelul bugetului modest afectat manifestării. Realitatea o luase însă, aiurea. Spectaculos. Agapa a fost una a confidenţelor şi a bucuriei.

A doua zi am plecat ”în convoi” la Crăcăoani, la locul naşterii, la mormintele părinţilor. Apoi la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamţ. Era un pelerinaj pe firul memoriei.

*

Cred că îşi are locul aici ”cuvîntul” cu care l-am întîmpinat pe Calinic Argeşeanul, la 4 iunie 2014, la ”întoarcerea acasă”, datele esenţiale păstrîndu-se, chiar dacă în acele momente nu ne cunoaşteam personal, cărţile şi scrierile fiind, la acel timp, singurele puncte de contact. Fireşte, titlul ”cuvîntului” se referea la ”întoarcerea fiului risipitor” …!

*

”Cel mai lung drum este drumul de acasă pînă acasă”, spunea Nichita Stănescu; şi tindem să îi dăm dreptate. Drumul de acasă pînă acasă poate să dureze o oră, o zi, un an sau o viaţă. Ulise a plecat de acasă la Troia şi s-a întors după douăzeci de ani. În perioada comunistă au plecat concetăţeni de-ai noştri pentru a da o declaraţie nevinovată la miliţie sau la securitate şi s-au întors după ani şi zeci de ani. Cazul Nicolae Steinhardt e un exemplu. Dar dacă e să dăm conotaţia adevărată, creştinească înţelesului de acasă, putem zice precum vrednicul de pomenire părintele Iustin Pârvu: *Casa mea este acolo unde mă găsesc eu cu mine însumi şi pot trăi în Dumnezeu. Casa mea, bogăţia mea sînt acolo, cum spune Mîntuitorul: „… unde mama mea şi fraţii mei sînt cei care ascultă cuvîntul meu”. Acasă a fost pentru mine totdeauna locul în care am văzut că oamenii au frică de Dumnezeu, respectă tradiţia şi valorile neamului. Dacă nu respecţi valorile neamului, care sînt identitatea ta în lume, ce să respecţi? Dacă nu respecţi tradiţia, care e legătura ta cu trecutul, e rădăcina ta puternică, cum să mai ai pretenţia să rezişti în faţa loviturilor prezentului şi viitorului? Dacă nu respecţi pe Dumnezeu, cum să te mai consideri un om cu destin?*

aniversare

Calinic Argeşeanul - 75

Despre un om cu destin vorbim aici, despre un om care a plecat de *acasă* cîndva cu o traistă pe umăr şi pe care, parafrazînd un titlu al unei lucrări pe care a semnat-o, *a umplut-o cu stele*. Cel care ne prilejuieşte să vorbim astăzi despre ce înseamnă abnegaţie, curaj, răbdare, nevoinţă, har, dor, zidire, vreme, veşnicia clipei şi clipa veşniciei, bucuria lecturii şi descifrarea bucuriei pe chipul creştinului este IPS Calinic, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului, cel care îşi sintetiza biografia într-o frază atotcuprinzătoare: *Mă numesc, din mila Domnului, Calinic Constantin Argatu, născut în satul Cracăul-Negru, comuna Crăcăoani, judeţul Neamţ, la 6 iunie 1944, din părinţi ortodocşi români: Elena şi Haralambie.* O simplitate pe care o regăsim ca un ecou la ceea ce spunea cu ceva vreme în urmă megieşul Creangă: *Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă însufleţită din Humuleşti...*

Colbul drumurilor din Crăcăoani, din Bălţăteştii lui Garabet Ibrăileanu, din Ghindăoanii lui Vasile Conta, din Humuleştii lui Ion Creangă, din perimetrul Seminarului Teologic de la Neamţ, unde Eminescu şi-a trăit, o vreme, suferinţa, s-a transformat în praf de stele. Cum? Prin cîteva coordonate pe care le regăsim în scrierile IPS Calinic, cărturarul, scriitorul, duhovnicul, care spune: *Evlavia şi educaţia sunt cele două surori gemene. Cine este evlavios este şi educat. Cine este educat, poate fi şi evlavios. Pentru a fi evlavios şi educat trebuie să fii şi cult. Neştiinţa este un lucru înfricoşător. Nu-i nimic pe lume mai rău decît să te arăţi agramat, incult, neştiutor al lucrurilor pe care eşti chemat să le faci. Evlavia şi educaţia sunt o ştiinţă solidă cu două braţe. Unul ridicat către cer, evlavia înţelesului, iar altul arătînd spre pămînt, aşternutul picioarelor lui Dumnezeu. Să ne sfiim cum călcăm! Tropăitul ne aduce aminte de barbarii cei de demult!*

Evlavia şi educaţia, ca expresii ale culturii deci! Dacă aceste lucruri ar fi respectate în societate, dacă toţi ar fi „ştiutori ai lucrurilor pe care sînt chemaţi să le facă", atunci alta ar fi soarta societăţii româneşti, nu ar mai orbecăi prin hăţişurile istoriei. Formalismul ucide duhul faptelor şi al lucrurilor. Şi nu întîmplător spun acest lucru, de vreme ce lucrarea de licenţă la absolvirea Institutului Teologic de la Sibiu a IPS Calinic a avut o temă pe măsură: „Lupta profeţilor împotriva formalismului". În acelaşi timp, cărţi precum „Dintr-ale lumii", „Interviuri" sau „Mersul printre stele" judecă lumea noastră cu măsurile lucrului bine făcut, a principiilor, echilibrului, a educaţiei şi autoeducaţiei. De unde şi-a însuşit tînărul Constantin Argatu aceste lucruri, aceste deprinderi? De la mama, de la tata, de la preotul din sat, de la profesorii săi ale căror modele şi amintiri s-au constituit într-o povară purtată cu adîncă sfinţenie, cu adîncă smerenie. Este, de altfel, secretul care anima societăţile mature, capabile să transmită din generaţie în generaţie o conduită a responsabilităţii. *„România are nevoie de inteligenţă civică şi de implicarea intelectualilor în toate cele ale societăţii. (...) Că trebuie să ne echilibrăm şi să găsim căile cele mai bune şi durabile, este o chemare urgentă. Cine a învăţat, va mai învăţa! Cine s-a făcut că învaţă, va strîmba mereu cărările şi vom avea mari greutăţi cu pseudo-învăţămîntul nostru şi al altora care se face după ureche"*, spune IPS Calinic. Aici putem adăuga un cuvînt al părintelui Iustin Pârvu, care avea aceeaşi viziune asupra rostului intelectualilor în societatea noastră: *Dumneavoastră, intelectualilor, mult v-a dat Dumnezeu, mult vă va şi cere. Aveţi o răspundere colosal de mare. Şi de riscantă. Sînteţi misionari, sînteţi apologeţi, sînteţi oameni cărora le stă în putinţă să orienteze poporul acesta. (...) Vi se cere grija permanentă faţă de căderile acestui popor. Nenorocirea mare a intelectualilor noştri care, bineînţeles că au trăit şi ei sub presiunea materialismului ateu, este faptul că prea uşor au divorţat de interesele şi de valorile Ortodoxiei.*

Susţinem, în toate încercările noastre de definire a culturii române, substanţa creştină a acesteia. Argumentele sînt în operele scriitorilor noştri canonici, a clasicilor noştri, de la Eminescu la Sadoveanu, de la Arghezi la Voiculescu, de la Creangă la Nichita Stănescu, de la Lucian Blaga la Cezar Ivănescu. IPS Calinic, prin opera scrisă a sfinţiei sale, face o demonstraţie strălucită că Duhul Sfînt şi Duhul Limbii Române se întîlnesc ca braţele într-o îmbrăţişare temeinică.

Dacă aş transfera într-o parabolă biblică destinul celui care a plecat din Crăcăoanii Neamţului cu bune decenii în urmă ca un "nonconformist din naştere", după cum o spune, sub numele de Constantin Argatu şi se întoarce acum cu povara unei mari responsabilităţi, aceea de ierarh în sînul Bisericii Ortodoxe Române, sub numele de Înalt Preasfinţitul Calinic al Argeşului şi Muscelului, acea parabolă ar fi, fireşte, aceea a fiului risipitor. Numai că risipitorul, dacă îi cercetezi faptele, a risipit cu largheţe iubire, iar iubirea risipită sporeşte la rîndul său iubire. E condiţia şi esenţa credinţei noastre care îl face puternic pe creştinul de azi şi dintotdeauna prin nădejde. Căldăruşani, Cernica, Sinaia, Curtea de Argeş sînt tot atîtea vetre în care a dospit pîinea cea bună, fragedă, a credinţei care, cum spune IPS Calinic "... dă sentimentul de acasă".

Se zice că pe vremea lui Alexandru cel Mare, un soldat a fost pus să care cu un asin, dintr-un loc în altul, pentru a pune la adăpost, tezaurul regesc. Pe drum, pentru că asinului îi era greu, omul a luat cîţiva saci pe proprii umeri. Văzîndu-l, regele Alexandru s-a minunat şi i-a spus: *Sacii pe care din milă i-ai ridicat de pe spinarea asinului ai tăi să fie, eşti vrednic să-i primeşti.* Aceste comori regeşti le primesc înţeleptul şi omul care trăiesc cu generozitate pentru ceilalţi. Ridicîndu-le oamenilor din preajmă sau de aiurea moralul cu o vorbă de duh, cu un sfat, cu o pildă, deja şi-i ia drept tovarăşi de drum pentru calea vieţii frumoase, *îndumnezeite*. Un preot bun, un monah bun, un ierarh bun asta fac: mai iau cîte una din poverile creştinului obosit sau deznădăjduit pentru a-l avea, mai apoi, tovarăş de drum pe *calea îndumnezeită*.

Prin opera scrisă, prin faptele sale consemnate sau nu, dar păstrate în duhul comunităţilor pe unde a trecut, IPS Calinic a ridicat multe poveri de pe umerii creştinilor. Dovadă e şi acest impresionant număr de argeşeni care l-au însoţit la evenimentul iniţiat de noi, sporind mîndria noastră de nemţeni care adaugă personalităţilor identitare ale zonei un nume de referinţă.

*

Dar să revenim la "verticala românească" care este una şi aceeaşi cu verticala ortodoxiei româneşti. Istoricitatea ei este pregnantă, subliniată de opera scrisă sau înfăptuită de Calinic Argeşeanul, parte din "creşterea" Bisericii noastre.

Spune Ştefan cel Mare: „Mai presus de tihna noastră stă datoria sfântă de a apăra fiinţa şi neatârnarea ţării noastre."

Spune Neagoe Basarab către fiul său Teodosie: „Dacă vine duşmanul şi-ţi cere pământ, dă puţin de la tine, numai să iasă. Şi dacă mai vrea, mai dă-i puţin; dar dacă vrea să-ţi ia tot şi să îţi ia şi familia, atunci îţi iese sabia creştină din teacă."

Spune Cantemir: „Să nu cauţi altă frumuseţe sau altă lumină mai frumoasă şi mai strălucitoare decât cea Dumnezeiască."

Spune Ienăchiţă Văcărescu: „Urmaşilor mei Văcăreşti!/ Las vouă moştenire:/ Creşterea limbei româneşti/ Şi-a patriei cinstire."

Spune Regele Ferdinand, 16 mai 1920, Putna: „Să jurăm în faţa mormântului acestui erou naţional că în împrejurările grele vom fi strîns uniţi, avînd numai un singur gînd şi o singură simţire: fericirea scumpei noastre patrii, pentru care suntem gata a face orice sacrificiu"

Revoluţia din 1989 a avut un motto, resimţit de o naţie întreagă, rostit ca un oftat eliberator de unul dintre cei care a apărut în prim planul evenimentelor: „Dumnezeu şi-a întors faţa către români!"

E limpede că istoria noastră a căpătat identitate, a căpătat sens, a căpătat concreteţe numai pe suportul credinţei. Unirea naţiei şi a provinciilor româneşti este expresia unirii din Biserică, prin credinţă. Limba română a avut suportul de transmitere unitară prin Biserică. Cultura română are o bine definită dimensiune creştină, probată prin tot ce are mai bun.

Azi, mai mult ca altă dată, Biserica, mănăstire sau parohie de sat, nu trebuie să fie şi nu este o proprietate a preoţilor sau a călugărilor, nu este în grija exclusivă a preoţilor sau a călugărilor, ci este în responsabilitatea tuturor creştinilor, fiecare în parte şi toţi la un loc. Călugării, preoţii din parohii ţin doar cheile lăcaşurilor în care fiecare credincios se întoarce de fiecare dată la un generos *acasă*.

Avem biserici frumoase? Suntem vrednici.

Avem biserici pline? Suntem uniţi.

Avem biserici în care bucuria liturghiei este împărtăşită laolaltă de toată lumea prezentă? Suntem un popor împlinit.

Avem biserici în care coexistă generaţiile, bătrîni şi tineri, maturi şi copii? Suntem sub autoritatea relaţiei *pater et filius*, cînd societatea este împlinită şi are o perspectivă.

Vai de momentul în care bisericile ar putea fi cu uşile vraişte, părăsite de credincioşi! Vai de momentul în care orizontul spiritual s-ar putea rezuma la ceea ce pipăim cu privirea în preajmă, incapabili să accedem la învăţătura lui Iisus Hristos care ne-a încredinţat că toate lucrurile excepţionale care ni se întîmplă dovedesc natura excepţională, divină, a omului. Şi poate să spună

cineva că nu a simţit în propria fiinţă, în propriul trup, semnele naturii excepţionale?

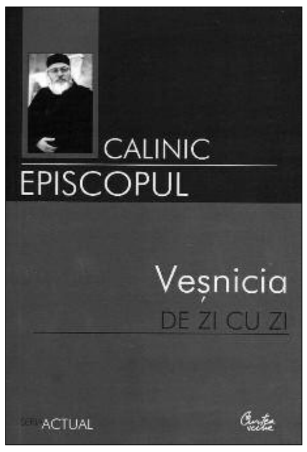
O generaţie, doar atît, dacă nu „vom preda" istoria neamului copiilor, urmaşilor, conştiinţa de neam se va pierde iremediabil. Vom deveni cetăţeni ai lumii, aşa cum conservele s-au uniformizat din Australia pînă în America, din Tecuci la Paris.

O singură generaţie să o ispitim să nu intre în Biserică, trecînd-o în rîndul lucrurilor anacronice, care nu mai cadrează cu fenomenele tehnice dinamice şi aiuritoare şi ducem Biserica la pierzanie.

De aici pînă a desface legăturile familiei creştine sau a familiei în general, nu mai e decît un pas. Cum se poate face acest lucru? Simplu, avînd în vedere mijloacele de propagare a informaţiei, tehnicile de realizarea a „dezinformării".

Vectorii de imagine trebuie atacaţi, distruşi, ridiculizaţi. Intersecţiile la care se întîlnesc creştinii trebuie scoase din orizontul lumii noastre, ridiculizate, minimalizate. Scene cu bătrînica care face drumul propriei „via dolorosa" în genunchi în jurul unei mănăstiri fac înconjurul lumii televizionistice stîrnind oprobiul şi hazul unei lumi incapabile să înţeleagă că e tot o chestiune de opţiune.

Opera lui Calinic Argeşeanul, viaţă şi scrieri, poate fi contextualizată acestui demers pentru *recentrarea* vieţii românilor cu Biserica în centrul comunităţii.

*

În lucrarea noastră am folosit date din cărţile de memorii ale lui Calinic Argeşeanul, adunate sub titlul "Toată vremea îşi are vreme", apărute în ediţii succesive, cărţile cu interviuri, cărţile de reflecţie, cărţile cu predicile şi cuvintele de învăţătură, alte surse cu date despre epocă şi personalităţile evocate. Plus că am păstrat, cred, ceva din "aerul" convorbirilor noastre din anii din urmă, fie la telefon, fie *faţă către faţă*, la Piatra Neamţ, la Crăcăoani, la Văratec, la Aninoasa, la Robaia, la Slatina, la Corbeni, la Oeşti sau la Curtea de Argeş.

Şi mă gîndeam, adunînd acest cuvînt de început, că într-o viaţă aşa de complexă, prevalenţa o reprezintă credinţa. Iar credinţa într-o combinaţie cu cultura crează ideea de sens. Iar sensul unei personalităţi crează premisa sensului şi pentru cei din preajmă, cei care, adeseori, rătăcesc. Şi mă întrebam, de asemenea, care are mai mare responsabilitate, în faţa lui Dumnezeu, pustnicul rugător în pustie sau preotul rugător în lume? Părerea mea e că pustnicul se are pe sine şi sufletul său în responsabilitate, pe cînd preotul din lume are povara unei mulţimi, a fiecărui suflet cu care interacţionează.

Piatra Neamţ, 21 martie 2019

Calinic Argeşeanul - 75

Mihai Barbu

La Curtea de Argeş, scriitorii din filiala Piteşti au întâlnit… Un domn (veșnic tânăr și ferice) cu nişte aripi imense

- Îţi fac un preţ mai mic, i-a spus, dar cu o condiţie: să duci vestea aceasta prin toate părţile pe unde umbli. - Până-n capătul lumii*, a zis poştaşul. *Pentru asta-s făcut!

Când Dumitru Augustin Doman m-a sunat pentru a mă invita să particip, de azi pe mâine, împreună cu întreaga Filială Piteşti a USR, la sărbătorirea zilei de naştere a Arhiepiscopului Calinic nu am stat prea mult pe gânduri. Amicul meu mi-a povestit atâtea lucruri minunate despre omul care păstoreşte Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului că a doua zi, dis de dimineaţă, am încălecat, la Petroşani, Matizul meu cel roşu şi nu m-am oprit decât la Curtea de Argeş. Când, la plecarea de la mănăstire, prietenul meu mi-a cerut să scriu un reportaj despre această întâlnire l-am rugat să-mi îngăduie câteva zile de răgaz şi de meditaţie. În cele din urmă, mi-am zis că am fost alesul redactorului şef al "Argeş"- ului doar dintr-un motiv ce ţinea de distanţa fizică ce desparte Valea Jiului de Curtea de Argeş. Pentru că eu eram cel care veneam de la distanţa cea mai mare (ceilalţi colegi sunt din Piteşti, Târgovişte şi Vâlcea) se vede treaba că tot eu eram persoana care trebuia să vadă lucrurile în modul cel mai

Zilele Revistei *Argeş* la 50 de ani, Curtea de Argeş, 2016

clar. Un obiect (sau un sentiment) ţinut mai aproape de ochi va fi, inevitabil, unul deformat. În rău sau în bine, riscurile trebuie asumate. Iar ca o minimă precauţie literară (pentru că scriu, pentru prima oară, un reportaj cu scriitori şi despre scriitori) l-am luat ca aliat, în avangardă, pe Gabriel Garcia Marquez. Intertitlurile acestui text îi aparţin şi sunt fraze alese din povestirile sale "Marea timpului pierdut" şi "Moarte constantă dincolo de dragoste"...

- Încearcă să te gândeşti la altceva. - Mă gândesc la altceva! Ea a vrut să ştie la ce anume şi el s-a hotărât să-i povestească totul cu condiţia să nu mai spună nimănui. Clotilde i-a promis.

Cifra oficială a anilor purtaţi, cu semeţie bărbătească, de Arhiepiscopul locului e rotundă şi mincinoasă: 70!. Calinic Argeşeanu ne-a destăinuit nouă, tuturor celor de faţă, că, de fapt, cifra ascunde, aşa cum am bănuit de la bun început, un mare neadevăr. Cum o treime din viaţa sa terestră omul o doarme dus, înseamnă că noi l-am sărbătorit pe Arhiepiscop pentru împlinirea vârstei de fix 47 de ani. Ei, bine, aşa mai merge... Arhiepiscopul nostru e membru al breslei scriitorilor ceea ce constituie o premieră atât pentru filiala noastră cât şi pentru întreaga Uniune. I.P.S. Calinic nu a fost uşor de convins să-şi depună dosarul pentru a deveni, cu acte în regulă, scriitor. L-a convins Dumitru Augustin Doman care s-a oferit să se ocupe, de formalităţile birocratice ale dosarului de candidat. Temerea cea mai mare a Arhiepiscopului a fost că, în cazul unei respingeri, vor râde de Sfinţia Sa toţi cei 676 de preoţi şi diaconi plus cei 303 vieţuitori risipiţi în cele 529 de parohii, 20 de filii, 23 de mănăstiri, 7 schituri şi un paraclis Episcopal. Ar fi fost, fără îndoială, un râs homeric cu ecouri în prezent şi-n viitor. Prin urmare, la grea povară s-au supus cei doi dar au dus-o, cu râvnă şi peripeţii, la bun sfârşit. Marquez povesteşte despre un preot care, de atâtea rugăminţi pentru a-şi construi templul, "s-a făcut mereu mai uşor, oasele au început să i se umple de zgomote şi, într-o duminică, s-a ridicat de două palme deasupra deasupra pământului. Dar nimeni nu a văzut asta..." Întâmplarea asta s-a petrecut pe "Marea timpului pierdut", acolo unde casele erau părăginite şi aveau urme antice de culori măcinate de soare. La Curtea de Argeş, albul strălucitor al bisericii ctitorite de Meşterul Manole nu poate să nu pună în evidenţă, prin contrast cromatic, o astfel de minune...

"N-au avut nevoie să se privească unii pe alţii ca să-şi dea seama că nu mai erau întregi şi nici nu vor mai fi vreodată. Dar ştiau, de asemenea, că totul va fi altfel începând de atunci..."

"Cel mai frumos lucru pentru fiecare dintre noi este că ne-am născut fiinţe raţionale şi nu niscaiva jivine târâtoare, Lucrul cel mai frumos care mi s-a întâmplat a fost când am devenit preot fiind hirotonit la Cluj, apoi arhiereu la la Curtea de Argeş, în cea mai frumoasă Catedrală din lume." Acolo ne-a primit Sfinţia Sa. Poate şi cu gândul că, în urmă cu mulţi ani, în acel loc i-a apărut în vis Mama sa care, venind şi bătând la uşa Palatului Episcopal, i-a zis, în graba celui chemat Dincolo,: "N-am timp să mai stau! Rămâi sănătos, că mă grăbesc. Mă aşteaptă Maica Domnului!". Visul acesta e legat de o întâmplare anterioară despre care arhiereul ne povesteşte felul cum mătuşa sa de la Mănăstirea Văratic, Eufrosina Călugăriţa, îşi jelea mama. Aşa cum nu a auzit, vreodată, pe cineva. Imaginea femeii deznădăjduite care îşi pierduse mama îi readucea în minte bocitoarele din Ardeal şi felul lor excesiv de dramatic în care îşi luau rămas bun de la cel plecat. Într-o zi, Calinic îi zice mătuşii sale "că-i prea multă jelanie şi deja râde lumea". Femeia şi-a mai potolit durerea dar i-a dat un răspuns cu bătaie lungă: "Ai să vezi tu, când va muri mama ta, cum va fi şi-ţi vei aduce aminte!" Când eşti tânăr toate aceste lucruri ţi se par îndepărtate şi că, oricum, ele nu ţi se pot întâmpla chiar ţie. Când acest trist eveniment s-a întâmplat, înaltul prelat şi-a adus aminte de spusele de odinioară ale maicii Eufrosina. "Era mai mult decât a zis ea. Muream odată cu mama! Fără voia mea, totul s-a prăbuşit în fiinţa pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu. Lumea s-a schimbat în faţa mea şi sensurile luau o altă formă. N-am simţit nici o lacrimă pe obraz. Toate năvăleau înăuntru inimii. Mama mea plecase în Ţara de peste veac!" Uneori, marile dureri pot da naştere unor scriitori veritabili şi unor gazde perfecte. Cea ce ne-a frapat cel mai mult la Înalt Prea Sfiinţia Sa, în orele petrecute împreună, a fost umorul molipsitor şi, mai ales, autoironia cu care îşi însoţeşte majoritatea zicerilor sale. Autoironia e acea formă superioară de umor care te ajută să râzi sănătos de tine însuţi când toată lumea credinţei îţi stă, în genunchi, la picioare. Omul nostru are această mare calitate, foarte rară atât în scrierile bisericeşti cât şi la slujitorii lui Dumnezeu.

După chip trebuie că se numeşte Calinic. Arhiepiscopul!

Arhiepiscopul ne-a arătat, însoţindu-ne pas cu pas, o seamă de lucruri ascunse privirii marelui public. Am văzut camerele Reginei Elisabeta unde a locuit după ce Carol I a trecut la cele veşnice, am trecut pragul unor bisericuţe de lemn recuperate din sate uitate de lume şi aduse în curtea Mănăstirii, am admirat primul lift din ţară (folosit de prima noastră Regină, care se deplasa foarte greu pe scările improvizatului său palat), comori ale picturii religioase şi cărţi rare de cult, am putut sta de vorbă, ca de la scriitori la scriitor, cu Înalt Prea Sfinţia Sa. Ne-a adunat, apoi, în jurul unei singure mese unde am avut privilegiul rar de a fi serviţi chiar de mâinile Arhiereului. Bucuria de a fi toţi, împreună, la o singură masă creştină, avându-l în frunte pe Înalt Prea Sfinţitul, a fost maxima împlinire spirituală al acestui început torid de vară. Iniţiativa înaltului ierarh de a sărbători, împreună, în Casa lui Dumnezeu, aniversările rotunde ale scriitorilor din filială a fost primită, cu entuziasm, de toţi cei prezenţi. Poate, cu acele prilejuri, se vor înregistra şi imagini-document cu cei sărbătoriţi iar respectivii autori îşi vor putea publica opera, la editura patronată de Arhiepiscop.

"Vise, vise, cu dureri cu bucurii..."

- Doamnelor şi domnilor, prietenul nostru Patricio, care imită extraordinar de bine păsările, va imita 48 de păsări diferite şi-şi va rezolva, astfel, marea problemă a vieţii sale!" Orice scriitor este, la urma urmei, la fel ca prietenul nostru comun, d. Patricio. Iar un Patricio nu poate să-i dăruiască unui alt Patricio, după ce-şi va fi rezolvat marea problemă a vieţii sale, decât cărţi şi flori. Scriitorii filialei noastre i-au adus sărbătoritului, pe lângă operele lor („nemuritoare") şi un coş imens cu (perisabili?) trandafiri roşii. (Nu zicea, oare, Geo Dumitrescu că trandafirii sunt roşii şi din pricina noastră? Zicea! Pe 5 iunie, noi am avut şi dovada!) Într-un târziu, am plecat, fiecare, acasă cu cele trei volume de memorii intitulate "Toată vremea-şi are vremea" (ce acoperă perioada 1944-1990), cu un volum de "Interviuri" şi cu un DVD ce conţine filmul "7 decenii de bucurie" plus cartea, în format electronic, "Calinic, un ierarh misionar, harnic şi cărturar". Ceea ce ne-a surprins într-un mod extrem de plăcut, consultând pagina de gardă a scrierilor sale, e faptul că Episcopia Argeşului şi Muscelului are editura ei proprie şi, în plus, a pus pe picioare şi o casă de producţie pentru produse audiovizuale. Unul din produse va fi şi filmul acestei prime întâlniri ("face to face") cu o înaltă faţă bisericească. "Bătrânul a aflat despre ce e vorba din spusele celor care treceau prin faţa casei sale. Cu fiecare nouă poveste îi creştea inima, mereu mai mare, până când a simţit că-i plesneşte.

- Ce crezi despre străinul acesta? a intrebat el.
- Trebuie să fie un filantrop!"

-Şi dumneavoastră ar trebui să plecaţi. Sunt multe lucruri de făcut în lume...

Când am plecat spre Curtea de Argeş, bunul meu prieten, Dumitru Augustin Doman, mi-a atras atenţia că există un drum, din Bumbeşti-Jiu şi până-n Horezu, care ocololeşte Târgu Jiul şi, în consecinţă, e mult mai scurt. Dimineaţa, pe răcoare, am întâlnit pe drumul respectiv o mulţime de cruci din lemn tare, rezistent la intemperiile vremii (şi ale istoriei) şi mai multe reprezentări, tot din acelaşi lemn, ale lui Iisus Hristos. Toate imaginile trădau o fermecătoare manieră naivă de reprezentare a sacrului. Aş fi vrut, în mai multe rânduri, să mă opresc şi să imortalizez, în cardul Nikon-ului meu japonez, acele imagini matinale ale unei arhaice şi trainice credinţe ţărăneşti. Eram, însă, mereu cu ochii pe ceas şi n-am oprit. Mi-am zis că o voi face, negreşit, la întoarcere. La Curtea de Argeş am ajuns cu o jumătate de oră mai devreme decât ceasul la care era fixată întânirea. A doua zi, la întoarcerea acasă, sub un soare puternic, nu am mai observat nimic din ceea ce mă încântase cu o zi înainte. Eram total nedumerit. Ochii mi-au căzut, atunci, pe cărţile Înaltului care se aflau pe bancheta din dreapta mea. Ele îmi atrăgeau, delicat, atenţia că "Toată vremea-şi are vreme"... "Peste puţin timp satele vor fi cele dinainte", zice un erou marquezian. "Asta e singura noutate..."

Post Scriptum

Textul de mai sus a fost scris la începutul verii, în 2014. E un text scris "La aniversară". De atunci au trecut, ca nouri lungi pe şesuri, încă cinci ani. Mai zilele trecute am avut bucuria ca, graţie unui prieten comun (cine altul decât Gusti Doman?), să petrecem împreună cu Înalt Prea Sfinţitul, înaintea Învierii Domnului, câteva ceasuri de neuitat. Generozitatea, umorul şi firescul omului şi Arhiereului ne-au lăsat fără cuvinte. Acesta e motivul pentru care n-am mai scris o altă compunere aniversară. Şi, odată ajuns acasă, mi-am adus aminte că odinioară, e mult de-atunci, Francis Bacon a zis că "doar Dumnezeu şi îngerii îşi pot permite să fie spectatori". Le cerem smerit iertare că ne-au îngăduit, odată-n viaţă, să fim şi noi martorii unei bunătăţi fără de margini.

aniversare

Geo Vasile

GHEORGHE SIMON SAU SILOGISMELE ABSOLUTULUI

După mărturisitorul volum de poezii *Teofania*, Ed. Doxologia, Iaşi, 2017, scriitorul şi eseistul nemţean Gheorghe Simon (n. în 1950, jud. Neamţ, specializat în limba şi cultura franceză, membru al Uniunii Scriitorilor) revine în 2018 cu un volum de microeseuri, *Fractalia. Jurnal poetic*, Iaşi, Ed. Princeps Multimedia, 2018, 228 p., numite de poetul Daniel Corbu "profunde meditaţii asupra devenirii, a sensului,a legilor morale, asupra Cuvântului, asupra Artei şi imaginarului, (...)". Colocvial, un *fractal* este o figură geometrică fragmentată sau frântă care poate fi divizată în părţi, astfel încât fiecare dintre acestea să fie (cel puţin aproximativ) o copie miniaturală a întregului. Termenul a fost introdus de Benoît Mandelbrot în 1975 şi este derivat din latinescul *fractus*, însemnând "spart" sau "fracturat". De-aici şi acest inedit titlu al cărţii.

Aşa cum, după părerea noastră, Emil Cioran este mai curând un gânditor şi un stilist decât un filosof, fondator al unui sistem filosofic, pe Gheorghe Simon îl considerăm (nu întâmplător am început acest comentariu printr-un frază dintr-un interviu al al lui Theihard de Chardin!!!) mai curând un gânditor – poet în lumina taborică, un cărturar ce ne călăuzeşte prin istoria literară şi nu numai, a lumii, de la Sf. Apostol Pavel, filosofii sau scriitorii elini la Kafka, Fernando Pessoa şi Umberto Eco.

Excepţionale, vastissime cu adevărat sunt lecturile lui Gheorghe Simon, de unde şi exactitatea şi nobleţea cu care se produc citatele din marile opere scrise, parte a enciclopediei universale, organic asimilate de autor şi ştiute parcă pe de rost (par coeur!!!). Aşadar, organizată fractal, cioranian (ca de pildă celebra "Syllogismes de l'amertume"), *Fractalia* este împărţită în trei cuprinzătoare secţiuni, *Candelabria, Calea sufletului; Împărăţia iubirii*. Este o carte de învăţătură, pentru minte, inimă şi literatură, în care scriitura clasică, cronicărească sau duhovnicească merge braţ la braţ cu iluminările tip Rimbaud, Claudel, Kafka, Pessoa sau Daniel Turcea, poetul Epifaniilor, cu versetul biblic, cu prozopoemul liturgic, cu poezia veritabilă întru jubilaţia şi desmărginirea noastră spirituală, singura şansă a omului acestui mileniu de a spera şi a se împăca cu viaţa şi cu *sorella morte*, cum o numea Sf. Francisc.

Iată un prim exemplu al scriiturii poetului nemţean: " A te culca pe laurii zilei de ieri şi a te trezi în vâlvătaia zorilor, negrăbiţi spre lumină. A întârzia mai întâi în reculegere e un fel de recurs la memorie, pe când timpul nu are memorie, nu ţine minte, el fuge, tot înainte, având o singură faţă, faţa ta, trecătoare, neîntoarsă spre trecut, pe care se înscrie clipa nervoasă sau sfioasă. Da! În forul meu interior, întregitor, focalizator" .

Fractalia poate fi considerată şi o culegere de cogitaţii despre Creator, Creaţie şi creativitate, despre cele mai diverse tematici etice şi estetice, despre înrudirea omului cu teluricul şi celestialul, despre smerenie, dăruirea de sine, despre măreţia sufletului generatoare a acelei însufleţiri sinonime cu aripa zborului epifanic întru poezie, rugăciune, rostire psalmică, întru atingerea culmilor ficţiunii, întru a deveni privire şi vedere de sine.

Fractalia este totodată şi o biografie spirituală a unui caracterolog, un suprem act de autoscopie şi viziune a ceea ce numim *la vie intérieure*. Gheorghe Simon face parte din rafinata familie a marilor noştri moralişti şi hermeneuţi, mireni sau religioşi, începând cu diariştii interbelici tip Constantin Virgil Gheorghiu, Eugène Ionesco, Mircea Eliade, Lucian Blaga, Gelu Ionescu, Matei Căilnescu, Livius Ciocârlie, Ion Vianu, George Mirea şi terminând cu cu Nicu Steinhardt, părintele Galaction, părintele profesor D.Stăniloae, preotul şi duhovnicul Arsenie Papacioc. Pentru Gheorghe Simon fiecare carte e un timp al ascezei, al *agoniei* (în sensul elinesc de luptă) spre limpezirea de sine, un timp al lepădării de balast şi poveri inutile, păstrând pentru sine *iubirea*, platoşa invizibilă, ocrotitoare a trupului, inalienabilă şi *copilăria*, pe care nu i le poate lua nimeni.

Asimilând ca nimeni altul clasicii şi în egală măsură postmodernii, de la autorul Psalmilor, Seneca, la Eminescu, Bacovia, Mircea Ivănescu, Saint John Perse sau Octavio Paz, Gheorghe Simon nu pregetă să-i restaureze, proiectându-i în cea mai stringentă actualitate. Totodată, autorul are talentul de a ne desvăţa de *ideile primite de-a gata*, ca de pildă cea despre iubire; aceasta nu trebuie confundată cu urgenţa dorinţei, împlinirea ei fiind de fapt împărtăşirea a două suflete, în aceeaşi clipă şi lumină în care ne putem vedea chipul. Recurgând de multe ori la surprinzătoare paradoxuri, eseistul scrie: „Nemurirea e iubirea. E subatomică, şi trăită cu adevărat, se mântuie prin moarte". Cu siguranţă, fiecare dintre noi, ne-am pus problema libertăţii individuale. *Rugul aprins* al temelor fiecărui microeseu se îmbrăţişează prodigios cu aforismul ca format stilistic majoritar: " Intuiţia e calea cea mai sigură de a nu te lăsa înşelat de aparenţe." sau ca să-l cităm pe Părintele Papacioc: " Dai nu ceea ce ai, dai ceea ce eşti "

Ei bine, faimoasei aserţiuni conform căreia adevărul ne va face liberi, Gheorghe Simon îi găseşte o replică illuminată de un mare adevăr: liber nu e nimeni pe pământ decât cu excepţia marilor biruitori de sine care sunt puţini. Alături de Isus Cristos, literatul impenitent adaugă trei mari scriitori, mai bine spus trei personaje dintru începutul literaturilor lumii: Ulise, Don Quijote, Robinson Crusoe, altfel spus, cei care s-au învins pe ei înşişi, biruindu-se. Alături de iubire şi libertate, dăruirea de sine e un motiv recurent al cărţii. Suntem puternici prin cunoaşterea de sine, de unde şi putinţa şi îngăduinţa de a dărui, neirosită, puterea, suntem puternici prin ceea ce dăruim fără să bănuim, ca şi cum am face-o postum.

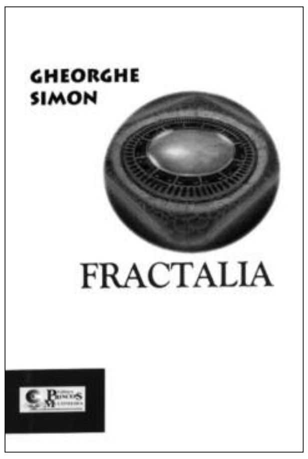
Şi totuşi, fundamental, Gheorghe Simon rămâne în *Fractalia* un poet de o rarissimă intensitate imagistică, oximoronică, comparabil cu stilul „Confesiunilor" Sf Augustin sau cu cel din "Geniul creştinismului" de Chateaubriand: "Solitar adulmecat în exilul şarpelui, din care doar urma-i a rămas, în spirala numelui, înflorit şi înfiorat, părelnicului de dincolo de moarte, prin putinţa de a-ţi vedea sufletul, cândva captiv, întru nehotărâre de a se arăta în ţinuturi afunde, abia acum răsărind, rămurind, lămurind, ceea ce de la sine, purtător fiind, moartea retezând ceea ce trece, fără de trecere, ceea ce prin Înviere se surpă, din crugul şi firmamentul izvoditor de sine. Şi de mine, fără de mine". Acest fragment şi nu numai, exemplar pentru corespondenţele subtile dintre conţinut, formă şi noimă, dintre gândire şi expresie, poate rezuma întreaga carte a unui maestru de compoziţie intraverbală, de prozodie şi semantică (*rămurind, lămurind*, al cărui etimon este lamură), de interferenţe şi conexiuni armonice între lexeme neologice şi cele venite pe filiera cărţilor sacre (latinisme, franţuzisme, ca de pildă acel recurent *subreptice*, şi aşa-zisele *ciunisme*, izvorând din stupul de aur al invizibilului. Gheorghe Simon scrie cu Absolutul în preajmă, asemeni lui Blaise Pascal, ce fraterniza cu Neantul în credinţa şi jurnalul său. Scrie autorul nostru: "În faţa Absolutului toate pălesc, se veştejesc, fără expresia lapidară a transfigurării. Cine poate vedea dincolo de sine va avea ocazia fericită de a-ţi vedea sufletul".

Fractalia, acest volum cu accente imnice pe măsura celei mai înalte spiritualităţi, cuprinde inclusiv un prozopoem dedicat sufletului omenesc, de o frumuseţe tragică rar întâlnită: " Sufletul, bolnav, terfelit, înşelător, înşelat prin dezmăţul de vorbe, iremediabil, sufletul e cel mai expus aparenţei seducătoare. Nerăpus vreodată, nevăzut decât prin moarte, sufletul e viul neîntrerupt al duhului răspândit, fără a fi risipit, dimpotrivă, chiar vitregit fiind, el îţi întregeşte puterea în sufletele cutremurate de spaima întrupării, a suferinţei şi a morţii trecătoare, sufletul neavând hotare, decât vămi de trecere şi praguri de încercare". La fel de frumos în accepţia icastică a cuvântului este *poemul* dedicat inimii: "Altceva e inima (animus)., pulsând, obosită, neînfricată, inima, care e în veşnică dăruire, inima care însufleţeşte tăcerea, devenind Cuvânt, la suprafaţa orbită a chipului, înmugurind sunete, clipe, în ritmul şi în surdina *inspiraţiei* copleşitoare, urcând treptele de marmură ale iertării şi ale cuminecării".

Din acest punct de vedere, *Fractalia este un volum scris*, vorba lui Nichita, cu muchiile inimii, autorul fiind în direct cu dicteul Sf. Duh al *înţelesului* paulin, proniator. Un delir stilizat, existenţial, intarsiat cu anume fraze ermetic iniţiatice, ce nu exclude o glisare a maestrului-ucenic vrăjitor spre performanţe prozodice, inclusiv ludice.

Nu putem încheia aceste rânduri fără a cita un emoţionant, antologic poem de dragoste dedicat memoriei soţiei, dispărute, după câte ami înţeles, fulgerător şi în chip absurd: " Clipă de clipă iubind-o, atâţia ani, părându-mi-se ca o singură clipă. Cum să rup din inima mea icoana aceasta vie? Neatârnată, clipa de Nimeni şi de Nimic. Clipa sftţă a revelaţiei! Eu, singur, cu sufletul meu, vibrând în amintirea chipului ei tremurat pe ape. Văbrări de pleaope, ceva, neclar "

Fractalia poate fi considerată şi o culegere de cogitaţii despre Creator, Creaţie şi creativitate, despre cele mai diverse tematici etice şi estetice, despre înrudirea omului cu teluricul şi celestialul, despre smerenie, dăruirea de sine, despre măreţia sufletului generatoare a acelei însufleţiri sinonime cu aripa zborului epifanic întru poezie, rugăciune, rostire psalmică, întru atingerea culmilor ficţiunii, întru a deveni privire şi vedere de sine.

Duplex literar – Carmen Georgeta Popescu...

(urmare din pag. 11)

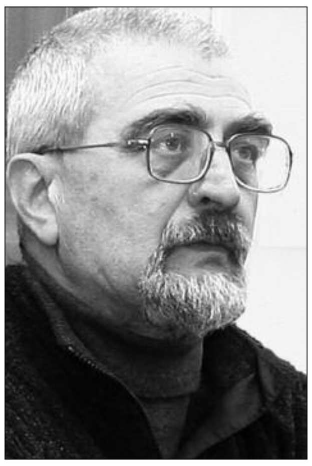
universitar), de la acelaşi amintit azil de bătrâni, privitor la istorie.

Pentru personajele cărţii, întâlnirile lor mai mult sau mai puţin întâmplătoare, în contexte diferite, au efect terapeutic (considerând, ca şi Aniela, că „tot relaţionarea cu ceilalţi este calea"), fiecare demonstrând un deosebit potenţial emoţional, pus, în primul rând, în slujba celorlalţi (chiar dacă sunt interlocutori accidentali), iar credinţa este, de cele mai multe ori, argumentul definitiv în determinarea altora de a se salva.

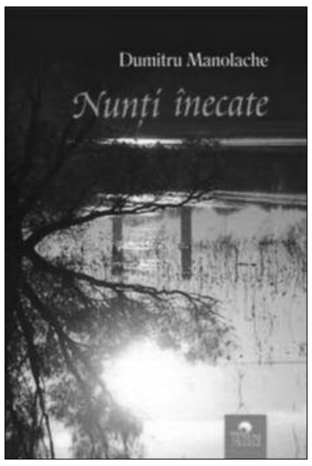
Este, în altă ordine de idei, de remarcat că fiecare dintre personajele cărţii cară drame, dar şi resemnare, pe care caută să o convertească în curajul de a înfrunta viaţa şi chiar de a se bucura de ea. De pildă, Milena a fost internată într-un spital de psihiatrie şi tocmai ea a devenit ulterior, refăcută, sprijin nu doar al familiei şi al surorii care o detestase în copilărie şi în adolescenţă pentru succesele care o complexau, în timp ce Aniela este nevăzătoare, fiică de medici (mama, ironie a sorţii, este chiar oftalmolog), dar numai ceilalţi o consideră slabă, neajutorată, din această cauză. Nici Enzo nu este scutit de contorsiuni existenţiale poate şi mai grave decât boala al cărei diagnostic rămâne în aşteptare, mai ales că personajul ascunde, ani de zile, o poveste sentimentală, pe care Călin i-o aruncă în faţă spre final când, pozând pe nedrept în victimă, devine violent cu soţia sa Rona, de faţă fiind şi cele două fetiţe ale lor, gemene.

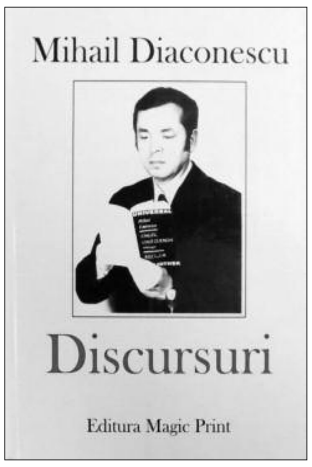
Cum unele dintre firele narative pe care merge cartea rămân deschise, s-ar putea, în concluzie, considera că acest mod de construcţie ar fi o demonstraţie a subtitlului celei de-a doua părţi a scrierii: „Umbra zilei de mâine mă sapă, mă-ngroapă, apoi mă ridică prin sevă, până mă evapor").

Florin Dochia

Arheologia suferinţei

La răscrucea vremurilor, care încearcă omul şi-l doboară, se desfăşoară acţiunea romanului „Nunţi înecate (Fals tratat de supravieţuire)” semnat de Dumitru Manolache, cu o generoasă prefaţă a regretatului Ciprian Chirvasiu. Încheiată chiar în anul în care comunismul părea că se sfârşeşte, în sânge, pe meleagul românesc, cartea dă seamă de tragedia ţăranilor de la câmpie atunci când a venit valul distrugător al colectivizării, al desfiinţării proprietăţii, apoi al industrializării forţate, al construcţiilor megalomanice şi toate celelalte „idei în marş” care promiteau să creeze „omul nou” şi „lumea nouă”. Subiectul nu este, aşadar, original în proza românească din ultima jumătate de veac, însă diferenţa esenţială constă în calitatea naraţiunii, în construcţia convingătoare a personajelor, în forţa evocativă a prozei realizate de un autor cu subtilă aplecare spre gândirea alienării („de sine şi de Dumezeu”) din perspectivă existenţialistă, cu incursiuni în absurdul literar cel mai profund, dar şi înspre oniricul de bună calitate („forţa magică de a transforma realitatea chiar şi în agresivitatea unui vis”). Folosindu-şi cu pricepere toată ştiinţa construcţiei narative, a unei arhitecturi ce sugerează formele calde, calme, înălţătoare şi totuşi neliniştitoare ale catalanului Antoni Gaudí, maestru şi inovator al Art Nouveau, prozatorul Dumitru Manolache subjugă cititorul şi-l obligă să se implice sufleteşte, să iubească, să sufere şi să plângă, să se încrânceneze şi să abandoneze, când nimic nu se mai poate face, împreună cu personajele. Toată atmosfera este a unei capcane umede, întunecate; pare că plouă continuu sau stă să-nceapă un potop, oamenii au pierdut reperele, siguranţa de sine, se rup de o veche şi solidă tradiţie, însă nu găsesc sprijin în nimic, totul este străin, nu durează.

La Gurbăneşti se construieşte un baraj. Oamenii trebuie să plece, pentru că valea în care au casele, gospodăriile, acareturile (ce a mai rămas din ele) va fi acoperită de ape. Sunt despăgubiţi de formă, se mută care unde poate, la rude, cumpără ruine în alte sate. Deja sunt dezrădăcinaţi, pentru că au pierdut pământurile, animalele, rostul. Decadenţa vieţii rurale a devenit ireversibilă. Cei care ajung la oraş, în fabrici şi uzine, navetişti sau cu vize de flotanţi, îşi pierd iremediabil identitatea, nu mai sunt ţărani, nici orăşeni nu pot deveni („Stau acolo la oraş, că n-am ce face, da io tot din sat sunt.”). Un exemplu oarecare, din nefericire, dintre multele care se pot da din România ultimei jumătăţi a secolului al douăzecilea. Dar de aici, urmează povestea destinelor, asemănătoare şi diferite, personale şi colective, pe care ni le descrie cu multă pricepere scriitorul Dumitru Manolache.

Prefaţatorul cărţii subliniază, într-un fel, existenţa unui personaj colectiv, dar este evidentă centrarea naraţiunii mai cu seamă pe Radu Călin, cu incursiuni de genul „povestire în ramă” mai mult sau mai puţin dezvoltate şi dispuse sub forma unui puzzle de-a lungul romanului. Acţiunea este prezentată sub forma unor secvenţe *flash* semnificative ele însele, povestea avansând din mai multe direcţii, precum numeroşii afluenţi care alimentează un râu tot mai bogat şi învolburat pe măsură de lectura avansează. Tehnica aleasă de autorul nostru este dintre cele mai dificile, dar deosebit de folositoare unei astfel de alcătuiri arborescente, bogate în multiple semnificaţii şi încărcate de emoţie. Momente de mare tensiune dramatică sunt pregătite cu grijă, pas cu pas, în dialoguri ce dau măsura unei scriituri bine strunite, convingătoare.

O călătorie cu trenul, sufocantă („Înghesuiala şi căldura ne transformă în câteva minute într-un fel de melci băloşi, fără cochilii, care trăiesc prin canale.”), spre o nuntă a unei rude („nunta asta a fost doar decorul în care noi, ca nişte animale de circ, ne-am făcut numărul”) este cadrul principal pentru rememorarea unor întâmplări ce-au declanşat schimbările ireversibile din viaţa eroilor romanului. Momentul în care primarul vine la poarta lui Radu Călin şi-i spune „trebuie să plecaţi” (pentru că: „Aici va fi apă. Foarte multă apă. Adică lac.”), însoţit de şeful postului de miliţie şi Iordan, un „străin”, e prilej de amintire („Gândurile lui, păsări călătoare, se întorceau cu ani în urmă.”) a momentului în care a semnat pentru pământul dat la colectiv („Miliţianul de atunci stătea în pragul uşii cu mâna pe puşcă.”), a momentului în care „Cel mai tare l-a durut când şi-a dus calul la colectiv. Pe Bălan.” „După treaba cu pământul şi cu calul au urmat altele: via [...]. Petecul de gârlă [...]. Şi câte şi mai câte.” Vieţi distruse, ale lor, ale urmaşilor. „Radu nu zicea nimic. Simţea cum se micşorează. Aproape atingea cu fruntea pământul. [...] Sentimentul că a mai murit puţin îl năpădi din nou.”

Un alt destin individual ratat care serveşte excelent demonstraţia apariţiei teribile a tragicului în viaţa acelor oameni este aceea a lui Ion Chimigeru, zis Fitoi, tractorist care-şi bate sistematic nevasta; acesta se duce tam-nisam la Fănică Ivan, fost primar, acum şef la zootehnie, şi îl loveşte cu toporul în cap dintr-un motiv obscur, toată întâmplarea cu urmările ei amintind transparent de semnificaţiile şi psihologia cazului Meursault din „Străinul” lui Albert Camus. Este exemplul cel mai vizibil în susţinerea orientării spre absurdul existenţialist ce caracterizează, în fond, întreaga naraţiune a lui Dumitru Manolache, dimensiune care se va regăsi şi mai accentuat în scrierile sale următoare. Sunt şi alte destine exemplare pentru imaginea unei perioade dramatice din istoria lumii rurale româneşti, toate alcătuind un tablou final semnificativ, foarte convingător din punct de vedere emoţional.

Dar cel mai demn de remarcat cu privire la scriitura autorului de faţă îmi pare a fi apartenenţa sa la categoria restrânsă a scriitorilor artişti, atenţi la expresivitatea poetică a limbajului, în vecinătatea unui contemporan precum Ştefan Mitroi, răsărit ca şi el de sub mantaua lui Gogol şi Cehov, amândoi (post)moderni de stirpe flaubetiană, crescuţi/hrăniţi cu literatura gen Zaharia Stancu şi Marin Preda. Bogăţia descrierilor de stări şi de caractere este remarcabilă, o nostalgie profundă străbătând rândurile acestei cărţi. O mărturisire clarifică demersul: „Ceea ce este foarte clar e faptul că eu am pierdut o lume. Ceea ce fac eu este o încercare de a o recompune. Lucrare de arheolog.” La care se adaugă numeroasele reflecţii asupra existenţei: „Ce este viaţa noastră altceva decât un permanent sfârşit?”

O carte a cărei primă elegantă ediţie din 2013 (Editura „Cununi de stele”, Bucureşti) ar trebui readusă în atenţia publicului, într-un fel sau altul, cu beneficii pentru literatura contemporană.

Ion C. Ștefan

Între discursul public și opera beletristică

■ Mihail DIACONESCU, Discursuri, Editura Magic Print, Oneşti, 2018

Îmi aduc aminte că, în perioada modernizării literaturii române, adică trecând de la romantismul paşoptist, la realismul junimist, când accentul principal se punea pe forma artistică a exprimării, pe alegerea unor teme din realitatea imediată şi claritatea ideilor, Titu Maiorescu a recomandat, pe lângă diversificarea genurilor şi speciilor literare, găsirea unor forme specifice de comunicare cu un public larg. Este vorba de acele vestite *Prelecţiuni populare*, – adică un scriitor talentat, cu o bogată pregătire culturală şi filosofică, să se adreseze direct unui auditoriu eterogen, în aşa fel încât să fie înţeles şi convingător.

Era vorba, deci, nu de un discurs public politic sau social, ci de unul cultural, pe marginea unei teme de mare cuprindere şi într-un limbaj artistic relevant.

Cred că la acest aspect s-a gândit talentatul prozator Mihail Diaconescu, profesor universitar de elită şi romancier de frunte al ţării, când şi-a adunat o parte dintre cuvântările sale, rostite în faţa unui auditoriu select, cu diferite prilejuri festive, intitulat *Discursuri* şi tipărit la Editura Magic Print, în anul 2018, Oneşti, cu un cuvânt înainte intitulat de autor *Încercare despre puterea de a convinge, frumuseţea şi dificultăţile discursului* – cu o modestie care mi se pare aproape nefirească, faţă de calităţile scrisului său şi prestigiul de care se bucură: ”De-a lungul evoluţiei mele literare, într-un răstimp de mai multe decenii, am avut sute de întâlniri cu publicul interesat de cărţile mele... Constatarea că publicul este un factor decisiv în existenţa mea ca scriitor, ca om, pur şi simplu, se impune de la sine. Fără publicul dispus să-i citească opera, scriitorul nu poate exista” (p. 7).

Poate fi vorba şi de-o încercare, în sensul intuit de mine anticipativ, prin aşezarea firească între parametrii de glorie ai acestui fel artistic de rostire, alături de mai mulţi creatori ai speciei, ca: Neagoe Basarab, Grigore Ureche şi Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Ioan Gură de Aur, iar dintre cei moderni sau contemporani: Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Barbu Ştefănescu Delavrancea, Nicolae Iorga, Petre P. Carp, Nicolae Titulescu, până la Preşedintele actual al Academiei Române, Ioan Aurel Pop.

Probabil că, însufleţit de aceleaşi considerente, m-am oprit şi eu, mai mult dintr-un sentiment de solidaritate cu autorul, la discursul rostit la Universitatea din Piteşti *Oratio sollemnis*, cu ocazia primirii titlului de Doctor Honoris Cauza: „După cum ştiţi, desigur, cea mai cunoscută latură a activităţii mele publice este cea de romancier. Cele zece romane pe care le-am publicat până acum au fost gândite ca o unitate în varietate, respectiv ca o *fenomenologie epică a spiritului românesc*, întreprindere pe care am teoretizat-o în diverse articole, interviuri, eseuri, cărţi sau mărturii de autor” (p. 140).

Tot la zona argeşeană se referă şi în discursul *Câmpulung-Muscel, un concentrat de istorie, civilizaţie, cultură şi spiritualitate românească*, unde întâlnim un fragment de-un patriotism înflăcărat, emotiv şi pe măsură structurat: ”E minunat să fii român muscelean. E minunat să fim împreună sub semnul înfăptuirilor şi al valorilor istorice, culturale şi spirituale, care ne unesc şi ne fac conştienţi de starea noastră de români, moştenitori ai unei imense avuţii spirituale” (p. 205).

Dar cartea sa cuprinde multe alte teme: istorie, religie, moralitate – cetăţeneşti şi, mai ales artistice aşa cum sunt: *Despre demnitatea ziaristului şi solidaritate intelectualilor* (p. 53), ori *Despre datorie, misiune şi bucurie în creaţia literară* (p. 133), de unde am reţinut: ”Scriitorul are, în mod special, datorii mari faţă de sine însuşi, ca autor, faţă de cultura în care se înscrie, faţă de tradiţiile ce l-au format, faţă de valorile pe care este chemat să le cultive, faţă de publicul devenit ţinta creaţiilor sale” (p. 133).

Amândouă titlurile încep cu adverbul de mod *despre*, relativ în timp şi spaţiu, fără intenţia explicită a autorului de a fi atotcuprinzător, exprimând părerea documentată a celui conştient de valoarea sa reală.

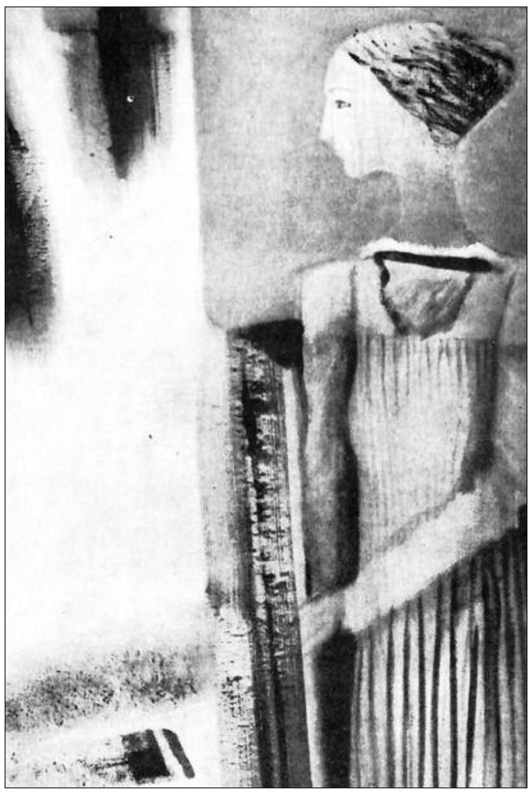
M-am străduit, fără a avea pretenţia exprimării depline a conţinutului acestei minunate cărţi, să reliefez o idee constantă, că, de la Titu Maiorescu şi până în zilele noastre (şi mult mai departe în timp şi spaţiu), discursurile literare au o deosebită forţă educativă.

Ionel Bota

Parafrază a lumii de semne, poezia înnobilând...

Scrii cu plăcere despre poezia Mihaelei Meravei, între vocaţie şi provocare lirica ei evocând mai ales un simptom de maturizare indubitabilă. Viziunea de ansamblu este o interogare în stil propriu a realului, cu o raportare esenţială şi bine articulată a eului la supapa deversărilor enunţului, intentio auctoris, până la de-retorizare, de-construcţie şi ludic focalizat pe un imagism în regie proprie. Autenticul e, aşadar, legitimare paradigmatică la această autoare

Ion Sălişteanu - *Poartă de lumină* (detaliu)

care-şi prezervă gnosticul, refuzul poeticilor exagerat calofile, escortarea graţiei prin reiterări de context fragil, de subtext al afinităţilor fiinţei faţă cu paranteza unui fel de decadentism la purtător.

Cartea de-acum, **„Prezumţia de fericire"**, apărută la Editura Clubul Mitteleuropa, 2019, în cadrul proiectului „Eminescu la Oraviţa, 1868", manuscris premiat la ediţia 2018, e una a explorărilor asumate, cu un apex derivând din fascinaţiile eului faţă cu metafora lumii în derivă. Refuzul ambiguizării într-un limbaj simbolic reliabil şi ţesut din semnificanţi de mediere (*„iată m-am aşezat turceşte sub pomul vieţii tale/ cu poalele sufletului întinse aşteptând un cuvânt/ să pice ca bănuţul de aur sau/gândul purpuriu al trupului înrădăcinat în metafizic/ să se limpezească// nu ar fi firesc să ne oprim tocmai acum când/ s-au rupt baierele stelelor şi cerul s-a umplut de aşchii de lumină// să mergem iubito până la capătul capătului/ chiar de-ar fi să ne prăvălim/să ne desprindem zborul de coaste/ sufletul din mâlul acestor imposibile dorinţe să ni-l deşţelenim// când priveşti cerul închipuindu-ţi că e apă vie/ ochii îţi devin precum ai păsărilor/ sau cuvintelor pe care le scriu însingurat/ pe această coală virgină a sufletului"*), rezolvările deloc opţionale într-un joc spectral regizat cu măiestrie, descoperă alte decalcuri ale unei realităţi care se lasă devorată de senzorial şi execută, sub bagheta aceluiaşi eu suprematist, devoalări de imaginar camuflate în fandări egotice. Insolitul e parafraza, interesul autoarei fiind acela de a aprinde lampa de pe etajera emoţiilor şi a exhiba stranietatea necunoscutului într-o sărbătoare a gândului că poezia, iată, salvează încă o dată lumea. Conotaţiile sunt acum „rătăciri", estetic vorbind, de - ambulări ale cogitaţiei în bandaj liric garantat, cele trei cicluri eviscerând, fiecare în specific (fericire, suflet, fiinţă), teme ale temporalului determinând privarea de sens a fiinţei în căutare sufocantă a răspunsurilor. Poezia înnobilează aceste căutări, ucenicul nu e numai ascultător ci recenzent al sacrului, amprenta lirismului Mihaelei Meravei rezonează cu „învăţarea" totală a lumii, atitudine grafiată ca pietism şi reverenţă.

E o profunzime abisală de intuit în poezia propusă acum. Autoarea are preferinţe speciale pentru efigiile interiorităţii, orice secundă trebuie dedicată supravieţuirii, lumea trebuie să fie partitura mistică a unui studiu despre noua umanizare. Miracolul contrapunctului este, aşadar, vocea lăuntrică, aceea prin care eul rezolvă toate detaşările de-compoziţiei, resorbţiile realului de-figurează umiliaţiuni şi reabilitează, în aceeaşi măsură, portativul lumii de semne, sintagme, ipotetic profan. Dincolo de voinţa de a auzi, bacovian, *„materia plângând"*, poezia Mihaelei Meravei, se cantonează în propriul vis, de incluziuni ale miturilor, memoria se reeditează din amintiri, dar toate răspunsurile devin generativele incursiunilor în sufletul omului adeverindu-şi propria idealitate. Merită zăbavă poezia aceasta.

Aureliu Goci

Naraţiunea - între timpul trăirii şi timpul mărturisirii

■ **Geni Duţă, „Maktub - în căutarea drumului rătăcit"** – Edit. Fast Editing, Bucureşti, 2018

Inginer electronist, dar care a absolvit şi cursuri de contabilitate la Camera de Comerţ, doamna Geni Duţă a fondat la maturitate ziare şi reviste cu profil cultural. În anul 2006 a înfiinţat editura proprie, „Fast Editing", unde a publicat cărţile sale de versuri, cărţi pentru copii, volume de povestiri şi romane, debutând la 59 de ani. Foarte eficientă şi productivă în ultimul timp, autoarea performează deviza „anul şi romanul". Vocaţia târzie a scrisului s-a împlinit astfel cu 10 cărţi în 10 ani: 2009 – 2019, cu profil de poliscriptor, de la literatura religioasă, la cărţi pentru copii şi romane. Într-o asemenea avalanşă şi diversitate, e greu de conturat o specificitate tipologică şi o identitate scripturală, dar rămâne conturabilă scriitura între o finalitate morală şi alta religioasă. Autoarea răstoarnă toate prejudecăţile legate de diversitate.

Poate un cârlig pentru semnificaţie ar putea fi şi motto-ul din „Citadela" de Antoine de Saint Exupery, care în curgerea existenţială propune două timpuri umane, unul al judecăţii şi altul al devenirii care ne împlineşte. Timpul este legat şi de drumul simbolic către sinele identitar determinat de două pierderi sfâşietoare: a prietenei celei mai bune şi a soţului dispărut. Acţiunea se desfăşoară în jurul anilor 2000, cu plonjări în amintirea marelui cutremur din 1977. Trecutul şi prezentul se cristalizează în discursuri distincte, în „Voci". Trebuie amintită trăirea amestecată, halucinatorie a unor fapte care vin din timpuri diferite ale traiectoriei existenţiale.

Cu un titlu care trimite la unul dintre romanele lui Paulo Coelho (Maktub, fiind un cuvânt arab semnificând „ce ţi-e scris", şi care a intrat în conştiinţa literară a românilor prin marele scriitor brazilian) doamna Geni Duţă scrie de fapt un fel de roman al căutării sinelui prin amintire şi reconstituire a unor obiecte, dar şi prin sondajul interiorităţii.

Protagonista Andreea e marcată de moartea tragică a soţului şi a prietenei ei, ceea ce o determină să îşi caute liniştea într-un mod destul de personal. Cartea începe cu o scenă dură, naturalistă la extrem: Andreea se simte rău, după ce s-a îmbătat. Personajul numit „Vocea" este o apariţie insolită, interlocutor care o tulbură cu amintiri. S-ar putea spune că este, de fapt, o corporalizare sonoră a conştiinţei, care după ce femeia îşi regăseşte liniştea, dispare.

Există un determinism şi o formă clară de oralitate. Autoarea foloseşte cu abilitate posibilităţi ale poveştii tradiţionale, într-un discurs narativ de tip familiar, liniar, de mare cursivitate. Ea are o mare putere de comunicare, ca în citatul următor, în care apar o mulţime de elemente din diverse zone ale realităţii: *În capul străzii, Eva lăsă o clipă valiza jos şi privi spre cei doi plopi care se zăreau departe, către linia de tren care mărginea strada la capătul căreia treceau trenurile plecate din Gara de Nord. Era acasă. Nu ştia de ce îi lipsiseră străzile prăfuite ale cartierului ei sărăcăcios. Se lăsase întunericul şi stelele sclipeau imense pe cerul întunecat de periferie. Era linişte, doar din când în când se mai auzea un lătrat de câine. Gândul acesta o făcu să îşi ridice geamantanul şi să se grăbească spre casă. Nu apucă să intre bine, că Hani se repezi spre ea scheunând, o trânti la pământ şi începu să o lingă fericită.*

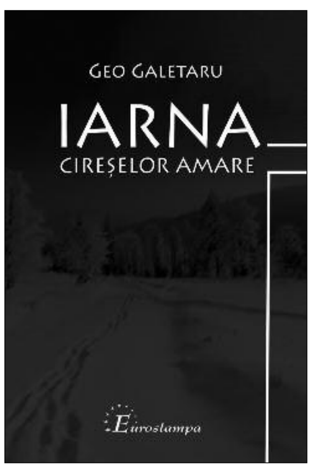
Autoarea are putere de observaţie, ştie să creeze şi să pună în mişcare o mulţime de caractere, desenează spaţii şi comunităţi, într-o proză dinamică şi fără caracteristicile obişnuite ale aşa zisei „proze feminine" care ar fi evitat, cu siguranţă, scena de debut a romanului. Este de aşteptat ca doamna Geni Duţă să ofere cititorilor noi viziuni asupra complicatului destin omenesc, într-un stil ce se conturează din ce în ce mai precis cu fiecare dintre cărţile domniei sale.

Camelia Ardelean

Geo Galetaru – un periplu (ne)prevăzut prin Iarna cireşelor amare

Fiecare titlu este un micropoem, volumul împletind reuşit poezia cu filozofia, religia şi matematica, într-o ars poesis de excepţie. Poemele scrise în manieră neomodernistă, cu o simbolistică bogată, trebuie citite cu mintea şi cu sufletul, în acelaşi timp, evidenţiind dorinţa poetului de a se desprinde din braţele humei şi de a se ridica deasupra mediocrităţii (ceea ce şi reuşeşte, cu prisosinţă).

Geo Galetaru este un nume binecunoscut în „peisajul" literar contemporan, ce poartă cu cinste mai departe flacăra optzecistă dintr-o perioadă în care simţirea (poetică) ardea puternic, păstrând nealterate nonconformismul şi originalitatea creaţiilor sale. Membru al Uniunii Scriitorilor (Filiala Arad), cu peste 35 de volume publicate şi mai multe premii obţinute la festivaluri importante de poezie (naţionale sau internaţionale), a îmbogăţit lirica noastră cu un „rang regal", după cum susţinea scriitorul Ion Arieşanu.

Unul din „marii dispăruţi" ai literaturii române, Eugen Evu, care mi-a făcut onoarea să-mi prefaţeze, în 2015, un volum de poezii, afirma despre Geo Galetaru că este „Un poet serios, grav..., atent cu Sinele, cu un gust ultrafin al cuvântului...", retrospecţiile sale lirice fiind, de fapt, „introspecţii ale Fiinţei".

Nu pentru că aş pune la îndoială veridicitatea afirmaţiilor făcute de aceste două nume ilustre (sau de altele), ci mai degrabă dintr-o dorinţă lăuntrică de a-l descoperi pe autor prin prisma propriei mele percepţii, m-am aplecat asupra unuia dintre volumele sale, al cărui titlu sugestiv (*Iarna cireşelor amare*, Editura Eurostampa, Timişoara, 2017) m-a atras ca un magnet. Gândul mi s-a îndreptat instantaneu spre simbolistica florilor de cireş, care semnifică (susţin orientalii) puterea, efemeritatea vieţii, dar şi norocul, devotamentul până la sacrificiu. Astfel se explică, cred, forţa din cuvântul scris al acestui poet care îşi păstrează prospeţimea şi ineditul, a cărui expresivitate subzistă tocmai prin capacitatea sa de a „fora" în adâncurile sufletului, în labirintul de lumini şi umbre al acestui locuitor permanent al „carcasei de carne", pentru a(-şi) căuta liniştea şi echilibrul.

Volumul este structurat în trei cicluri (***Lecţia şi restul***, ***Viitorul cu insomnii de serviciu*** şi ***O mistică a umbrei***), reunind peste 150 de poezii în vers liber, cu mesaj adesea ermetic, care trebuie mai întâi „simţit", pentru a putea fi descifrat.

„*Un copac* care ştie totul/ Câte degete are singurătatea/ câte morţi într-un pahar abandonat/ cu faţa la perete", din poezia de întâmpinare (***O sărbătoare fără semne)*** ce deschide totodată şi primul capitol, poate fi însuşi Creatorul nostru, omniprezent, omnipotent şi omniscient, dar poate simboliza şi omul, acesta „văzând" moartea ca pe un „aspect perisabil şi destructibil al existenţei". Moartea mai poate semnifica nu doar dispariţia ca entitate, ci şi opunerea la schimbare, la evoluţie sau la o formă nouă de existenţă, fiind o etapă esenţială pe calea regenerării. Motivul morţii, regăsit la mulţi autori, ar putea reprezenta (şi) un semnal de alarmă îndreptat spre sine, un *remember* al faptului că fiinţa umană trăieşte (sau trebuie să trăiască) şi la nivel spiritual, nu doar fizic, altfel nu i se va permite accesul pe calea spre eternitate/divinitate. În acest „tablou" elegiac realizat cu acurateţe, prezentul cenuşiu îşi pune amprenta nu numai asupra celor aflaţi la vârsta senectuţii, ci şi asupra tinerelor vlăstare, atinse de ghilotina singurătăţii, rezultând „copii înşurubaţi în tăcere", într-o „sărbătoare fără semne/ fără glas".

Următorul poem (***Ca distanţele tăcute***) păstrează tonul sumbru, reliefând temeri/probleme existenţiale, inerente oricărui muritor. Versul „să punem.../ mâna mea peste mâna celui ce pleacă" ne duce din nou cu gândul la moarte, la despărţirea inevitabilă de cei dragi, care (ne) lasă un gol definitiv în labirintul sufletului. În odiseea noastră pe pământul unde „cresc pietre" care „cântă" şi unde „uneori un mal vine peste noi", „vedem soluţia şi numim totul cu un singur cuvânt". Prizonieri în „sălbăticia silabei/ ca un înger cu plânsul retezat", „aducem războiul mai aproape" şi „construim oraşe care călătoresc în noi/ ca păsările". Piatra este un simbol al stabilităţii şi durabilităţii, îngerul semnifică necesitatea protecţiei divine (el exercitând „rolul" de iluminare a oamenilor), iar păsările, dorinţa de libertate, de descătuşare din limitările impuse de condiţia umană. Versurile conferă o imagine clară asupra arderilor lăuntrice ale poetului, în căutarea de sine prin tumultul vieţii.

Într-o lume în care nu este uşor „să uiţi/ să aştepţi/ ceea ce pare/ că vine/ tăcând/ dincolo de/ tăcere" (***Adânc până la rană***), unde „inventăm un decor/ pentru chipul/ care tace" (***Lecţia şi restul***), Geo Galetaru reuşeşte să se exprime, continuându-şi demersul literar pe tărâmul slovelor, acolo unde solitudinea din inevitabilul „gol fără urmări" (***Un alt înţeles***) pare mai uşor de suportat. Având „calcarul memoriei/ mereu la pândă" în acest „mimetism al detaliilor" (***Aceeaşi vină***), el susţine că „învăţăm din mers/ aritmetica umbrei" în „somnul care/ ne opreşte/ în loc" (***Unde se duce sunetul***).

Degustători de „noroi în doze mici", „nu vedem oroarea acelui cerc/ care cade" (***De acolo vine***), continuă autorul în aceeaşi manieră, marcând înaintarea noastră timidă spre „un viitor ca un deget umil/ uitat pe pian/ în viscol" (***Iată povestea***). Vremelnicia omului ce resimte uneori prezenţa sa în caruselul vieţii asemenea unui „segment de vis ca un pumn în stomac", din care-i rămân doar „vânătăile din zori" (***Cineva deschide o uşă***), este redată prin metafore plasticizante.

Păstrând registrul grav, poetul captiv „pe coridoarele în care se aude o spaimă refulată" (***Stăm în camere goale***) nu se sfieşte să-şi etaleze angoasele, sperând să topească gheaţa din "inimile golite de timp" (***Cuvântul în lumea reală***). „Netemători şi rezistenţi ca spicele sub zăpadă" (***Anotimpuri cu fructe pentru alţii***), „colegii" săi de fracţiune temporală luptă să îşi păstreze echilibrul, alături de el, pe „linia care desparte totul/... repetând rănile silabele convulsiile/.../ între două maluri/ care nu se văd" (***Între două maluri***). Zăpada este un simbol ambivalent, sugerând puritatea şi un nou început, dar şi moartea sau vicisitudinile vieţii, dovedind încă o dată că naşterea este primul popas pe drumul spre moarte, iar una fără cealaltă nu poate exista.

Agăţându-se de „un sentiment care încă respiră" şi demonstrând, în ciuda trăirilor funebre, o urmă de optimism, Geo Galetaru doreşte să ridice „fericirea la pătrat/ în această pajişte a ignoranţei" (***Vom inventa trasee***), unde „doar naivii mai ţin luna în braţe" (***Totul e aici***). Bunele intenţii sunt răsplătite însă cu gustul amar al solitudinii: „sunt copaci în aceste singurătăţi", zgribuliţi de „vremea aceea când plouă şi rămânem în noi" (***Trăim şi numărăm***). Copacul, prezent în mai multe poezii, indică verticalitatea, evoluţia vieţii, simbolizând totodată legătura dintre cer şi pământ. Am putea spune că semnatarul versurilor încearcă, (şi) prin poezie, să nu piardă conexiunea cu divinitatea, în ciuda obstacolelor apărute în cale.

Visătorul ce „vede" fericirea ca pe „o minge roşie în gura piticului verde/ un nonsens care urcă şi coboară scara" (***Vom fi atenţi***) şi crede că „o respiraţie e o simplă confuzie" (***Aici nu e nimic de văzut***), se bucură chiar şi atunci când „se vinde speranţă în cornete de hârtie" (***Ar trebui să mă apăr***), „sub iernile agăţate de noi ca nişte cicatrici ascultătoare" (***Ceea ce trebuie să fie***). În această existenţă anostă „nu vine nimeni/ să tulbure plânsul oglinzilor/ în camere goale" (***Nu vine nimeni***), autorul susţinând că „e un fleac să-ţi închipui că există.../ inimi nelocuite", într-o „lume în care domină abandonul" (***Un declic întâmplător***) şi unde „cifrele gonesc prin venele noastre imaculate" (***Nimic nu se pierde***).

Traversând o adevărată apocalipsă a sufletului, orice rază de lumină pare un răsărit, fie el şi în miniatură: „mâinile cresc spre adevăr/ ca nişte cireşe/ amare" (***Vitralii 2***), îndeosebi atunci când evadezi pe câmpia înflorită a cuvintelor („cu fiecare poezie/ mă îndepărtez/ tot mai mult/ de moarte" – ***Vitralii 4***), unde iubirea este „un scut nevăzut" (***Vitralii 5***), iar poezia „o rană indulgentă/ cu trupul care visează/ stânci şi copaci şi o iarnă albastră" (***Vitralii 9***).

Chiar dacă autorul conştientizează că rolul său de „pictor" al slovelor nu-i permite să schimbe prea multe în cursul firesc al evenimentelor („poezia mea/ nu descoperă everesturi/ nu vindecă bolile incurabile ale planetei" – ***Mereu într-un picior***), mai cu seamă când „silabele maculează totul" în „acest alfabet atroce al apropierii" (***Acest alfabet atroce***), el încearcă să evadeze din „acest anonimat de care ne agăţăm/ înaintea căderii" (***Cât de bizar***), traversând „pânza freatică a cuvântului" (***Şi cineva râde***).

Pentru Geo Galetaru, căutătorul de Lumină, viaţa este „o iarnă fără uşi/ fără ferestre", în care „ne impregnăm de eşecuri/ la două capete de pod" (***O iarnă fără uşi***). Nimeni nu ştie „ce secret se ascunde între coperţile galbene ale zilei" (***Toate au scop şi direcţie***) sau de ce ne-am născut cu această „predispoziţie spre eşec" (***În lanul de grâu***), în încercarea de a afla „unde (ne) e sufletul/ în această revoluţie anxioasă" (***O păpădie nesigură***). „Suntem gata să improvizăm/ construcţia unei bucurii fără fisură/...// într-un spaţiu în care spaima/ trece de pe un umăr pe celălalt" (***Confesiuni de îngeri***), „viitorul e o libertate prematură" (***O libertate prematură***), iar libertatea „o simplă senzaţie" (***Ceai cald pentru toată lumea***), mai afirmă el, în căutarea chietudinii mult dorite, dar greu de atins. Tonul pesimist al poemelor lasă totuşi să se înţeleagă că, din când în când, pe „acest continent graţios/ al lacrimei/ al furiei" (***Lângă ziduri***), se întrevede o rază de lumină: a trăi este „un exerciţiu/ care ne reuşeşte din când în când" (***O stare de bine***).

Autorul care defineşte spiritul ca fiind „ceva care cade în gol" (***N-are rost***) în „viaţa asta/ de care ne îndepărtăm cu graţie" (***Oricum vom ajunge***), iar imaginaţia ca „o hrubă pentru gândaci" (***Un antidot perfect***), continuă să se exploreze pe sine în capitolul următor, chiar în poezia care dă şi titlul acestuia (***Viitorul cu insomnii de serviciu***), delimitându-şi rolul de poet şi încercând să realizeze o comuniune cu cititorii: „nu mă căutaţi la colţuri de sintaxă/.../ sau în rezervaţiile de genii cu cranii robuste/ sunt o promisiune un declic pe partea pe care circulă/ somnambulii hârtiei.../.../ eu trebuie să ştiu câte silabe să vă aduc/ pentru emoţia de la distanţă". El simte bucuria ca pe „un călător cu tâmplele îngândurate/ bătând la porţile viscolului" (***Pentru că***), admiţând totuşi faptul că cea mai mare comoară de care ne putem bucura este „ziua ce (ne) cade în palme/ ca o monedă de aur" (***Din pahare înalte***), chiar dacă uneori „zilele... şi-au pierdut pereţii" (***Câtă imaginaţie***).

În ultimul capitol se păstrează imaginea de ansamblu a volumului, atmosfera în nuanţe de gri, meditaţiile pe tema vieţii şi a morţii, a efemerităţii fiinţei umane, preocupările metafizice, ducându-ne inevitabil cu gândul într-o zonă tematică a fiinţării, pe „malul" celălalt, ce „se apropie/.../ asemenea pietrei care zboară cu viteză cosmică/ prin inima celui care se îndepărtează". Acolo „Totul va fi spus, totul va fi simplu,/ vom primi vestea în genunchi,/ cu mâinile pierdute în aceeaşi poveste" (***Totul va fi spus***), pentru că „e timpul să te retragi în vârful picioarelor" (***E timpul***).

Desigur că exemplele ar putea continua, eul liric fiind străbătut de trăiri diverse şi intense, transpuse în versuri de o mare forţă imaginativă şi metaforică. Fiecare titlu este un micropoem, volumul împletind reuşit poezia cu filozofia, religia şi matematica, într-o *ars poesis* de excepţie. Poemele scrise în manieră neomodernistă, cu o simbolistică bogată, trebuie citite cu mintea şi cu sufletul, în acelaşi timp, evidenţiind dorinţa poetului de a se desprinde din braţele humei şi de a se ridica deasupra mediocrităţii (ceea ce şi reuşeşte, cu prisosinţă).

Aş încheia folosindu-mă tot de cuvintele lui Geo Galetaru, dar într-o manieră pozitivă, de această dată: chiar dacă „frumuseţea e o păpuşă cu ochii scoşi" (***Argumente diferite***) şi „Existăm (doar) cât timp urcă tăcerea în noi" (***Să stăm de vorbă***), merită să ne continuăm aventura pe „insula" deşertăciunilor, acolo unde „Artiştii creează ziduri/ şi posibilităţi" (***Ceva se repetă***) „în această/ imprevizibilitate compactă a detaliilor", fiindcă „Doar aşa simţim/ cunoaşterea şi dezintegrarea..." (***Doar aşa***).

Ana Dobre

Poezia ca experiment și emoție

Poetul Anatol Covali se întoarce programatic la prozodia clasică pe care o supune retortelor interioare, ca-ntr-un laborator inedit, în care încearcă diverse arome pentru a le potrivi unor *armonii* şi *vibraţii* care să corespundă, să se suprapună armoniilor şi vibraţiilor eului în totala şi absoluta lui consonanţă, rezultată din tripla relaţie cu sine, cu ceilalţi, cu lumea/universul. Este acesta un mod personal de a armoniza vibraţiile microcosmului cu cele ale macroscosmului.

În acest demers liric, Anatol Covali se află ca un practicant yoga, care, pentru a ajunge la deplina armonie, își reglează respirația pentru a se integra respirației universale, pentru ca partea și întregul să coincidă până la completa și totala suprapunere. În această *coincidentia oppositorum*, o coincidenţă a presupuselor contrarii, formă şi fond, poetului i se revelează o muzicalitate stranie care-i permite accederea la partea criptică a misterului. Efortul său creator este, deopotrivă, catabasic și anabasic – coborâre în subteranele ființei și ascensiune în spirit.

Pentru a ajunge la această revelaţie, Anatol Covali a creat o nouă specie a poeziei cu formă fixă – *armona*, care ar putea fi adăugată celorlalte: sonet, rondel, gazel, glossă. Explicitându-și noua invenţie lirică, poetul face evidentă latura sa de estetician, de spirit reflexiv, aplecat asupra creaţiei. Astfel, aflăm că *armona*, ca poezie cu formă fixă, are o structură proprie, alcătuită fiind din opt strofe, cu rimă îmbrăţişată. Rima feminină, pe care o preferă celei masculine, prin terminația în vocală aduce un plus de muzicalitate înlăturând orice stridenţe consonantice. După fiecare a doua strofă, rimele se schimbă, în poezie grupându-se patru grupe de rime, într-un succedaneu de arpegii care variază tonalităţile în nuanţe diferite.

Există, aşadar, o adevărată arhitectură savantă şi riguroasă, decelabilă la nivelul părţii – în fiecare poezie, în sistemul armonios al rimelor, şi la nivelul întregului – al volumului, în ansamblu, conceput în 25 de grupe a câte patru poezii, variind numărul de silabe – 8, 7, 6, 5, ca-ntr-un carusel, un fel de ingenios şi inedit *hai-ku*, extins de la o *respiraţie* la o succesiune de *respiraţii*, urmând şi urmărind ritmul interior fiinţial şi existenţial. Scopul urmărit cu asiduitate este muzicalitatea, pe care poetul o obține din alternanţa ritmului şi a rimelor şi care decurge firesc din această cavalcadă de sunete orchestrate ingenios. Este acesta un efect al credinţei exprimate programatic, anume că „poezia nu trebuie să sune numai «din coadă», ci să exceleze și ca ritm".

În aceste consideraţii care ţin atât de tehnica literară, cât şi de sensul pe care îl vizează, se răsfrânge dubla vocaţie a lui Anatol Covali – cea de muzician şi cea de poet. Tenorul şi poetul Anatol Covali este dublat de un *constructor*, un inginer al structurilor şi imaginilor care visează, proiectează și construiește savante edificii pentru a le putea insufla apoi viață artistică prin idee, metaforă şi simbol, tinzând să se constituie într-un imaginar personal peste care să se poată declara, ca Faulkner, singurul proprietar.

Volumul *Armonii şi vibraţii (Ediţia a doua definitivă şi complet refăcută*, Editura Zven, Târgovişte, 2019) reia într-o formă definitivă şi complet refăcută, cum precizează autorul în subtitlu, volumul omonim din 2012, fapt care îl plasează în etape diferite de creaţie, atrăgând atenţia asupra relaţiei personale a creatorului cu acesta, între toate celelalte pe care le-a publicat, începând cu anul 2003: *Izvoarele dorului* (2003, 2012), *Împreună, Cum nu vii tu, Ţepeş Doamne!, Rugăminţi, Adorare, Destin, Alexandrine, Doinele paiaţei, Renaştere, Mama, Iubire, Armonii şi vibraţii, Freamătul cuvintelor, Zbucium, Distihuri elegiace, Tristeţea sonetelor, Cântecul păsării de foc, Magia antitezelor, Lăsaţi-mă să cânt!, Viscol, Umbrit, Asta e!...*

Dincolo de preocuparea pentru formă, există în aceste poezii, care reunesc armoniile şi vibraţiile fiinţei pentru a le face să consoneze cu cele ale universului, o tematică diversă înscrisă în preocuparea constantă de definire a eului prin poveştile sufletului. Poezia este pentru Anatol Covali o formă de confesiune, *o scriere cu sine însuşi*, prin această supremă sinceritate aspirând să acceadă la adevărul propriu.

Este, mai întâi, tema creatorului în raport cu sine şi cu propria creaţie, temă relevabilă în poezii precum *Sunt poet!, Artă!..., Nu-ţi place poezia?, Taina vieţii noastre, Lăutarul, Rostul de-abia începe, Autobiografie, Am să mă dau deoparte*. Preocuparea pentru definirea crezului artistic se prelungeşte în aceea a clarificării sinelui prin tuşante poveşti ale eului în *Nimic nu mă înfrânge, Eliberare, Nu vreau să fiu la modă, Cred, convins, în revenire*.

Exclamaţia din titlul *Sunt poet!* este un fel de Evrika! personală, coincizând cu revelaţia vocaţiei, a *talantului* primit şi înmulţit prin şi pentru creaţie: „...sunt poet şi-n ritm şi-n rime/ caut împliniri sublime/ şi port visul în retine", poezia, piscul spre care aspiră, „vrednică de stime", „are profunzime" şi „mari piscuri alpine", oferindu-i şansa de a reuni catabasicul şi anabasicul. Nu lipseşte sugestia relaţiei cu receptorul, relaţie nu întotdeauna fastă. Însă, posibila rea receptare nu anulează credinţa aproape mistică în vocaţia de poet („Sunt poet c-o temelie/ ce-i din armonii croită"), poezia rămânând *iubita* care-l ştie „de o viaţă".

Conştient de dubla ipostază, ca om şi ca artist, înţelegându-şi rostul în tragica relaţie cu destinul, ce-l pune în faţa timpului nerăbdător, poetul este un optimist. Rostul omului începe în orice moment, identificat drept momentul fast al revelaţiei sinelui: „Rostul meu de-abia începe./ Semăn vise şi-aştept lanuri/ de mirabile elanuri/ în pustiuri şi în stepe.// În sfârşit pot azi pricepe/ de ce am alte limanuri/ şi regretele-n noianuri/ nu mai pot să mă înţepe."

Când se include în imaginarul său, ca pictorii flamanzi care se includeau în grupul pe care-l reprezentau, Anatol Covali punctează ipostaza ca om. El se dedublează şi se contemplă în precara lui condiţie umană care-i fixează limitele, dar îi lasă şi şansa zborului. Orgolios, decretează cu aceeaşi superbie cu care afirma şi se afirma Al. Macedonski – *Nimic nu mă înfrânge*: „Chiar dacă în speranţă/ aud lupii durerii/ urlând dintre mizerii,/ chiar dacă văd că-i zdreanţă// şi-ultima cutezanţă,/ însămânţez siberii/ şi-n beznele puzderii/ tot aflu o nuanţă.// Nimic nu mă înfrânge,/ păşesc cu hotărâre/ şi las în urmă dâre/ sfinţite de-al meu sânge."... Şi, totuşi, limita ne înfrânge. O spune tulburător Titu Maiorescu: „Nicio limită nu ne opreşte, dar etern ne opreşte o limită". Ecoul acestui adevăr îi accentuează îndărătnicia de a rămâne el însuşi, nedispus la concesii, nici compromisuri: „Nu-mi plec genunchii-n rugă./ Stau drept şi în privire/ n-am strop de şovăire./ Refuz să par o slugă// ce singură se-njugă/ răbdând orice-umilire./ Prefer o răzvrătire/ în loc de-o laşă fugă."

Între prima poezie, *Zbor albastru* („Zbor albastru prin speranţă/ ca să strâng sute de stele/spre-a ciopli grăbit în ele/ cea din urmă cutezanţă..."), şi ultima, *Gânduri* („E-nţelepciune/ să ai în tine/ şi rău şi bine/ şi pasiune// şi stări comune."), ideatica poeziei lui Anatol Covali îşi înscrie propriile hotare, delimitate de motivul zborului, al depăşirii limitei prin puterea gândului demiurgic, urieşesc, în posibilitatea lui de a cuprinde nemarginile lumii, îşi relevă structurile, imaginile, metaforele obsedante prin care poetul îşi înscrie propria durată în dimensiunea eternă a timpului care curge ireversibil. Acestui heracliteanism poetul îi opune un eleatism, nu atât al stagnării, cât unul al fixării în/prin creaţie. Triumfând asupra lui însuşi, poetul Anatol Covali accede în *nemărginitele lunci*, acolo unde *armoniile* şi *vibraţiile* şi-au (re)găsit expresia în formele arhetipale. El este un arhitect liric care armonizează alternanţele verticale, aspirând să ajungă la miezul mişcării sonore.

Nicolae Nistor

PARADA DESCULȚILOR

Nu este o toamnă
haute-couture,
nici goală, nici trecută,
nici pret-a- porter...
Este o pictură
aşternută pe asfalt,
timpul aruncat de vânt
repetiţie a sfârşitului,
miros de întârzieri
ascunse-n Frunze,
aşteptări friguroase
ce vor îngheţa...
Este o toamnă
în care culegem
lacrimi - sămânţă
din nopţile de speranţe
udate cu vin de sânge...
Mulţi spini căzuţi din pahare,
o paradă a desculţilor
ce ucid trandafirii.

INOROGUL NU POATE FI UCIS

Ar trebui să tac,
să mă las copleşit de umilinţă,
să privesc de mii de ani cum
eşti biciuită în piaţetă,
cum faci icoanele să plângă.
Ar trebui să ascut spada
care va ucide inorogul,
dar cine mă duce la izvoarele
miraculoase
să fiu tămăduit?
Ar trebui să las pe Karn
să conducă mânji nemuriri
ce se adapă în linişte
tocmai când stă la pândă moartea
ca sacrificiu...
Tu călare, despletită,
alergi de nu se moare
până la izvoare,
până în Paradis.

ROCHIA NEAGRĂ

Rochia neagră
pe marmora rece
Lacrimi după încolăciri
de animale flămânde
ultima iubire-ultima ţigare
noaptea cade definitv
pe carnea zgâriată
de disperare
altă rochie neagră
aşteaptă să moară
atârnată de ridurile
ce se sting ca o lumânare!

DINCOLO DE LACRIMI

Nimeni nu mi-a spus
că plânsul are
sunete ascunse-n
trupul căzut
că niciodată nu
le vor fura alţii
să confecţioneze
măşti vorbitoare
dincolo de lumea din pupile!

CEŞTILE CU POVEŞTI

Mă sorb din cafele uitate,
necitite de spaima
celor neştiute,
gânduri rostite în oglindă
de care fug
în dimineţi aglomerate.
Omul care vinde poveşti
ascunse în vechituri,
udate cu votcă ieftină
sunt asemeni cafelei,
răsturnând poveşti disperate
la mese unde
râde cinismul impregnat în lacrimi.
Povesteşte, omule
cum este lumea dincolo de zaţ,
cum este să te speli în ceşti murdare
unde avem o poveste fiecare.

FEMEI DE CRISTAL...

Stau bărbaţii ăştia
şi aşteaptă perfuziile
să lungească tânjirea
după femei de cristal.
Atâta chimie în aer,
mătăsurile topite
în flăcările bărbaţilor
unde femeia arde
asemeni unui cristal

Diana Dobriţa Bîlea

Abordarea literaturii sudului din perspectiva humoristică

Cartea este (şi) o pledoarie pentru reconsiderare a literaturii sudului printr-o nouă lectură, eliberată de această dată de toate canoanele obişnuite, pentru a pătrunde şi a savura cum se cuvine latura ei humoristică.

La patru ani de la apariţia volumului „Manierism şi pitoresc în literatura sudului românesc" (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2014), Iulian Dămăcuş revine asupra literaturii sudului cu studiul ***Humorul în proza sudului românesc*** (Editura Charmides, Bistriţa, 2018). Însăşi ilustraţia copertei acestui volum dă tonul abordării tematice. Deschizând cartea şi întorcând-o astfel încât să avem o imagine de ansamblu a graficii, descoperim pe coperta a IV-a un om primitiv stând în picioare pe o creangă şi trăgând cu arcul, iar în continuare, pe coperta I, un altul în patru labe (pare să se sugereze că este mai puţin evoluat, deci mai vulnerabil) cu săgeata înfiptă în extremitatea dorsală a corpului. Nevoia omenească de a râde şi pedepsirea prin râs a prostiei şi a răutăţii sunt, aşadar, porniri ancestrale.

Fascinaţia pentru această zonă care a dat literaturii române nume mari precum I. L. Caragiale, Fănuş Neagu, Anton Pann, Eugen Barbu, Panait Istrati, Mateiu Caragiale, Jean Bart, ca să ne referim numai la o parte dintre cei care nu mai sunt şi ale căror opere sunt supuse demersului analitic al autorului, este evidentă mai ales din exegeza riguroasă şi complexă, bazată pe o documentaţie amplă şi pe o instrumentaţie critică adecvată, fără să excludem întru totul nuanţele empatetice şi afective relevate prin modalităţile de valorizare.

De remarcat este faptul că, exceptându-l pe Caragiale, autorii în cauză nu scriu literatură umoristică: Fănuş Neagu, Nicolae Filimon, Ştefan Bănulescu, Ovidiu Dunăreanu, Ion Roşioru, Panait Istrati, Mateiu Caragiale, Mihai Radu, Dan Lungu, Silvia Colfescu, Emanoil Bucuţa, Ilie Sălceanu, Jean Bart, Eugen Barbu, Doina Ruşti, Cristian Teodorescu, Mircea Cărtărescu, Radu Paraschivescu, Adrian Georgescu Jr., Constantin Cioroiu, Filip Florian, Matei Florian. Unul dintre meritele lui Iulian Dămăcuş este acela de a identifica, în romanele/ prozele scurte ale acestora, comicul, ironia, satira, accentele pamfletare, ridicolul, ludicul, ambiguitatea, burlescul, abaterile de la logică sau absurdul, paradoxul, poanta, tot ceea ce îl face pe cititor să râdă inteligent. De altfel, autorul studiului îşi justifică demersul analitic şi alegerile în *Introducere*: „[autori care] nu sunt printre cei consacraţi ca scriitori humorişti, dar care se remarcă printr-un spirit sprinten, haz, izul pamfletar politic, fantezie comică, simţul oralităţii ce se manifestă printr-un mare debit verbal: afluenţă de întâmplări (unele cu conotaţii fantastice), înşiruire de nume (multe porecle, mai ales cele din mediul rural), întâmplări de multe ori neobişnuite". În acelaşi scop, adaugă pledoariei sale argumentul geografic, nordul fiind considerat un ţinut adiabatic, în opoziţie cu sudul, care este un spaţiu solar, stăpânit de Dunăre şi de mare şi deschis, prin intermediul acestor elemente, lumii infinite ce poate oferi oricând surprize şi posibilităţi/ senzaţii paradoxale. Îşi structurează lucrarea plasând-o pe trei capitole, după ce în incipit tratează separat „un poet cu simţul umorului", pe Anton Pann: I. Portretul şi porecla; II. Babe şi mătuşi; III. Situaţii.

Iulian Dămăcuş observă specificul şi calitatea textelor care conţin humor, (îşi) pune întrebări, emite ipoteze, trage concluzii, discursul exegetic încorporând, spre confirmare şi îmbogăţirea mesajului, opiniile critice/ perspectivele de interpretare ale multor hermeneuţi ai literaturii române şi universale precum: George Călinescu, Saul Steinberg, Al. Cistelecan, Nicolae Manolescu, Nicolae Breban, Alex. Ştefănescu, Mircea Muthu, Adina Diniţoiu, Adrian Rachieru, Tudor Vianu, Cezar Baltag, Nicolae Iorga ş. a. De asemenea, identifică şi urmăreşte adevăratele intenţii, jocul, modul specific de a privi diversele probleme cu care se confruntă oamenii în viaţă etc. ale autorilor, dar şi originalitatea şi spontaneitatea acestora, aprecierile dămăcuşiene conţinând adesea, ele însele, tonalităţi şi accente variate de humor, fără ca reflecţiile de valorizare să piardă din obiectivitate. De altfel, simţul critic se bazează pe o luciditate acută şi pe rigoare, ca şi pe o permanentă grijă pentru nuanţe. Exemple: „Autorul nu râde, ci surâde prieteneşte la eforturile lui Popescu I. care încearcă precum Havaet să se desprindă de lista lui **escu**" (despre Ştefan Bănulescu, romanul *Cartea Milionarului*, p. 44); „Oricum, autorul nu dă impresia că ar glumi pe seama omului, din moment ce şi el se lasă antrenat în aventura acestuia [...] autorul învăluie istorisirea într-o aură veselă, incredibilă pe alocuri, exagerând faptele" (despre Ovidiu Dunăreanu, volumul de povestiri *Întâmplări din anul şarpelui*, p. 47); „Misterul care acoperă sinuciderea e un gest colegial/ amical din partea autorului care vrea să-l salveze pe Babu de la o amintire care l-ar situa mult sub renumele artificial atribuit de comunitatea din Colarovca" (despre Ion Roşioru, volumul de povestiri *Luceafărul de ziuă*, p. 51); „Trebuie aşadar *să compătimim împreună* cu autorul situaţia doamnei, nu doar să ne amuzăm de imposibilul *scenario*" (despre Mihai Radu, romanul *Sebastian, ceilalţi şi-un câine*, p. 71).

Lui Anton Pann, poetul „cu simţul umorului", ales pentru „oralitatea vie, colorată şi humorul isteţ, mucalit al lumii pestriţe pe care o descrie în operele sale" (p. 13), Iulian Dămăcuş îi recunoaşte (cu argumente şi exemplificări) două calităţi indubitabile: aceea de culegător de folclor şi de promovare a acestuia şi aceea de povestitor/ narator, virtuţi puse în slujba îndrumării şi învăţării oamenilor simpli din popor.

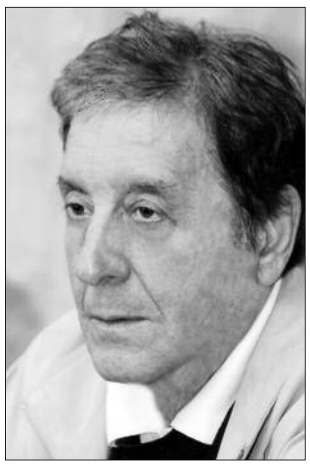
Humorul pare să fi fost dintotdeauna o latură a spiritualităţii omenirii. Autorul evidenţiază acest fapt citându-l pe Val. Panaitescu, critic şi istoric literar, care sublinia existenţa elementului tragic „în paginile multor humorişti cunoscuţi, începând poate chiar cu Biblia". Revenind la humorul românesc, autorul studiului aduce în discuţie afirmaţiile lui Nicolae Iorga, care găsea că literatura noastră este străbătută de un „umor special" şi de „vioiciune", elemente inerente faptului că „suntem un popor mehenghiu". Aceeaşi părere o are şi I. Dămăcuş. Astfel, în capitolul întâi, constată infuziile de humor oferite de anumite porecle şi portrete din literatura sudului, subliniind rolul acestora de a captiva, emoţiona şi impresiona cititorii. Investigând personajele din *Îngerul a strigat* al lui Fănuş Neagu, identifică poreclele (Costică *Gurafoii*, Gicu *Catâru*, Pavel *Berechet*, *Hoţu*, *Buric*, *Ţăranu* ş. a.) şi analizează cauzele posibile ale existenţei acestora mergând pe mai multe căi de cercetare: însuşirile fizice ale celui care primeşte supranumele, însuşirile morale, chiar atitudinea/ simţămintele personajului care a ales re-botezarea unui actant al întâmplării. Mini-portretele făcute de prozatori, care justifică poreclele, nu scapă explorării şi interpretării hermeneutice, acestora adăugându-li-se alte portrete/ descrieri insolite precum cel al lunii („rotundă şi încinsă ca un fund de copil opărit"; „mică şi rotundă ca o ţâţă de femeie"). În privinţa romanului *Ciocoii vechi şi noi* de Nicolae Filimon, autorul se opreşte asupra unor elemente de humor specifice operei literare în cauză, precum etapele evoluţiei ciocoilui, Dinu Păturică făcând parte din categoria celor şcoliţi de „servitorii cei îmbătrâniţi în păcate" (N. Filimon), care ajung pe la douăzeci de ani să fure „cloşca dupe ouă fără să cârâie" (N. Filimon). Milionarul, Iapa Roşie, Hobenţa, Iceberga sunt poreclele unor personaje din *Cartea Milionarului* de Ştefan Bănulescu, autor despre care exegetul spune că foloseşte humorul într-un mod creator. Observă că, în cartea prozatorului Ovidiu Dunăreanu, oamenii sunt înscrişi în Registrul agricol de la Sfatul Popular cu nume şi cu poreclă, dar că „nu putem aborda humorul separându-l de misterul poveştii, de fantasmele care, precum valurile fluviului, se amestecă mereu cu viaţa cotidiană a sătenilor". În umorul paginilor din *Luceafărul de ziuă* al lui Ion Roşioru, descoperă: sentimentul tragic al existenţei intelectualului inadaptat, Babu Ardelagară văzându-şi idealurile năruite într-o societate în care nu-şi găseşte locul; dialogul dublu; *compătimirea* cu personajul a autorului; calitatea (episodică) de personaj a autorului; comicul de nume, de limbaj şi de situaţie; inventarea de cuvinte şi expresii precum „ne-a cernobâlit ăl de sus". În proza tragică a lui Panait Istrati se constată nota de umor prezentă în diferitele situaţii, în portrete etc. Protagonistul Pîrgu din *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu Caragiale este văzut ca un personaj comic ce se manifestă în situaţii comice, opera conţinând un pitoresc evident. La Mihai Radu, în romanul *Sebastian, ceilalţi şi-un câine*, autorul notează „ştiinţa prozatorului de a seduce", humorul ademenind prin multe forme de manifestare.

În cadrul capitolului al doilea sunt supuse demersului analitic două opere literare: *Sunt o babă comunistă!* de Dan Lungu şi *Istorioare cu mătuşi* de Silvia Colfescu. Volumul lui Dan Lungu este, în accepţia sa, un fel de „povestea vorbii", stilul oral legând bancurile, expresiile etc. ale anilor de dinainte de 1989 cu personajele cărţii. La Silvia Colfescu, remarcă faptul că diversitatea portretelor este anunţată deja din titlurile insolite – „Tante Valerienne sau *banalitatea ridicată la rangul de artă*", „Tante Zoe sau *despre persistenţa diabolică a istorioarei morale*" –, titluri care anunţă de altfel şi humorul prezent în textele susţinute de ele.

Comicul de situaţie este aprofundat în capitolul al treilea, în care autorii selectaţi pentru acest act exegetic sunt: Fănuş Neagu (*Îngerul a strigat*), Emil Bucuţa (*Fuga lui Şefki*), Ilie Sălceanu (*Apocalipsa după Mahomed*, vol. III), Jean Bart (*Europolis*), Eugen Barbu (*Groapa*), Doina Ruşti (*O istorie cu humor*), Cristian Teodorescu (*Medgidia, oraşul de apoi*), Constantin Cioroiu (*Blana leopardului*), Adrian Georgescu (*Cartea sfârşitului de lume*), Filip Florian şi Matei Florian (*Băiuţeii*), Mircea Cărtărescu („Antrax" – *Frumoasele străine*), Radu Paraschivescu (*Cartea râsului şi a cercetării*), Ion Luca Caragiale (poetul).

Cartea este (şi) o pledoarie pentru reconsiderarea literaturii sudului printr-o nouă lectură, eliberată de această dată de toate canoanele obişnuite, pentru a pătrunde şi a savura cum se cuvine latura ei humoristică. Relaţia dintre carte şi cititor, dintre umorul conţinut în multe dintre operele literare şi cotidianitatea fiecăruia dintre noi este nuanţată de Iulian Dămăcuş într-un fragment persuasiv din *Concluzii*: „Humorul presupune mai mult din partea receptorului/ cititorului, de aceea s-ar cuveni să fim mai pregătiţi/ iniţiaţi, cărţile care vorbesc despre humor având un astfel de rol. Familia, şcoala etc. fac eforturi în a ne pregăti pentru viaţă, pentru comunitate, deci pentru a fi oameni serioşi, politicoşi, să respectăm reguli, care, mereu repetate, impuse, ne transformă însă în oameni rigizi, ce acţionează ca nişte roboţi şi nu mai ştiu să se bucure de viaţă, să zâmbească, să râdă şi astfel să se refacă sufleteşte". Cine ar putea/ ar vrea să-l contrazică?

Constantin Trandafir

PROZA CU SURPRIZE

Iulian Moreanu e instruit în filosofie şi psihologie şi pe deasupra un povestitor de clasă superioară. În proza scurtă concurează cu aşii în materie, dar nici romancierul nu se lasă mai prejos. E captivat de real mergând umăr la umăr cu un imaginar care potenţează adevărul artistic. *Am venit să mor lângă tine* (2018) se află în tandem cu *Femeia care credea că nu există* (2019) cât priveşte infiltrarea miraculosului în realul cotidian, s-ar putea spune că s-a lăsat aici oarecum depăşit de fabulaţie. Pentru că am scris despre cele şase naraţiuni din volumul *Am venit să mor lângă tine* şi pentru că *Femeia care credea că nu există** pare să fie o continuare în regim stilistic, povestirile de aici merită o prelungire a comentariului, unde, totuşi, surâsul abisalului şi lupta cu absurdul prevalează.

Eroii principali sunt de fapt doi, Cristian şi Florentina, deosebiţi total de la o proză la alta. Două excepţii: *O chema Ana*, şi Lilica într-un loc, el fiind tot Cristian. Diferenţele constau în implicaţiile lor în evenimente supranaturale şi în circumstanţe extraordinare. Gândul comparatistului duce către ecourile care se disting din Edgar Allan Poe, E.T.A. Hoffman, Mérimée, Meyrink, Ray Bradbury, Stephen King. Nici românii nu stau modest la acest capitol: Bolintineanu, Eminescu, Caragiale, Galaction, Al. Philippide, cu proliferări suprarealiste - Urmuz, Ion Vinea, Saşa Pană, Gellu Naum, mai recenţii Ştefan Bănulescu, Fănuş Neagu şi alţii. Capacitatea lui Iulian Moreanu de a inventa forme, relaţii, procese deosebite de cele consacrate merge alături de secvenţe din realitatea palpabilă, e drept că acestea aflate acum în inferioritate. În *Căsuţa poştală* timpul e după „'89", locul acelaşi Munteni (Moreni), „pe vremuri" se şterpeleau de la poştă *Sportul*, *Programul radio-tv*, *Flacăra*. Doamna Lilica e lucrătoare la poştă, vecină de apartament cu Cristian, văduvă ca şi el, divorţat. Ea îl sfătuieşte să închirieze o căsuţă poştală, el vine des să controleze corespondenţa, dar nu găseşte nimic în cutie. Femeie atrăgătoare, ea vrea să încalce programul şi să-l anunţe dacă primeşte ceva, el nu-i de acord, trece mai rar, săptămânal, însă nu poate să schimbe o vorbă cu ea. Bărbatul şi-a făcut un obicei s-o pândească de la fereastra lui căci avea un program pe care doamna îl respecta riguros, dus-întors. După un timp, în vis o femeie îi spune că a sosit ceva la cutia poştală, îl anunţă şi vecina şi pe Cristian „îl cuprinde o nelinişte de-a dreptul mistică". La poştă, n-o găseşte pe Lilica, diriginta îi spune că nu ştie nimic despre o persoană cu acest nume. Suspans. Autorul îl lasă pe cititor să-şi pună nişte întrebări, dacă nu cumva personajul a avut de-a face cu o fiinţă numai din visul lui. Chiar şi acasă, la bloc?

În povestirea *Ai ajuns acasă, Cristian?* el se află într-un alt oraş, pe o bancă unde stătea „ca un motan plictisit" , alături se aşează o femeie anostă, care se recomandă Florentina. El o invită la barul alăturat, unde nu-s decât ei şi barmanul. Ea merge la toaletă şi pur şi simplu dispare. La serviciu, Portarul îi spune că l-a căutat şi l-a aşteptat mult o doamnă „frumoasă pân' la Dumnezeu". Cu toate simţurile în alertă, merge în oraşul unde s-au întâlnit prima dată, ea nu vine, barmanul nu-l mai recunoaşte. Primeşte telefon de la ea (de unde avea numărul?), o visează, visul e omniprezent în toate naraţiunile, se întâlnesc, se simte mutat ca un pion de o voinţă exterioară. Primeşte o scrisoare de la ea, cu o foaie albă, fără text. „Acum chiar că era frumoasă. Mai să zic că era o altă Florentina, radical diferită de cea pe care o cunoscusem săptămâna trecută. Ştia cu siguranţă că e frumoasă şi că nu-i trebuia prea mult sau cine ştie ce efort ca să subjuge un bărbat. Orice bărbat. În acelaşi timp, îmi dădeam seama că avea o mare abilitate în a manipula orice situaţie în favoarea sa, dând-o pe glumă, bagatelizând, fiind ambiguă, deturnând un subiect ori fluturând un zâmbet neutru atunci când te alarmai, ori care însoţea o idee cu mai multe înţelesuri". E cuprins de o confuzie totală: „Florentina îmi apărea dintr-o dată ca un şir nesfârşit de contrarii: frumoasă şi anostă, sinceră şi ascunzând ceva, normală şi misterioasă, stăpână pe sine şi vulnerabilă, naivă şi raţională, onestă şi prefăcută, prudentă şi nesocotită, pudică şi vulgară şi aşa mai departe". Bizareriile se înmulţesc, gândurile lui nu mai urmează nici un fir logic, „năluca" îi trimite un plic de data asta cu permisul de conducere pe care el îl pierduse. Iar la telefon îl întreabă ceva de la sine înţeles: dacă a ajuns acasă.

Un caz psihiatric, protagonist fiind Cristian, spaţiul e recognoscibil, inclusiv un spital judeţean comentat negativ la televiziune. La Moreanu nu are loc o transcendere până la semnificaţia mitului, ci o coborâre în banalitatea fantastică, într-o mitologie a derizoriului. Cazul psihiatric, de exemplu, despre care e vorba, plânge de mic copil şi până la bătrâneţe. Plânge pentru a impresiona pe cineva, pentru a obţine un anumit profit, pentru că, plângând, simte o stare de bine, „de-a dreptul ameţitoare", că putea face ceea ce alţii nu erau în stare. Unul îi strică plăcerea de a fi fericit şi băiatul plânge şi mai tare. O undă de umor traversează acest caz patologic. Îndrăgostit de Florentina („Alta mai ca lumea n-ai găsit şi tu?"), a vrut s-o sărute şi fata l-a pălmuit. Plânge mult şi îi descoperă domnişoarei defecte: miopia, faptul că purta aparat dentar, vântul o ciufuleşte urât, ba e şi „puţin crăcănată". Plânge tot mai des ascultând imnul naţional, prestaţia lui Adrian Păunescu la cenaclul Flacăra, când vede perechi de îndrăgostiţi plimbându-se înlănţuiţi şi sărutându-se, „când vedea un animal rănit. Sau o pasăre. Când întâlnea un cerşetor, mai ales dacă acesta era şi bătrân, nu neapărat cu un handicap fizic evident. Când vedea că un copil lovea alt copil. Când trecea pe lângă o biserică şi dinăuntru se auzea vocea preotului care săvârşea *Sfânta Liturghie*. Când se întâlnea cu cineva cu care nu se văzuse demult. Când ploua. Când ningea. Când era soare sau când cerul era plin de nori. Când îl auzea pe Dan Spătaru cântând *Măicuţa mea* ori pe Giani Morandi *În genunchi mă întorc la tine…* ". Mama îi face rost de medicamente şi când din prospecte află că efectele secundare predomină, le aruncă în vasul wc-ului şi trage apa de mai multe ori. Îi place mult de o colegă, Francesca, mai ales îl încântă numele ei „care era şi titlul unui roman de Nicolae Breban". Îi cumpără trei trandafiri roşii, o aşteaptă vizavi de *Cireşica,* fiindcă Francesca stătea în gazdă într-un bloc de pe Schitu Măgureanu. Era cel mai fericit om din lume şi a început să plângă. Fata l-a privit contrariată câteva secunde, i-a întors spatele şi a pornit cu paşi grăbiţi spre casă. Moreanu e un fantastic lucid, cum spunea Dostoievski, preferă un fel de „realism fantastic", ca penetrare în „psihologia abisală", cu o mare diversitate semantică, întinsă de la mitologie şi folclor la gotic şi romantic, de la sinteza poescă la realismul magic sud-american. Nefiind doar o componentă exclusivă a esteticii romantice, fantasticul împrospătează proza nouă pe traiectul exploatării misterului. De aceea perspectiva modernă acordă o atenţie specială creatorului "fantast" care apelează la realitate ca material de construcţie pentru intuirea semnificaţiei specific artistice. De aceea se recurge la explorarea terenului ispititor al ambiguităţii şi enigmaticului, unde se zice că domneşte fantezia originară, imaginarul ca o caracteristică a întregii literaturi.

Incertitudinea şi ezitarea reprezintă un caz particular al categoriei mai generale de „viziune ambiguă", prin care suntem menţinuţi, simultan, în mister şi realitate. În acest spaţiu al incitantei amfibolii se petrece complicitatea cea mai vie între autor - lume – cititor. O poveste fermecătoare de dragoste adolescentină se petrece în naraţiunea *O chema Ana*. Când o vede pentru prima dată pe fata de clasa a opta, Cristian rămâne brusc fără grai : „Pentru că era pur şi simplu frumoasă, iar frumuseţea nu se poate zugrăvi! Probabil că nu se trezise de prea mult timp, avea pe ea un halat de casă, din mătase albă, iar părul şi-l strânsese în pripă într-o coadă neglijentă ce se odihnea pe bustu-i mult prea generos pentru vârsta ei. Avea ochii de culoarea mierii, sau mai degrabă a muştarului. Răspândea un miros de curat, de copil mic proaspăt îmbăiat". Iulian Moreanu are o aplecare specială pentru scenele de dragoste. Eroul său ar fi dat orice să o poată vedea dezbrăcată pe această „fiică de zeiţă". Şi va avea ocazia s-o vadă în costum sumar de baie, în tabăra *Albatros* de la Eforie Nord. Un incident, Ana îl surprinde pe Cristian cu o cehoaică, o tulbură enorm şi din gelozie se apropie de un derbedeu,Vicenţiu. Stupefacţie, grănicerii care patrulau pe plajă îi găseşte pe Ana şi Vicenţiu inconştienţi în dreptul digului de la Belona, aruncaţi la mal de valuri. Epilog. După 40 de ani, Cristian scrie ceva pe plajă cu gâtul unei sticle de Pepsi. Cuvintele scrise pe nisip au rezistat până când şi-a făcut apariţia o doamnă în vârstă care îşi ducea de mână nepoata preşcolară. Fetiţa o întreabă pe bătrână ce sunt semnele alea pe nisip şi aceasta murmură: „O chema Ana". „Ca pe mine", se bucură fetiţa. Final suspendat.

Cu toate această abundenţă de stări onirice, de fabulaţii paranormale, scrisul e simplu şi expresiv, în formule lapidare de o rară acurateţe. În multe din prozele anterioare, realitatea predomină, povestită cu şarm.

Neverosimilul şi absurdul ating cotele cele mai înalte în *Femeia care credea că nu există*. Povestirea dă la iveală mai mult veleităţile psihologice ale autorului, dar şi cunoscuta plăcere a suspansului. Bărbatul insomniac primeşte noaptea un telefon de la o femeie care îi spune că nu există. Dialogul telefonic continuă mult, el stăpânit de o mare curiozitate „analitică", ea susţinând că nu există şi că „*într-un fel*" n-a existat de când s-a născut, dar că are momente când este un om normal. Aduce şi argumente privind această ciudată dualitate, de la şcolile făcute, de la căsătorie. „Interesant, mi-am zis, să spui că nu exişti în timp ce vorbeşti…" Discuţia se întrerupe brusc şi femeia îl sună peste o săptămână, ca şi cum întreruperea discuţiei s-ar fi petrecut cu câteva momente mai înainte. „Femeia asta începuse să mă fascineze cu povestea ei, şi uite că, din neatenţie, în urma unei asemenea înţepături, riscam să pierd ocazia de a avea ca parteneră de discuţie o persoană a cărei experienţă ar fi fost o mină de aur pentru un scriitor, să zicem". „Aflasem nişte lucruri care nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap". Ar vrea dă aibă o fotografie a ei şi ea îi trimite una prin *WhatsApp*: „Din prima secundă în care am primit poza şi am mărit-o, am rămas înmărmurit. Mi s-a oprit respiraţia. Florentina era de o frumuseţe tulburătoare. Nici nu putea fi descrisă în cuvinte". A promis că va suna ziua următoare şi asta s-a întâmplat fix peste trei săptămâni. E prea simplist a spune că femeia era dusă cu pluta. S-au hotărât să se întâlnească în ziua următoare. Prin emoţii mari trece domnul. Doamna nu vine, după două ore, el se ridică de pe bancă şi pleacă. O voce îl roagă să se întoarcă. „Pe bancă nu era nimeni".

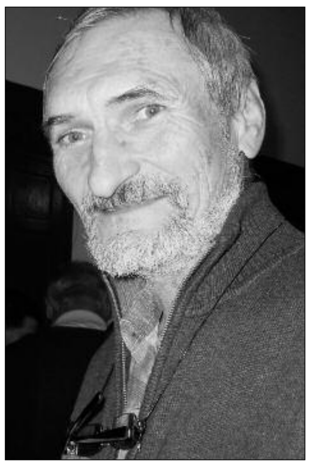

Cu toate această abundenţă de stări onirice, de fabulaţii paranormale, scrisul e simplu şi expresiv, în formule lapidare de o rară acurateţe. În multe din prozele anterioare, realitatea predomină, povestită cu şarm.

Totuşi, e de aşteptat de la Iulian Moreanu un roman social despre actualitate, nu ca acela din secolul al XIX-lea.

* Iulian Moreanu, *Femeia care credea că nu există*, editura Detectiv Literar 2019.

Lucian Gruia

Dumitru Tâlvescu – Evadarea din mecanic
(Ed. Singur, 2016)

Pentru poetul Dumitru Tâlvescu viaţa reprezintă o cale iniţiatică ale cărei secrete sunt cenzurate transcendental, ca la Blaga: „Mărite faun, născut dintr-o fecioară/ Sunt biet hoinar în lume, fără sălaş ori ţară/ Îmi port pe drumuri trupul şi-ncerc să mă conving/ Că lumea asta-i bună, dar nu pot s-o înving/ Şi toate sunt aiurea şi multe ori puţine/ Îmi fac să fugă gândul spre năluciri meschine/ Pândind doar adevărul ce tace şi se-ascunde/ În locuri unde mintea le simte suferinde.// Am înţeles, străine, îi zice Zephiron/ Cu glasul cald şi moale, de faun pudibond/ Au tu nu ştii, oare, că tainele-s ascunse/ De-un muritor ca tine,/ nicicând nu sunt atinse" (*Dialogul lui Zephiron faunul cu omul călător*).

Şi pentru că drumul se sfârşeşte în moarte, omului i se recomandă, în aceeaşi poezie, urmarea căii drepte şi trăirea fericită a clipei: „Vei merge mult în lume şi multe vei vedea/ Dar ţine drept tot drumul, mereu în calea ta/ Şi-ncet, cu timpul, dintre genuni şi astre/ Ivi-se-va şi taina împotrivirii noastre/ Atunci şi adevărul va râde verde-n faţă./ Dar nu te bucuri mult, că moartea te şi-nhaţă/ Şi-ajungi la Hades, unde-i doar ceaţă deasă/ Şi te cutremuri jalnic când nimănui nu-i pasă/ Când inutile-s toate, deşi-nţelegi menirea/ Că dincolo de viaţă nu este nemurirea./ În sinele fiinţei, ori în a gândurilor falǎ/ În tot ce ştii şi afli, n-are deloc scofală./ Mai bine mergi cu grijă şi bucură-te-n zile/ Aici pe Geea-n pace, cu zâmbet de copile."

Poetul îşi va urma calea singur printre tainele pe care nu le va putea cunoaşte: „Am înţeles prea bine, tu, Zephiron şi faun/ Îmi pare clară calea şi fără de surghiun/ Slăvită fie-ţi viaţa, ce-n frumuseţi o ţii/ Acuma plec, tot singur pe căi necunoscute/ Aştept să-mi bucur mintea cu întâmplări plăcute/ ªi am să spun la toţi, găsiţi în drumul meu/ De Zephiron cel falnic şi drept precum un zeu." (*Dialogul lui Zephiron faunul cu omul călător*)

Deşi poetul păşeşte într-o lume blagiană, cenzurată transcendent, peregrinările sale se situează în descendenţă eminesciană, aşa cum remarcă regretatul poet Eugen Evu. Pentru acesta, Dumitru Tâlvescu este: „ Incredibil de ... eminescian, fără urmă de epigonism!"

Ca şi la poetul nostru naţional, lumea este alcătuită din vise, iluzii şi himere: „Visele, seminţe ascunse în scrum/ Iluzii colorate ce iarăşi trezesc/ O nouă idee în chip îngeresc/ revelaţii şi gânduri mai faste/ Spre cerul ce-n grabă ne cheamă la el/ Cu mintea din urmă, spăşită altfel." (*Înţelegere*)

Fericirea este şi ea iluzorie: „Fericirea oamenilor zburdă neghioabă/ zeul acceptă cu zâmbet speranţe nscânde/ Iluzii aproape reale, arme de apărare/ Luna o ia razna, cerul pune garduri privirilor." (*Dezmăţ*)

Poetul se simte însingurat şi captiv în această lume iluzorie, motiv pentru care, ca şi Luceafărul lui Eminescu îşi cere altă soartă: „De veghe, în curtea dorurilor moarte/ Silit să fiinţez, cu braţele-ncărcate/ De vise ucigaşe, cu săbii şi topoare/ Iluzia divină se-ntinde să m-omoare!/ Stau drept ca bradul şi naiv în fire/ Realul dintre gânduri n-apucă să înşire/ Din cărămizile pedepsei ce-o port, fiind, în minte/ Dorinţa de-mplinire a zborului spre sine./ ªi tac, ostatic în celula ce sufletu-mi o poartă/ Fără nădejdi, Divinului îi cer o altă soartă." (*Dilemă existenţială*)

Poetul se simte trimis în lume prea târziu: „Eu sunt cel ce trebuia să vină/ Târziul m-a ţinut în loc/ Realitatea cu mine s-a schimbat/ Gândurile voastre au sălbăticit coborârea/ Dar timpul n-a avut răbdare/ Aşteptând speranţa, am ajuns prea târziu/ Nesătul de aerul celest/ M-am poticnit aici./ Ce jos sunt toate!" (*Am ajuns*)

Nu se poate ca această stare să nu-l revolte: „Eu m-am născut să fiu liber/ Robit de constrângeri, m-agăţ doar de vise./ Adânc, în realitatea cea crudă şi rea/ Hoinar sunt prin clipe, prin ore şi zile/ Aştept, dar degeaba, o scaldă în gânduri senine./Să pun în clasoare doar starea de bine/ Un pic de căldură, aparte acolo/ dar vai, doar cerul îmi cere/ Un plus de speranţă, s-aşeze-ntre ele./ Iar foile albe rămân, eu doar un iman/ Destinului tainic şi veşnic duşman." (*Singur*)

Sau: „Ce-aţi făcut din visul meu/ Cel cu umblet sărat, pierdut printre stele/ Prins între vorbele copacilor dormind în tăcere/ (Un fel de săgeţi mai stufoase/ Cu ameninţări calme spre zări nenuntite)/ L-aţi ascuns adânc în drumuri, ca un asfalt negricios/ Puţin prielnic şederii vremelnicei vieţi/ Dar sigur pe sine pătruns în amestec/ Fără dorinţe ce-ar arde retina încet/ Călcat în picioare, cu zgomot de roţi/ El, visul meu mai moare un pic/ Pierdut între lumi ce caută tribut/ Pentru zeii de taină şi fără-nceput." (*Revoltă*)

Dumitru Tâlvescu acordă o deosebită importanţă cuvântului scris care poate influenţa destinele: „Cine va veni să deschidă uşa speranţei?/ Clipa amară ce muşcă din timp câte-o halcă?/(...)/ Uite domnule client/ Cuvintele din cărţi nu sunt de vânzare/ Ele sunt doar sfârşitul dorinţelor/ În cărţi nu găseşti anotimpuri/ Doar iluminări/ Chiar dacă mai scapă gânduri sterpe/ Iluziile se caută între pagini/ Iar la sfârşit, te-nşfacă zdravăn./ De nu eşti atent./ Din această cauză, domnule client/ Cărţile sunt periculoase/ Cuvintele din ele schimbă destine/ Drumuri, asemenea,/ ªi dacă pleci de lângă ele,/ În neguri cu gândul vei fi/ Absent între zodii şi fără copii!" (*Căutare*)

Cuvântul viu s-a ascuns din calea vieţii anoste şi aşteaptă să fie repus în versuri, acolo unde îi este adevărata menire: „E multă vreme de când a tăcut cuvântul/ L-am căutat, de parcă nu-l ştiam defel/ dar l-am găsit în lacrima pierdută/ Ascuns, dar de recunoscut altfel./ Plutea scăldat în tainice culori/ ªi m-aştepta zâmbind ca alteori/ Să-l pun în cap de unghi, învingător.../ ªi cum credeam că mă apropii, iată/ Din nou se-ascunde după culmea lată/ Silind din răsărituri să apară/ Doar cele limpezi, cu glasuri de vioară/ Ca o speranţă vie, un dor să mai adie/ Să mai deschidă-un drum, dar numai mie/ Să-mi dea bucata vie din euharistie..." (*E multă vreme*)

Zbaterea enormă a sufletului poetului într-o lume ostilă este alinată de dragoste: „Stau pe gânduri, ca pe ace/ Năstruşnică, iubirea mă arde în pace/ (...)/ Deşi mă zbat ca-n găoace/ Fiorul din suflet nu-mi tace/ Te vrea fără seamăn şi carapace/ În braţe-mi fiinţaă locvace/ Cu dragul ce toate preface/ Eternă iubirea să mi te-mbrace." (*Joc*)

Dragostea realizează evadarea din lumea mecanică prin fuzionarea „electrică" a sentimentelor: „Chipul ei, un vis oprit/ În inima ce ţipă amarnic pe la tâmple/ Aplecate-n umbra clipei/ Gândurile noastre fuzionează electric/ Chiar şi tăcerea ascunde mirarea./ Valul de argint al dorului inundă încăperea/ Iar ochii devin izvoare, devin fluvii/ Revarsă în jur valuri măiastre de dor/ Umplu nevoia iubirii cu palme de aer/ Templu iluzoriu pentru fericire/ În care cuvintele se topesc şi curg./ Doar răspunsuri nerostite înoată în priviri/ Întrebările se-ascund în valuri." (*De dor*)

O altă latură a poeziei lui Dumitru Tâlvescu o constituie dragostea pentru Elada idealizată, plină de zei, fauni şi nimfe. Poeziile: *Dialogul lui Zephiron faunul cu omul călător* şi *Despre faun şi nimfa Celeste* sunt elocvente.

În final, poetul se împacă luminos cu sine, sub semnul iubirii întregitoare: „Palma luminii s-a oprit asupră-mi/ Gândurile au deschis ferestrele/ Speranţe translucide o preced./ Acum e clipa mai dulce/ Zbaterea dorinţelor nu mai sperie spaţii./ Iubirea ne leagă pe amândoi de mână/ Sub imperiul certitudinilor, minutarele se opresc/ Orele se numără cu îmbrăţişările/ Zilele cu zâmbete/ Nopţile cu vise,/ Lumile se scurg în prăpastia aşteptărilor/ Mâinile, trupurile se împreună/ În unimea castă a rotundului./ Împăcat, Uroburos zâmbeşte." (*Cer limpede*)

Dumitru Tâlvescu scrie o poezie meditativ-filosofică. Pe filieră eminesciană ajunge la pesimismul lui Shopenhauer şi la doctrina indiană a vălului Mayei. În lumea aparentă, poetul se revoltă cerându-şi altă soartă. Iubirea mântuie sufletul neliniştit.

Autorul scrie o poezie în vers clasic, cu rimă, ceea ce creează o muzicalitate aparte. El are încredere în cuvântul viu al poeziei. Nostalgia este învinsă catharctic.

Cartea cuprinde părerile pertinenta a doi cărturari, aglutinate în prefaţa semnată de Ion Popescu-Brădiceni şi postfaţa scrisă de Eugen Evu.

Evadarea din mecanic, de Dumitru Tâlvescu, constituie un eveniment editorial.

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

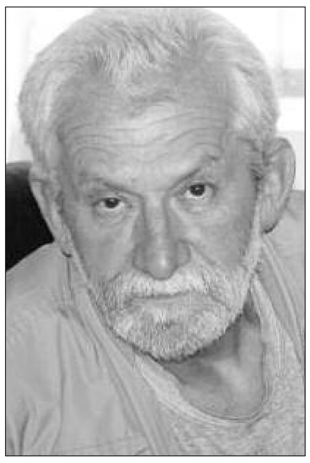
(urmare din pag. 13)

poetul a introdus acest *„în"* elidat. *"Diferenta nu este deloc neglijabilă*, - se comentează — *pentru că, dacă in primul vers ar putea fi vorba doar de un sens activ, de o stăpânire (=o perfectă cunoaştere) a 'ritmului sfint' de către creator (=poet), în cel de-al doilea integrarea creatorului în armonia artistică, deci cosmică, este evidentă"*. Reluăm, în sistemul nostru de reprezentări, mai simplu (pentru că intenţia noastră este să explicăm, nu să teoretizăm): prima dată se accentuează *báte ritmul* (este vorba de accentul logic sau grammatical) — iar a doua oară: *bate-n rítmul*. Se poate face legătura, credem, cu situaţia din limbile clasice, unde cuvintele atone transferă accentual. Astfel, *populus* se accentuează latineşte *pópulus*, dar în sintagma *Senatus populusque romanus*, pentru că s-a alipit *-que*, aton, accentul se mută pe -u: *populúsque*. În limba greacă la fel: *ánthropos*, dar *ánthropós tis* (*tis* fiind aton, trage accentual spre sine iar sintagma are două accente). Eminescu însuşi are o observaţie de acest fel: "*Nu* ca negaţie e totdeauna intonat. Pierzând pe *-u* înaintea unei vocale, el mută accentul cuvântului: *n-áud — laud*)" (Mss.2307, 148 v.). Apud Adrian Voivca: *Versificaţia eminesciană*, Editura Junimea 1997, p. 123.

În cazul discutat, însă, prepoziţia elidată *'n* este legată, în ortografia actuală, prin cratimă — dar este impropriu: Eminescu are apostroful larg: *bate 'n ritmul,* indicând şi mai clar accentul.

Practic, cele patru situaţii ale scrisului eminescian sunt acestea: apostrof larg, apostrof strâns, aopostrof postpus şi cratimă. Cratima poate să lipească formele, sau chiar să le despartă, după sens (după ritm, mai ales). În ediţiile de după 1953, toate aceste situaţii se regăsesc doar sub o singură formă, aceea a cratimei, iar sistemul se dezechilibrează vizibil. Pentru a nu-i deranja pe limgvişti, care sunt ca să zicem aşa, gardienii reformei, noi propunem o discutare separată, specială, a scrierii poeziei. Observăm că în ultimul timp poezia şi-a creat deja "alfabetul" ei, aşezarea în vers, accentele, ritmurile (se vorbeşte, vezi mai sus, de "poezie ritmică" la modul cartegorial), şi încă: punctuaţie albă, minuscule peste tot...

Virgil RAȚIU

Romanul emigrantului, Palmetto 361

Momentul revoluției din 1989 a fost depășit cu sacrificii și cu mari speranțe, cu mari așteptări, oamenii crezând în edificarea unui viitor mai bun, într-o altfel de viață cu perspective nete de regăsire. Când Ion Iliescu a anunțat pe unicul post de televiziune din țară că suntem liberi, că „România nu mai are granițe", fiecare român a înțeles ce a crezut că este bine pentru sine, nu pentru România. O grupare politico-militară de „elitiști" au pus mâna pe putere: Ion Iliescu, Silviu Brucan, Alexandru Bârlădeanu, Petre Roman, Silviu Stănculescu etc., Răzvan Theodorescu la Televiziune. Desigur, ei nu au apărut din neant. Acest grup de rinoceri și mulți alți „revoluționari ai profiturilor gratuite" au primit imediat sprijinul armatei în schimbul promisiunii că forțelor în uniforme li se vor șterge crimele comise în rândul manifestanților, de la izbucnirea revoltei în Timișoara până la începerea devastării Bucureștiului sub devize revoluționare. Silviu Brucan este figura cea mai odioasă a grupului instalat la putere în 22 decembrie 1989 în România, este cel care în ziarul „Scânteia" din 1950 cerea moarte tuturor bancherilor, economiștilor și industriașilor, „fără îndurare", cerea zdrobirea definitivă a moșierilor și burghezilor, a politicienilor țărăniști și liberali, a legionarilor și a „criminalilor" din războiul de readucere la sânul patriei a teritoriilor Basarabiei, Bucovinei și Herței. În decembrie 1989, Silviu Brucan, un veros antiromân, a fluturat prin postul Televiziunea Liberă, în fruntea Frontului Salvării Naționale (FSN), aceleași lozinci criminale și vidicative, ca în anii umplerii închisorilor din România cu deținuți politici, 1947-1960. Din drapelul României s-a eliminat stema comunistă iar gaura din steag a fost umplută cu crime comandate de oamenii Securității și Armatei, dându-se vina aiuristică pe teroriști și „agenturi străine". Oameni de la vârful Partidului Comunist, din Securitate și Armata au pactizat cu populația civilă, ca într-o piesă de vodevil. La indicația lui Ion Iliescu (ultimul de pe lista de conducări ai FSN), gata grupați, toți suspușii și interpușii au trecut fără tergiversare la jefuirea economiei și a agriculturii țării, a băncilor și a industriei. Distrugerea industriei, așa cum era, devenise ordin de ruinare, după Petre Roman, apoi de acaparare a bunurilor. Nu a scăpat nimic Securității și Armatei, în cârdășie cu forțele Ministerului de Interne. În doar câțiva ani românii și-au văzut așteptările de viață prosperă înlocuite de furturi și jafuri la nivel național, iar dezamăgirile au cuprins întreaga populație. Românii au început să părăsească țara desgustați. În orașe și sate, sub „conducerea noilor oficiali" ai țării, populația căuta ținte de plecare în Europa și în America. Abia atunci au înțeles pentru ce Iliescu a afirmat zelos că „România nu mai are granițe". A fost o invitație la părăsirea țării, la responsabilizarea fiecăruia pentru a-și lua soarta în mâini, și haida! Pentru noul Guvern Petre Roman părăsirea țării de către locuitori era semn profitabil că se va putea fura mai temeinic, chiar „legal". Chiar ajutați de ciomăgelile minerilor lui Cosma Miron. Au existat prevederi guvernamentale și ordonanțe de urgență în acest sens. Corupția s-a întins peste tot *ca o caracatiță*, cunoscuta comparație cu Mafia, lansată de un film italiat la fel de bine cunoscut. „Subminarea economiei naționale", prevăzută în Cadul Penal, a fost eliminată din cod odată cu executarea cuplului Ceaușescu. Țara s-a transformat într-o patrie de dezamăgiți, care au început să-și ia lumea în cap.

Romanul lui Silviu Buzan nu este un roman politic. Narațiunea debutează în 1998. *Palmetto 361* (Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017) este romanul unui român disperat, al mai multor români disperați, care în viață nu au aflat alte posibilități de a-și împlini visurile, decât emigrând. Singura cale de ieșire din groapa economică adâncită în țară an de an, dintr-o perioadă de tranziție economică nesfârșită, devenise pleacarea peste granițe în căutarea unui loc unde migrantul să poată munci și câștiga corect pe măsura puterilor lui și a strădaniei lui. La început au fost zeci de români, apoi sute de români, astăzi sunt milioane de români care muncesc, învață alte limbi de comunicare, trimit câștigurile acasă, familiilor, ori se intalează definitiv în locurile unde au ajuns, Spania, Italia, Germania, Marea Britanie, SUA etc. Din cauza sărăciei, corupției și proastei administrări a țării – cea mai jalnică din Europa, etapă de etapă, cu parlamente și guverne supragonflate numeric, alese și numite, – am ajuns țara cu cei mai numeroși migranți către Europa, plecați de pe un teritoriu unde nu s-au înregistrat conflict devastatoare. Cei care pleacă din țară sunt în principal tineri, care încearcă să se adapteze vieții din Occident, să se adapteze gradului de civilizație din zonele unde se instalează. Schimbările din țară, mereu anuțate ca programe politice și de guvernare nu mai impresionează pe nimeni, pentru că, de-a lungul timpului, au devenit doar lozinci și propagandă. Întocmai este și astăzi. România nu s-a modernizat în niciun domeniu. Singurele domenii care au prins avânt și se apropie de standardele lumii moderne sunt sectoarele imobiliar și auto. Dar nu în întregime. Ce dezamăgire mai mare poate exista pentru un popor ajuns cel mai sărac, cel mai sărăcit dintre popoarele Europei!? Statul în care legile justiției, financiare și economice se schimbă de la an la an este statul în care corupția și fărădeleagea se află la panoul de comandă. Principalele pârghii de administrare a țării au fost politizate. În România, cei mai „onorabili specialiști" pentru toate domeniile de activitate sunt politicienii.

Boantăș Pavel Daniel, căruia i se spune Dani, și Mehedințan Cristian, căruia i se spune Cristi, sunt doi tineri clujeni care au decis să plece din România pentru ca să câștige bani cât mai mulți. Dani era student la Drept pentru că așa a vrut încăpățânatul de taică-său. El ar fi dorit să urmeze Filologia pentru că îi scria iubitei lui, Lavinia, versuri înflăcărate. Cu tatăl său, Dani se certa mereu, în primul rând pentru că lupta de opinii între generații este nesfârșită și apoi pentru că nu le ajungeau banii să își plătească întreținerea. Locuiau într-un apartament cu două camere. Visător din fire, Dani își imagina că, luînd calea Occidentului, va ajunge să câștige mulți bani ca să își permită să cumpere în Cluj două-trei apartamente pe care să le închirize și un apartament pentru sine și să ducă o viață de poet visător și veșnic îndrăgostit.

Cristi era și el student. Cu un an înainte fusese plecat într-o tabără studențească în America, apoi a lucrat vreo șase luni la negru, dar s-a întors acasă pentru ca să poată să obțină viză SUA și în anii următori. Cum se spune, avea o oarecare experiență. Cei doi, Dani și Cristi, s-au cunoscut prin intermediul unei asociații de relații internaționale și, astfel, au hotărât să plece în SUA prin programul „work and travel". Pentru a obține vizele de la Ambasada SUA alte căi de acces nu întrevăzură. Erau hotărâți să câștige bani prin *munca la negru*. Nici nu aveau de ales.

Pe aeroportul din New York, Dani și Cristi sunt așteptați de câțiva reprezentanți ai „work and travel", sunt cazați împreună cu alți studenți într-un *resort* pentru tineri din Staten Island. Apoi se deplasează spre statul Ohio pentru a intra în programul organizatorilor, sunt înregistrați la Social Security Number și repartizați să lucreze într-o tabără pentru copii cu dizabilități. Se aflau nu departe de Cleveleand. Dar Dani și Cristi nu se adaptează. Dani abia se adapta unor conversații de rutină în limba engleză. În urma unui incident, sunt expulzați din tabără. În afârșit, se întorc la New York și ajutați de o cunoștință din România, se adresează unei Agenții de plasare a forței de muncă unde lucra o droaie de ilegali. Sunt repartizați pe un șantier de construcții din Atlanta. Munca este extenuantă, lucrează ca niște sclavi, prost plătiți. Lucrau la mortar, pe schele. În cele din urmă, cei doi renunță la șantier, se întorc la New York și, tot printr-o agenție și noi cunoștințe, niște români rătăciți ca și ei, găsesc unde să locuiască, într-un cartier marginal, pe Str. Palmetto nr. 361. Dani ajunge să lucreze ca băiat de sală, *busboy* într-un restaurant, Cristi într-un bar. Lucrează de dimineața până seara târziu. În America nu au decât aleșii societății vreme de distracție. În rest, pare că americanii trăiesc ca să muncească, nu muncesc ca să trăiască. Treptat, amândoi se obișnuiesc cu munca istovitoare, fără zile libere, fără timpi de respiro. Ajung apoi să lucreze pe post de chelneri, ceea ce înseamna un câștig în plus. Zilele trec, lunile trec. Zile negre, nopți chinuite. Cristi își găsește o prietenă, Lindsay, și spre norocul lui pleacă cu noua lui cunoștință în Atlanta, în speranța să se căsătorească pentru a putea să dobândească ședere legală în SUA. Dani e mai puțin norocos, dar reușește să fie angajat ospătar într-un restaurant italian, apoi chelner la Cinema Caffé, la un patron originar din Bangladesh. Munca este epuizantă, în zadar se frământă observând tarele societății din jurul său, o societate care muncește neîntrerupt, nu se știe precis pentru cine anume. Deplânge societatea din jur, dar nu găsește soluții de ieșire din vertijul în care s-a avântat. Singura lui mângâiere este aceea că izbutește să adune bani într-un cont bancar, altminteri locuința din Str. Palmetto le-a fost devastată, iar locatarii, tot români, acolo, se schimbau des. Unii plecau, alții veneau. Dani reușește să ia legătura și cu cei de acasă, cu tatăl său, cu prieteni și să comunice. Anii trec, dar nu izbutește să își facă acte pentru a locui legal în SUA. Tot ceea ce câștigă cu sacrificii enorme, după luni de zile istovitoare, trimite acasă pentru ca tatăl său să cumpere apartamente și să le închirieze. Aceastea sunt singurele realizări ale lui Dani. Însă, pentru nivelul de viață românesc, nu sunt lipsite de însemnătate.

Naratorul, Silviu Buzan, reușește performanța realizării unui roman al emigrantului care a avut îndrăzneala să treacă prin toate filierele unei societăți devoratoare, dar să scape teafăr. În textul narativ cititorul nu are ocazia să întâlnească vreo metaforă. Nu este nimic poematic în acest roman. După mai bine de zece ani, din disperare și frică, din epuizare și nesiguranță, Dani hotărăște să se reîntoarcă în Clujul natal. Însă Dani nu mai este cel care a tânjit să plece din România pentru a dobândi un trai decent, mult visat. Țara o găsește schimbată, dar fără să se observe ceva remarcabil în reconstrucția ei. Nimic nu mai poate deveni pentru Dani reprezentativ, evenimențial. *Palmetto 361* este romanul pierderii identității și estompării credinței. A credinței în sine și în binele omenesc. Romanul e un lung monolog răscolitor al eroului Boantăș Pavel Daniel și al altor români, față în față cu lumea dinafară, drept ghid de viață pentru cei care se încumetă să le calce pe urme, excelent înnădit în structura genului romanesc.

Romanul e un lung monolog răscolitor al eroului Boantăș Pavel Daniel și al altor români, față în față cu lumea dinafară, drept ghid de viață pentru cei care se încumetă să le calce pe urme, excelent înnădit în structura genului romanesc.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Sub semnul Centenarului

Paradisul pierdut (XIX)

Prin scrierile și faptele sale, Hasek a fost un dușman înveterat al Austro-Ungariei cu tot ce reprezenta ea.

Bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz purtate în 1917 cu armata germană au rămas în istoria României ca simboluri ale temerității și vitejiei ostașilor români. Chiar dacă n-au pus definitiv capăt războiului, ele au reușit să oprească ofensiva germană, stârnind prin curajul nebunesc al românilor admirație. Bătuți și umiliți, soldații lui Mackensen au păstrat pe viață amintiri de nesters a acelei năpraznice confruntării. Printre alții, soldatul Rudolf Hess (1894-1987), grav rănit în una din lupte. Unde anume, documentarul BBC dedicat căpeteniei naziste, nu precizează. Viitorul număr doi în ordinea succesiunii în ierarhia celui de-al Treilea Reich și mâna dreaptă a lui Hitler, cu cicatricea rănii primite crestate în carne și amintirea momentului bine înfipt în memorie, trebuie să fi tresărit de fiecare dată când era pomenit numele României.

În situația creată prin ocuparea a jumătate de țară, precum și a teritoriului învecinat al Ucrainei, până la Odessa, deci și cu această amenințare suplimentară, guvernul Alexandru Marghiloman s-a văzut nevoit să accepte condițiile impuse de Puterile Centrale încheind în martie 1918 preliminariile păcii de la Buftea, iar în mai să semneze Pacea de la București. Pentru țară, războiul părea pierdut, iar România îngenuncheată. Însă, ca întotdeauna când țara ajungea la pământ, ca și în legenda lui Anteu care-și recăpăta forțele când atingea țărâna-mamă, în români a reînviat speranța și puterea de a depăși cumplita situație din care au ieșit învingători în cele din urmă.

România intrase în război cu un singur scop: împlinirea dezideratului fundamental al desăvârșirii statului național român, dar pentru asta, înainte de toate, era absolut necesară eliberarea Transilvaniei. Luptele s-au dus pe toate fronturile, de la cel cultural la cel militar. Este simptomatică în acest sens schimbarea numelui Ligii Culturale, constituite la București ca formă de sprijin spiritual al românilor ardeleni, în *„Liga pentru unitate politică a tuturor românilor"*, unitatea politică însemnând schimbarea fundamentală a țelului ligii: UNIREA!

Dar ardelenii, cum au reacționat ei în acea situație? Mânați pe front alături de Puterile Centrale - Ardealul făcea parte din Austro-Ungaria, iar din 1867 fusese anexat prin ticălosul UNIO de Ungaria - românii transilvăneni se aflau într-o gravă situație dilematică: cu trupul pe frontul dușman României și cu inima la frații de dincolo de Carpați, pe moment n-au avut de ales, trebuia să-și facă „datoria". În schimb, ardelenii emigrați în regat n-au avut niciun moment de ezitare, înscriindu-se de îndată voluntari în armata română. Meticulosul istoric care a fost Șt. Meteș invocă în volumul „Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX", datele oferite de Sever Bocu în „Les Legions roumaines de Transilvanie" prin care precizează că încă din prima zi de război, 30.000 de emigranți ardeleni s-au înrolat în armata română. Cei din regimentele 78 Brăila, 11 Siret și din București au luptat la Turtucaia unde au fost aproape integral nimicite. În ce fel, s-a aflat deja. Voluntarii ardeleni au luptat și la Mărășești, dar și pe alte fronturi. Cea mai dramatică a fost situația celor mânați pe fronturile de luptă cu Aliații, pentru ei războiul a durat patru ani (1914-1918), cu doi ani mai mult decât cel purtat de România. S-a întâmplat însă ca ardelenii luați prizonieri pe frontul de răsărit, în Rusia, să profite de situație și să se organizeze în corpuri de voluntari care să se alăture armatei române. În memoriul adresat Guvernului provizoiu la 26 aprilie 1917 ei declarau răspicat: „Noi, corpul de voluntari al armatei române, ofițeri, subofițeri și soldați de naționalitate română de pe teritoriul monarhiei Austro-Ungare, foști prizonieri în Rusia, cu jertfa vieții noastre suntem gata să intrăm în luptă pentru împlinirea idealului nostru: *de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară, cu una și nedespărțita Românie liberă și independentă"*.

Situația nu era specifică doar ardelenilor, ci tuturor prizonierilor de război de alte naționalități din Austro-Ungaria căzuți în prizonierat în Rusia, care au reacționat în același fel, cerând să alcătuiască trupe voluntare care să lupte alături de Aliați împotriva Puterilor Centrale. Centrul mișcării de voluntariat al prizonierilor a fost Kievul sau mai exact Darnița. Cel mai bine se cunoaște situația datorită romanului „Peripețiile bravului soldat Svejk în războiul mondial" al celebrului scriitor ceh Jaroslav Hasek (1895-1923). El însuși prizonier în Rusia, povestește totul în deplină cunoștință de cauză. Departe de a fi doar un roman umoristic, așa cum îl consideră astăzi cititorii, „Bravul soldaj Svejk" este o scriere gravă, cu profunde implicații politice, abia ascunse în spatele umorului acid la adresa monarhiei austro-ungare și, în final, a războiului.

Prin scrierile și faptele sale, Hasek a fost un dușman înveterat al Austro-Ungariei cu tot ce reprezenta ea. Trimis pe front, Hasek nu a așteptat să fie luat prizonier, ci cu prima ocazie a trecut în liniile rusești însoțit de soldatul Frantisek Straslipski, cel care i-a servit ca model pentru Svejk. Asta s-a întâmplat în 1915. Inițial internat într-un lagăr, aflând că se formează unități de voluntari cehi, scriitorul s-a înrolat de îndată. La izbucnirea Marii Revoluții din Octombrie s-a întors de pe front la Kiev, înrolându-se în Armata Roșie și înscriindu-se în partidul bolșevic, lucru care după război a atras oprobiul asupră-i, fiind taxat de „comunist" și „omul Moscovei". În realitate, întreaga sa activitate militară și jurnalistică din anii războiului era legată *exclusiv* de eliberarea patriei sale, Cehia. Este regretabil că moartea, la doar 40 de ani, l-a împiedicat să-și încheie pitorescul roman de război.

În capitolul, sugestiv intitulat, „Gloriosul dezastru", în care crochiurile literare gravate în apă tare curg unul după altul, sunt surprinse scene antologice privind atitudinea lui Svejk în situația dată, adică a autorului, adică a cehilor prizonieri în Rusia. Aparența candid-tâmpită a soldatului Svekj - „Svejk, ești un idiot", îi urlă bravului soldat încurcă lume colonelului austriac Sagner, la care, ingenuu-naiv Svejk îl răspunde" „Cu respect raportez că sunt idiot" - îi permite lui Hasek să-i pună în gură adevărurile cele mai crude despre împărat, imperiu, armată și război. Surprins de austrieci în uniformă rusească, pe care o îmbrăcase, zice autorul, doar de curiozitate, Svejk este arestat, fiind considerat de comandanții unităților militare austriece drept „unul din acei trădători din regimentele cehe (care), uitând de jurământul depus, trec de partea rușilor și se pun în slujba dușmanului oferindu-și serviciile mai ales pentru spionaj". În arest, Svejk face constatări din cele mai subtile și neortodoxe precum faptul că „mantaua rusească e mai călduroasă și mai mare decât cea austriacă"... Interogat cu privire la presupusa lui trecere la inamic și trădare a împăratului, el răspunde ingenuu „că nu-i o prostie să-l trădezi pe maiestatea sa"... Întrebat dacă a fost silit de cineva să îmbrace uniforma rusească, răspunde că a îmbrăcat-o „de bunăvoie"... Antologică și aplicabilă tuturor prizonierilor de cele mai diferite naționalități aflate în lagărul de la Darnița, de lângă Kiev, care făceau parte din armata austro-ungară, este scena în care, întrebați ce anume caută acolo, răspund veseli: *„L-am trădat pe maiestatea sa împăratul"*.

Ardelenii luați prizonieri pe frontul rusesc au reacționat aidoma cehilor, trădându-l pe „drăguțul de împărat", cum îl numește Hasek pe Franz Josef I-ul. Ca și cehii, ardelenii au format la Darnița corpul voluntarilor români și bucovineni care număra, după fiecare autor, câte 8500 și 10000 de ostași, în marea lor majoritate țărani. Există două scene zguduitoare care m-au impresionat profund, una în „Răscoala lui Horea", a lui D. Prodan, și o a doua în „Istoria Transilvaniei", autori Ioan-Aurel Pop și Nicolae Bolovan. În prima, un bătrân moț declara fatalist că e gata să moară oricând, liniștit că nu lasă urmași, care să continue viața de chin, a iobagului, se înțelege. În cea de-a doua, ca în poezia lui G. Coșbuc „Trei, Doamne, și toți trei", un țăran ardelean spune cuiva că i-a trimis împăratului trei feciori la război, și că ar fi bucuros „dacă i s-ar întoarce măcar unul acasă"... „Ce griji pe dânsul, ce nevoi,/Când se gândea că-i greu războiul,/N-ai timp să simți că mori." Iobagi sau nu, cei doi țărani ardeleni trăiesc în aceeași idee fatalistă: primul se bucură amar că n-are feciori care să-i repete chinul, iar al doilea s-ar mulțumi dacă ar supraviețui barem unul din cei trei feciori. Or, se știe, țăranul ține la copiii lui ca la ochii din cap... Nu vom fi niciodată îndeajuns de recunoscători țăranilor care, atunci când țara era în primejdie, s-au ridicat ca unul să apere glia strămoșească. În vorbirea curentă, îi spunem României *țară* și mai rar, oficial cel mai adesea, *patrie*. Latinitatea noastră este dovedită chiar de acest obicei, căci numele de țară provine din latinul *„terra"*, care înseamnă pământ, iar numele de țărani, din același cuvânt se trage. Cel mai frecvent nume românesc, alături de Ion, este cel de Gheorghe, care în greacă înseamnă „truditor al pământului", tot țăran adică. Am fost o țară de țărani și dacă astăzi suntem ce suntem, țăranilor li se datorează. Între aceștia și pământul românesc a existat dintotdeauna un legământ nescris și sacru, mai puternic decât orice alt legământ. Nu-i român care să nu poarte pe tălpi urmele de țărână, acest nobil ADN de neșters din memoria sângelui, iar cei care neagă acest lucru sunt orice, dar români nu. Două lucruri stau sub semnul blestemului veșnic, trădarea de mamă și de țară. Din păcate, printre români au existat, ca mai pretutindeni, și trădători de țară, dar până la venirea comuniștilor la putere niciodată n-au fost din rândul țărănimii. Abia amenințarea și insuportabila presiune politico-ideologică, care după 1944 au pervertit totul, a corupt și sufletul țăranului. Nu a tuturor, ci a câtorva care s-au lăsat racolați de organele represive ale Securității cu scopul de a-și trăda consătenii ostili noului regim și mai ales pe partizanii anticomuniști. Când afirm asta, nu uit că tot țăranii i-au ajutat pe partizanii din munți cu hrană, ascunzători și informații, riscându-și libertatea și viața. Aceia au spălat de pe obrazul țărănimii oprobiul cauzat de cozile de topor. Că n-au fost doar câțiva, ci a fost o acțiune de masă, o dovedește numărul imens al celor care au înfundat închisorile comuniste și care au fost executați din cauză că i-au ascuns și sprijinit pe partizanii

anticomuniști. La ora actuală auzim adeseori luat în bătaie de joc numele țăranului. „Bă, țărane!" a ajuns suprema jignire pe care orășeanul corcit de așa-zisa civilizație i-o aruncă omului de la țară. Sau unuia care nu s-a dat pe brazda noii forme de „viață" socială. Se stârnește atunci în mine revolta, prea bine știind cât datorează România țăranului. Fără țărani, România n-ar fi existat, iar România Mare nici atât. Trădarea de țară și neam a fost întotdeauna considerată de români păcat capital cu mult deasupra chiar a păcatelor invocate de Biblie o dovedește cele petrecute în Apuseni, cei șase din Râu Mare/Albac, care l-au trădat pe Horea: au purtat și familiile lor poartă încă stigmatul trădării, chiar dacă au trecut două veacuri.

Crearea companiilor de voluntari ardeleni de la Darnița a fost exemplu pentru crearea altor companii militare din lagărele de prizonieri de pe întinsul imensei Rusii. La Celiabinsk, în Siberia de exemplu. Pretutindeni s-a dus o activă propagandă, mai prin discuții, dar mai cu seamă prin presa pe care o publicau. La Irkutsk, Vladivostok și Celiabinsk apăreau ziare cu nume semnificative precum „Neamul Românesc", „Ardealul", „Gazeta Transilvaniei și Bucovinei" și altele asemenea. Tema tuturor publicațiilor apărute în acea perioadă în Rusia era constant aceeași: desprinderea ținuturilor românești din imperiul austro-ungar și unirea cu România. Într-o întrunire ținută la Iași în 1918 de Comitetul Național al Românilor emigrați din Austro-Ungaria, O.C. Tăzlăuanu a declarat răspicat: „Cerem să fim eliberați de sub jugul monarhiei austro-ungare și suntem hotărâți să luptăm, prin toate mijloacele și pe toate căile, ca întreg neamul românesc să fie constituit într-un singur stat național și liber, sub domnia dinastiei române" (apud Șt. Metes). Dinastia pe care Tăzlăuanu o numea română era de fapt străină, regele era neamț, iar regina englezoaică. Au devenit români nu prin faptul că au ocupat tronul, ci prin dăruirea față de neamul pe care fuseseră chemați să-l slujească și pe care l-au iubit și respectat. Nașterea nu-l face automat pe om român, au existat în rândul neamului românesc - prin naștere! - destui care au disprețuit și trădat România și interesele poporului roman. Devii cu adevărat parte a acestei nații prin simțămintele pe care i le porți, prin felul în care o conduci, prin faptele tale mai cu seamă în momentele grele prin care trece țara. Iar dinastia de origine germană, Hohenzolern, până la Carol al II-lea a dovedit cu prisosință că erau români. Carol I, Ferdinand „Întregitorul" și regina Maria au fost mai mari patrioți decât mulți din elita politică românească a țării

Folosirea în scriere a lui î din „a" sau a lui î din „i" le poate părea multora o chestiune minoră, fără altă însemnătate decât cea de ordin gramatical. De îndată ce a învățat limba română, limbă complet necunoscută lui înainte, Carol I s-a interesat în mod deosebit de această chestiune, purtând chiar dispute pe această temă. În schimb, sovieticii de cum s-au instalat în România s-au arătat înverșunați împotriva folosirii latinescului î din „a" și au exagerat componenta slavă din limbă. Ei se străduiau în acest fel să sugereze ideea că poporul român ar aparține și el prin limbă grupului de popoare slave... Neimportant? Nicidecum. De îndată după 1989, Academia Română a luat în discuție utilizarea buclucașei litere, când și cum anume se folosesc cele două forme ale ei. Or, Școala Ardeleană s-a luptat tocmai pentru purificarea limbii române de elementele slave, pe care însă gramatica după Stalin s-a străduit să le reintroducă. Ceea ce înțelesese „străinul" Carol I, a exprimat limpede și explicit Titu Maiorescu (1866-1918): *„Limba și naționalitatea în specie pentru români sunt cuvinte identice".*

România și-a câștigat independența și s-a întregit sub doi domni „străini": în 1877 sub conducerea principelui Carol I, iar în 1918-1920, sub domnia regelului Ferdinand I sprijinit intens de regina Maria. Dincolo de măruntele și prea lumeștile păcate pe care răuvoitorii i le impută reginei, Maria a fost profund româncă, nu doar prin aparențe - ea a introdus costumul popular românesc la curte -, cât mai ales prin simțire și fapte, prin actele sale politice. Las deoparte activitatea sa de soră de caritate din timpul războiului, las deoparte și vizita ei în America, un triumf de la un capăt la celălalt, când a făcut cunoscută lumii România, și iau în considerare doar un lucru care ține de „la petit histoire", dar care a avut urmări în marea istorie. Cele ce urmează s-au petrecut în timpul Conferinței de pace de la Paris, din 1919. Îndârjită să-și apere țara, ce nu era luată în considerare pe cât ar fi meritat, la începutul conferinței, regina i-a cerut repetat și insistent lui Georges Clemenceau (1881-1929), președintele Conferinței de pace, să-i acorde o întrevedere, dar acesta, sub pretextul că era foarte ocupat, a refuzat-o. Dacă muntele nu vine la Mahomed, atunci merge Mahomed la munte. Inteligentă, regina a recurs la o abilă stratagemă: l-a invitat ea pe Clemenceau la o întrevedere foarte matinală, atunci când nu mai putea pretexta că e ocupat. Minima politețe l-a obligat pe Tigru, cum era poreclit Clemenceau, să accepte neobișnuita invitație. Restul se cunoaște, căzut sub farmecul inteligenței și frumuseții reginei, Clemenceau și-a schimbat radical poziția față de delegația română luând în seamă și punând în discuție argumentele prezentate de aceasta la conferința din 1919.

Anul 1918 a fost marcat de precipitarea evenimentelor politice atât în Europa, cât și în țara noastră. Între februarie și decembrie 1918, în Roânia s-au perindat trei guverne, cel condus de Ion I.C. Brătianu, înlocuit cu guvernul condus de generalul Alexandru Averescu, la rândul său înlocuit de guvernul Alexandru Marghiloman. În condițiile date, războiul părea pierdut, iar pacea de la București din 7 mai 1918 încheiată cu Puterile Centrale părea să ne pecetluiască soarta de țară învinsă. României i-a venit în ajutor răsturnarea situației de pe eșichierul de război din Europa. Într-o încercare disperată de a mai salva ce se putea, Carol I al Austro-Ungariei a proclamat la 16 octombrie federalizarea imperiului habsburgic. Prea târziu, ardelenii nu au mai acceptat așa ceva, deviza și țelul lor era Unirea cu România. Pe de altă parte ca într-un joc de puzzle ce se strică și se amestecă, vechii aliați din Puterile Centrale s-au rupt unii de alții în încercarea disperată de salvare individuală. Epuizați de lungul și greul efort de război au cerut unul după altul armistițiu și și-au declarat independența de stat. Cele mai dure lovituri le-a primit Ungaria. În 30-31 octombrie 1918, la Budapesta a izbucnit revoluția maghiară comunistă. La aceeași dată, nou constituitul *Consiliu Național Român din Transilvania* a preluat în Ardeal puterea executivă. În data de 2 noiembrie, deci după doar trei zile de la izbucnirea revoluției comuniste, Ungaria și-a declarat independența de stat. În 12 noiembrie, la doar zece zile diferență, Austria s-a declarat... republică (!). Adio imperiu habsburgic! Adio imperiu Austro-Ungar! Și, în general, adio imperii și împărați! În iulie 1918, țarul Nicolae al II-lea a fost executat împreună cu întreaga familie la Ekaterinburg; împăratul Austriei, Carol I, care nu domnise decât ceva mai puțin de doi ani, după eșecul propunerii de federalizare a părăsit tronul, fără a abdica însă. Ce vise mai legăna în privința domniei, doar el mai știa. Ca un personaj de coșmar, singurul împărat rămas pe tron era Wilhelm al II-lea (1855-1941). Revolta și marea grevă a berlinezilor împotriva lui a obligat guvernul să-l... „depună", o expresie diplomtică echivalentă cu datul jos de pe tron. Cu bagajele făcute în mare grabă, în care se afla și casca de oțel împodobită cu cap de mort, Kaizerul a fugit în Olanda. Logic ar fi fost să fugă în Danemarca, la rubedeniile sale, dar acestea îl urau și detestau din adâncul inimii și, oricum nu l-ar fi acceptat. La 28 noiembrie, la nici trei săptămâni de la „depunerea", conștient că nu mai are nicio șansă să revină pe tron, Wilhelm al II-lea a semnat abdicarea. Naziștii, care au venit la putere în ianuarie 1933, au preluat sinistrul simbol al capului de mort de pe cuca războinică a Kaizerului, Brigăzile intitulate „Todtenkopf" („cap de mort") au câștigat sumbrul renume al celor mai criminale comandouri din cel de-al Treilea Reich.

O moață. Bunica.

În noile condiții create de înfrângerea și disoluția Puterilor Centrale, România și-a recâștigat suflul și speranța. La 10 noiembrie 1918 guvernul român a ordonat remobilizarea armatei, nu însă înainte de a fi dat un ultimatum trupelor de ocupație să părăsească Bucureștiul. În sprijinul țării au venit tot atunci trupele aliate de sub comanda generalului Henri Berthelot care au trecut Dunărea. Armistițiul încheiat între Aliați și Germania la 11 noiembrie, semnat într-un vagon de cale ferată în pădurea de la Compiegne, a pus capăt definitiv războiului din vestul Europei. După intrarea trupelor naziste în Paris, la 14 iunie 1940, prima grijă a lui Hitler a fost ca noul și umilitorul armistițiu franco-german să fie semnat în același vagon, care să fie apoi dus și expus la Berlin ca pradă de război. Ce s-a ales de controversatul vagon după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, nu am aflat. Importantă a fost doar pacea ce s-a așternut peste Europa târâtă în două conflagrații mondiale de către orgolioasa Germanie a lui Wilhelm al II-lea și a lui Hitler, al căror aliat fidel, de fiecare dată, a fost belicoasa Ungarie.

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

■ Primăria Municipiului Piteşti şi Consiliul Local au organizat în perioada 12-14 aprilie, a 42-a ediţie a Simfoniei Lalelelor, eveniment emblematic al municipalităţii. Pe traseul Primărie-Casa Cărţii, s-a desfăşurat Parada Florilor, animată de superbe care alegorice, manifestare care a cucerit publicul prin frumuseţea copiilor şi a tinerilor, care au defilat şi au susţinut

Simfonia Lalelelor

reprezentaţii artistice. Gazde, oficialităţi centrale, reprezentanţi ai unor ambasade acreditate în România, delegaţii ale oraşelor înfrăţite cu municipiul Piteşti din Kragujevac- Serbia, Tynarloo-Olanda, Napflio - Grecia, Beit Jala – Palestina, Afyon – Turcia, Ourem- Portugalia, Bydgoszcz – Polonia şi din Elveţia au participat la deschiderea oficială a expoziţiei dendro-floricole de la Casa Cărţii şi au vizitat standurile amenajate cu bun gust şi rafinament.

■ Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti a organizat sub semnul Simfoniei Lalelelor, o serie de spectacole muzicale, pentru toate gusturile, desfăşurate în Piaţa Primăriei. Vineri, 12 aprilie, a avut loc un spectacol de folclor, susţinut de Orchestra şi Ansamblul Folcloric „Doina Bascovului", de la Casa de Cultură

Premierea Concursului de Fotografie „Simfonia Lalelelor prin ochii tăi"

„Adriana Trandafir" din comuna Bascov, şi un spectacol muzical-artistic, susţinut de copii şi tineri, care urmează cursuri de aptitudini artistice în cadrul Centrului Cultural Piteşti: chitară-coordonator cantautorul Tiberiu Hărăguş, actorie-coordonator actorul Robert Chelmuş, balet şi gimnastică-antrenor Nicoleta Andrei, dans sportiv şi de societate - coordonator coregraful Alfred Schieb. Sâmbătă, 13 aprilie, s-a desfăşurat un spectacol de folclor, susţinut de Claudia Şerbănescu, George Popescu, Diandra Popaiacu, Alin Gabriel Matei, Rodica Oprican, Violeta Dincă, Grupul Vocal Zavaidoc, Marcela Fota, Ionica Stan. În continuare, au susţinut un recital de muzică pop, membri ai Grupului Folk P620: Georgiana Costache, Ştefania Costache, Cezar Ion Mircea, acompaniaţi la chitară de Andrei Bulf. A urmat mult-aşteptatul spectacol susţinut de Lora şi Trupa Zdob şi Zdub, precum şi un superb foc de artificii, oferit de municipalitate, în cinstea Simfoniei Lalelelor. Duminică, 14 aprilie, a avut loc un spectacol de folclor, susţinut de Ansamblul de Cântece şi Dansuri Populare „Zestrea Poboranilor" din comuna Poboru, judeţul Olt, un spectacol muzical susţinut de Ansamblul Folcloric de Copii „Zavaidoc" şi un recital oferit de Grupul Folk „P620".

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, medalionul literar-muzical, sub genericul „Rapsodii de primăvară", eveniment desfăşurat la ediţia din luna aprilie a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu". Manifestarea, coordonată de profesoara Gabriela Georgescu, de la Colegiul Naţional I.C.Brătianu a cuprins recitaluri de poezie şi de muzică, susţinute de elevi cu aptitudini artistice din cadrul instituţiei de învăţământ. Lor li s-au alăturat scriitoarea şi editorul Mona Vâlceanu, care a citit poeme şi fragmente din romanele publicate, precum şi medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, care a recitat poezii de George Topârceanu.

■ Eveniment inedit, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii. Micii cursanţi ai Cercului de Pictură „Sensibilitate şi Culoare", coordonat de profesoara de arte plastice Elena Zavulovici, la Centrul Cultural Piteşti, au organizat expoziţia de icoane pe sticlă, sub genericul „Ne Rugăm Ţie, Doamne", închinată Maicii Domnului şi sărbătorilor pascale. La vernisaj, doamna profesoară i-a invitat pe preotul paroh al Bisericii Mavrodolu, Victor Sturzeanu şi pe preotul Marius Stoica, de la aceeaşi parohie, să ţină o slujbă de sfinţire a lucrărilor inimoşilor artişti. În continuare, autorii icoanelor au susţinut un program artistic, cu tematică religioasă, spre încântarea publicului, format din părinţi şi bunici.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, ediţia din luna aprilie a proiectului cultural-educativ, sub genericul „Faţă în faţă cu eroii din cărţi", avându-l invitat pe Ştefan Vasile, maestru al sportului, ex-preşedinte al Federaţiei Române de Automobilism. Dezbaterea a captivat auditoriul cu povestea invitatului, erou al unor volume despre motorsportul românesc, semnate de coordonatorul proiectului, redactorul-şef al revistei literare Cuvântul Argeşean, scriitorul Nicolae Cosmescu. Originar din judeţul Călăraşi, stabilit la Bucureşti, Ştefan Vasile a fost între anii 1974-1990, tehnician proiectant construcţii de maşini, în anul 1995, împreună cu Ionel Malaut a pus bazele primei şcoli de pilotaj sportiv din România, în perioada 2007-2008 a fost preşedintele Federaţiei Române de Automobilism Sportiv, iar din 2016 şi până în prezent este membru în Comisia de Sport a Retromobil Club România şi membru de onoare al clubului. A debutat în cursele auto în anul 1973, a obţinut trei titluri de campion absolut de raliuri – în 1984, în 1986 şi în 1990, iar în anul 1985 a fost singurul român învingător la Campionatul Mondial de Raliuri din Portugalia.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Colegiul Economic Maria Teiuleanu au organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, dezbaterea interactivă, cu tema „Exemple de bune practici în utilizarea resurselor educaţionale deschise". Evenimentul a cuprins prezentarea unui proiect Erasmus, care are ca obiectiv principal, dezvoltarea capacităţii de folosire a unor aplicaţii şi platforme digitale în procesul de învăţământ. Sub îndrumarea profesoarei de engleză-franceză, Corina Ciobanu, elevii de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu au deprins o serie de practici şi modalităţi de comunicare, prin intermediul tehnologiei informatice, şi-au îmbunătăţit cunoştinţele de limba engleză, în contextul în care proiectul Erasmus se desfăşoară în parteneriat cu instituţii de învăţământ din Grecia, Italia, Lituania, Portugalia, România şi Turcia.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, recitalul liric, cu titlul „Via Dolorosa", dedicat sărbătorilor pascale şi bucuriei învierii Mântuitorului Iisus Hristos. Manifestarea s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Confluenţe literare", iniţiat şi coordonat de preşedintele Fundaţiei literare Liviu Rebreanu, poeta şi profesoara Allora Albulescu. Evenimentul a cuprins recitaluri de poezie, susţinute din propriile creaţii, de membri ai Fundaţiei literare Liviu Rebreanu şi de elevi din cadrul Atelierului de Creaţie şi Interpretare al Şcolii Gimnaziale Nicolae Simonide din Piteşti, condus de Allora Albulescu. Atmosfera a fost animată de copii care urmează cursurile de gimnastică şi de dans sportiv la Centrul Cultural Piteşti, precum şi de muzicienii Adrian Tase, medic cardiolog şi Andrei Tase, absolvent al Conservatorului din Cluj.

■ Concursul de Fotografie „Simfonia Lalelelor prin ochii tăi", ediţia I şi-a desemnat premianţii. Competiţia a fost organizată de Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti, în perioada 12-16 aprilie 2019, în vederea obţinerii de imagini artistice de la manifestările culturale desfăşurate sub egida Simfoniei Lalelelor, eveniment emblematic al municipalităţii. În urma jurizării, au fost desemnaţi câştigătorii: Premiul I i-a fost atribuit Corinei Ramona Ion, din oraşul Mioveni, pentru lucrarea "Amintiri de la Simfonie", Premiul al II-lea a fost obţinut de Florin Zamfir, din municipiul Piteşti, pentru lucrarea "Lalelele Piteştiului", Premiul al III-lea a fost câştigat de Manuela Lavinia Iordănescu, din comuna Bradu/ Geamăna, pentru lucrarea "Iubim şi păstrăm tradiţia", Menţiune I – Rareş Ştefan Roşu, din comuna Bascov, pentru lucrarea "Cavalerul Florilor", Menţiune II – Cristina Pena, din municipiul Bucureşti, pentru lucrarea "Prin ochii tăi". Câştigătorii au fost premiaţi luni, 22 aprilie, la Primăria Municipiului Piteşti, cu diplome şi daruri cu simbolurile Simfoniei Lalelelor. Lucrările premiate vor fi publicate în Albumul "Simfonia Lalelelor prin ochii tăi", ediţia I.

■ „Ţapi ispăşitori sau o istorie a necesităţii" a fost tema colocviului, susţinut de istoricul Marin Toma, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii. Dezbaterea s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Istorie şi istorii cu Marin Toma", organizat periodic de Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu" şi redacţia revistei-document Restituiri Piteşti. „Este în natura umană tendinţa de a da vina pe alţii pentru propriile greşeli; omul, în ideea de a fugi de răspundere, caută vinovaţi în afară: soarta, Dumnezeu, alte persoane, chiar unele obiecte şi animale au fost găsite vinovate în anumite situaţii. Pentru toate catastrofele naturale şi toate epidemiile au fost găsiţi vinovaţi, sau ţapi ispăşitori - Iuda, Eva, Elena din Troia pot constitui exemple în acest sens. Tot aici se încadrează vânătoarea de vrăjitoare din Evul Mediu, pentru că ideea de a găsi vinovaţii, sau ţapii ispăşitori conferă linişte, întrucât oferă justificarea propriilor greşeli", a precizat Marin Toma.

■ „Toleranţă şi Violenţă" a fost tema dezbaterii interactive, susţinută de invitaţi speciali din ţară şi de peste hotare, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii. Evenimentul s-a desfăşurat în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul „Cultura Violenţei şi Violenţa Culturii", iniţiat şi coordonat de jurnalistul de origine palestiniană Ahmed Jaber. Despre toleranţă şi violenţă au luat cuvântul eleva Soraya Filippelli, de la Colegiul Naţional Ion Neculce din Bucureşti, o fetiţă care provine dintr-o familie mixtă, româno-italiană, medicul de chirurgie cardio-vasculară, Nakechbandi Ahmed Mazhar, originar din Siria şi medicul stomatolog Salah Joudah, fostul decan al Facultăţii de Stomatologie din Fâşia Gaza-Palestina. „Specia umană are genetic o predispoziţie către violenţă, de la Adam, în orice om există o tendinţă către violenţă, fie verbală, ori fizică. Trăim într-o eră în care imaginea a devenit principala sursă de informaţie, dar în şcoală, am învăţat că principala sursă de informaţie este cuvântul. Constatăm că de vreo 30 de ani s-a schimbat ordinea, astfel încât, oamenii nu mai analizează, ci primesc imagini, pentru că nu se mai doreşte filtrarea unor aspecte, ci receptarea directă a imaginii fără analiză, întrucât trăim în epoca de vânzare a imaginii. Iar violenţa ne atacă şi prin cultură, presă, cinematografie, unde este din plin promovată. În schimb, toleranţa este o valoare care trebuie consolidată, iar comunicarea în acest sens este esenţială", a subliniat medicul Nakechbandi Ahmed Mazhar. Dezbaterea interactivă cu tema „Toleranţă şi Violenţă" a fost organizată de Centrul Cultural Piteşti şi de Clubul Româno-Arab de Cultură şi Presă.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Asociaţia Judeţeană Argeş "Basarab I" a Cadrelor Militare în Rezervă şi în Retragere au organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii, un simpozion, dedicat proclamării Independenţei de Stat a României, victoriei Coaliţiei Naţiunilor Unite în cel de-al Doilea Război Mondial şi Zilei Europei. Despre semnificaţia triplului eveniment, sărbătorit de ţara noastră pe data de 9 mai au susţinut prelegeri, distinşi reprezentanţi ai asociaţiei: col.(r) Ilie Stoica, preşedintele asociaţiei, col.(r) Ion Catinca, profesoara de limba şi literatura română Cornelia Ghinea, comandor(rtr.) Mihail Ghiţescu, general de brigadă Ion Neagoe. Militarii în rezervă şi în retragere au ţinut şi un moment de reculegere, în memoria lui Constantin Rădulescu, fost membru al Corului Veteranilor „Mihai Viteazul" din Piteşti. Manifestarea a mai cuprins scurte recitaluri de poezie cu tematică patriotică, oferite de militarii poeţi - col.(r) Constantin Mândruţă şi de plutonier adjutant şef Andrei Ionescu.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Organizaţia „Salvaţi Copiii" Filiala Argeş au demarat proiectul cultural-educativ, sub genericul „Şi noi avem drepturi", iniţiat şi coordonat de promotorul cultural Alexandra Grigorescu, voluntar în cadrul organizaţiei. Prima ediţie, desfăşurată în Sala Ars Nova, de la Casa Cărţii a avut tema „Dreptul la educaţie" şi a reunit elevi şi cadre didactice de la mai multe unităţi de învăţământ argeşene. Lor li s-au alăturat reprezentanţi ai Consiliului Judeţean al Elevilor Argeş, Isabela Dumitru-preşedinte şi George Tudose, vicepreşedinte, care au susţinut intervenţii tematice. Diferenţa dintre mediul urban şi rural privind condiţiile de învăţământ, abandonul şcolar din cauza condiţiilor de trai, sau chiar a mentalităţii proprii familii, discriminarea elevilor cu dizabilităţi, pe fondul lipsei educaţiei etice, sau discriminarea elevilor pe considerente etnice, religioase şi

culturale, pe fondul lipsei educației multiculturale, în spiritul toleranței, au fost principalele aspecte dezbătute de participanți.

■ Municipalitatea a sărbătorit Ziua Europei, printr-un spectacol muzical-artistic, organizat de Centrul Cultural Pitești. Evenimentul, desfășurat în Piața Primăriei a debutat cu recitaluri de muzică populară, susținute de Ansamblul Folcloric de Copii „Zavaidoc", sub îndrumarea instructoarelor de dans popular, Violeta Dincă și Rodica Oprican, precum și cu piese de folclor, interpretate de elevi, care urmează cursul de canto popular, coordonat de profesorul Valentin Grigorescu, la Centrul Cultural Pitești. A urmat o reprezentație de street dance, oferită de elevi de la cursul de dans sportiv, sub îndrumarea coregrafilor Corina și Alfred Schieb, la Centrul Cultural Pitești. Manifestarea s-a încheiat cu recitaluri de muzică folk și pop, susținute de membri ai Grupului Folk P620, și de elevi care urmează cusul de chitară, coordonat de cantautorul Tiberiu Hărăguș, la Centrul Cultural Pitești. Spectacolul, care a reprezentat un apel pentru unitate în diversitate a fost prezentat și animat de eleva Ana Manole, membră a Grupului Folk „P620".

■ Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, Clubul Total Dance și Direcția Județeană pentru Sport și Tineret Argeș au organizat Concursul Național de Dans Sportiv „Dansul Florilor", în zilele de 11 și 12 mai, la Sala Sporturilor din Pitești. Evenimentul, aflat la a 31-a ediție, a reunit aproximativ 500 de participanți, de la 40 de cluburi de profil din țară. Concurenții au susținut probe de dans standard și anume: Vals lent, Tango, Vals vienez, Slow-fox și Quick-step, precum și probe de dansuri latino-americane: Samba, Cha-cha, Rumba, Paso-doble, Jive. Ca noutate, s-au desfășurat și concursuri de Salsa, Bachata, Street dance, categorii care au fost afiliate la Federația Română de Dans Sportiv. Concursul Național de Dans Sportiv „Dansul Florilor", coordonat de coregrafii Corina și Alfred Schieb a deschis programul manifestărilor culturale și sportive, organizate de municipalitate în cinstea Zilelor Piteștiului.

CARMEN ELENA SALUB

Concursul Național de Dans Sportiv „Dansul Florilor"

Trei argumente irefutabile pentru nașterea Capodoperei

(urmare din p. 32)

în cadrul expoziției „Recent paintings by Salvador Dali". În catalogul manifestării, Dali a scris următoarele: „Am pictat această operă timp de două luni, câte patru ore pe zi. În acest timp s-au succedat episoadele cele mai surprinzătoare și mai senzaționale din istoria contemporană. Această operă a fost terminată cu o zi înainte de sfârșitul războiului. Pâinea este una din temele fetișiste și obsesive cu cea mai mare vechime în opera mea, căreia i-am rămas cel mai credincios. Acum 19 ani am pictat, pentru prima oară, aceeași temă. Dacă veți compara atent cele două opere puteți studia toată istoria picturii, de la farmecul liniar al primitivismului la hyperestetismul stereostopique. Această operă tipic realistă este cea care a satisfăcut cel mai tare imaginația mea. Iată o pictură despre care nu se poate zice nimic: e o enigmă totală". Îți poți pune, în mod firesc, întrebarea: 240 de ore de muncă pentru a un coș de nuiele, o jumătate de pâine, o masă și un fundal mat? E drept că detaliile sunt redate fotografic, e drept că așezarea în pagină e perfectă dar, cu toate astea... rămâne o enigmă.

Saci de cărbuni pe tavan. De ieri, pentru totdeauna...

„Să începi casa de la acoperiș, așa cum o făceau marii arhitecți ai Renașterii, care își imaginau, înainte de toate, cum o să arate Cupola." Dali voia, la Figueras, o cupolă tranparentă și reticulară, o structură care, în epocă, devenise specialitatea arhitectului american Richard Buckminster Fuller. Executantul final al proiectului, sugerat de Fuller, a fost arhitectul spaniol Emilio Perez Pinero. Dali este încântat de realizare. „Nimic mai strălucitor și de bine găsit decât această cupolă care, privită din toate părțile, sfârșește prin a sintetiza o glorioasă lumină perenă". Pentru Dali, Cupola era simbolul unității și al monarhiei. În contrast evident cu strălucirea Cupolei am văzut și un „Plafon încărcat cu 1200 de saci de cărbuni", montajul lui Marcel Duchamp arătat lumii pentru prima oară la Expoziția Internațională a Suprarealismului, din1938, de la Paris. La noi, în fosta Vale a cărbunelui singurii care sunt considerați vinovați de prăbușirea economiei locale sunt hoții de cărbune. Ei fură cu sacul ca să-și ducă traiul de pe-o zi pe alta. Cum Justiția e legată la ochi, ei sunt condamnați în regim de urgență. Estimp, marii devalizatori ai bugetelor miniere sunt bine, sănătoși și prosperi. La Figueres, Dali și Duchamp le-au făcut dreptate celor amărâți și, prin sacii lor, i-au ridicat cât mai aproape de cer...

Cum am ajuns la Figueras. O poveste de viață...

Pe Rodica Bartmann o pierdusem, ani de-a rândul, din vedere. Am copilărit împreună, printre Blocurile Evidențiaților, pestre drum de o colonie muncitorească din Valea Jiului. A fost colegă de școală cu soră-mea și era cu vreo cinci ani mai mică decât mine. Vara, împreună cu cei de vârsta mea traversam dealul care despărțea cartierul nostru de cărarea care ducea spre formațiunile carstice de pe Roșia și ne făceam curaj să intrăm în peșteri. Numele muntelui provenea de la piatra de calcar roșie ce domina împrejurimile. De obicei, punctul nostru final era „Peștera lui Florian". Odinioară a fost locuită de un pustnic local, care a auzit, într-o noapte, Vocea care-i poruncea să lase totul, (familie, casă și serviciu) și să se retragă, pentru restul zilelor, într-o peșteră. Omul s-a conformat și a fost singurul pustnic pe care l-a dat orașul nostru minier. Accesul în peșteră se făcea printr-o ascensiune pe o cărare ce-i dădea fiori de gheață celui nedeprins cu muntele. Era o treabă de (viitori) bărbați. Orice parte femeiască era exclusă de la aceste expediții. Ei, bine, Rodica venea în urma noastră, tiptil & subtil, ascunzându-se ca Winetou când îl păștea vrea primejdie-n preeria americană, și ne trezeam cu ea taman în buza peșterii. Azi - așa, mâine- așa, ne-am obișnuit cu ea. A fost, în cele din urmă, acceptată de însuși Puiu Vențel, un elev cu părul roșcat, cel care-și făcuse și o asociație speologică numită „Piatra Roșie". Membrii ei se încumetau să străbată până și Peștera Bolii, de la un capăt la celălalt al ei. Puiu mi-a fost coleg de clasă și doamna dirigintă, excedată de năzbâtiile zilnice ale năzdrăvanului său elev, i-a zis c-ar vrea să-l lase, cu dragă inimă, repetent. Dar numai la gândul că la anul va trebui s-o ia de la capăt cu el, ea va vorbi cu toți profesorii că, indiferent de ce-o să-i mai facă cu fapta sau cu gândul, să-l treacă, neaparat, clasa. Spiritul de aventură al Rodicăi s-a văzut, în toată splendoarea lui, pe la sfârșitul liceului. Într-o călătorie cu trenul, ea a cunoscut un student negru ce studia la Moscova. De loc, tânărul era din Congo - Brazzaville. Cei doi au ajuns repede la concluzia că nu mai pot trăi unul fără celălalt și s-au căsătorit. Așa a ajuns Rodica din Petrila tocmai în Congo. Mariajul lor nu a durat mult dar s-a soldat cu nașterea unei fetițe, Vicky, care a rămas lângă mama ei. În Brazaville, Rodica a urmat o facultate de litere și a stat până și-a găsit un mire alb, tehnician la o societate de telefonie, care a dus-o la Paris. „A fost un mariaj aranjat, voiam să ajung în Capitala Luminii". A ajuns. Acolo a cunoscut un director de la Căile ferate care, aflat în prag de pensie, a vrut să se retragă, undeva, lâng-o plajă și-o apă. Așa a poposit Rodica tocmai la Toreilles sur Mer, „un p'tit coin de paradis", la zece minute de Perpignan și la două ore de Barcelona. Soră-mea, care a fost colegă de clasă cu Rodica, a (re)descoperit-o grație internetului. A invitat-o să revină acasă, într-o călătorie de dulce aducere aminte. Părinții îi muriseră, ultimul soț - la fel. A venit și ne-am făcut tot felul de planuri de vacanță. Cele două doamne au fost, împreună, la greci și-n Dubai. În Ierusalim și-au propus să meargă dar n-au mai ajuns... Soră-mea a vizitat-o în Franța și, ulterior, m-a convins și pe mine s-o fac. Am fost împreună cu Mirela. Rodica nu se simțea deloc bine. Am fost cu ea la doctor, la Perpignan, și am vegheat-o, zi și noapte, ca s-o punem pe picioare. Am aflat, când doctorul m-a întrebat în ce calitate o însoțesc, că nu mai vorbea cu fiică-sa de ani și ani de zile. Nu mai știau nimic una de alta. Tot soră-mea a aflat că Vicky era măritată, la Paris, și că avea patru copii. Ea încă mai vorbea românește pentru că se socotea pe jumătate română. Când, cât de cât, s-a mai înzdrăvenit, Rodica m-a întrebat dacă-mi doresc ceva și ea ar putea să se revanșeze. „Aș vrea să mergem, împreună, la Dali. E simplu: trecem prin Sainte Marie, Canet en Roussillon, Perpignan, Le Boulou, Carretera de Jonquera, ignorăm Calle de Tramontana, și ajungem la Figueres. Pe A9 ajungem în 43 de minute". Zis și făcut. Rodica l-a sunat pe amicul ei, Pierre, căruia îi cedase mașina în schimbul unor ieșiri absolut necesare din Toreilles sur Mer. Restul vi l-am povestit mai sus.

Ce-ar mai fi de adăugat...

În toamna care a trecut, soră-mea, Rodica, mi-a spus că prietena noastră, Rodica, a pierdut lupta cu cancerul, într-un spital din Perpignan. Au ținut-o două săptămâni într-un frigider de la morgă până când Vicky a venit să-și dea acordul pentru a fi incinerată. Cred că pentru Rodica aceste ultime zile și nopți au fost ca o ultimă, lungă și rece călătorie printr-o altă Peșteră a Bolii... În această vară, fiica prietenei noastre va veni la Petrila să-i depună urna cu cenușă în pământul în care se odihnesc părinții ei. Tatăl său a fost un miner destoinic care a dat, cât a trăit, „Țării, cât mai mult cărbune". El n-a văzut niciodată Parisul, n-a gustat niciodată piersicile de elită din soiul „rouge de Roussillon", cele ce fac mândria unui Sud veșnic însorit, nici „carxoba"/ sparanghelul, ce face parte din patrimoniul cultural catalan, nici din „Autoportretul moale cu slănină friptă" al lui Salvador Dali.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că ***Argeș*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

actualitate

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

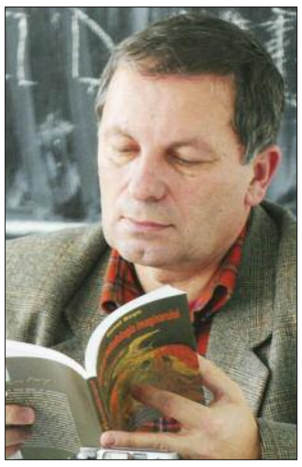
IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2019, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com,
http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial:
NICOLAE OPREA
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția:
Pitești,
Casa Cărții,
Centrul Cultural Pitești;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Drumul de azi spre Sarmisegetuza Regia se face și se reface, ciclic, după capriciile vremii. Orice viitură mai puternică mușcă din el ca din franzelele lui Dali și asistăm, de fiecare dată, la un duel al declarațiilor verbale între foști, actuali și viitori deținători ai dregătoriilor publice. Ca să fim obiectivi, cangurii de care vorbea artistul catalan s-ar descurca de minune pe porțiunile de drum lipsă. De unde rezultă că dacă Traian a fecundat așa cum se cuvine Europa, cu Dacia noastră nu s-a prea descurcat...

reportaj

Teatrul-Muzeu Salvador Dali din Figueras. Vedere dinspre Strada Traian...

Trei argumente irefutabile pentru nașterea Capodoperei

În octombrie 1960, Ramon Guardiola Rovina este ales primar în Figueres. Prima sa acțiune în spațiul cultural al orașului său s-a dovedit a fi una de foarte bun augur. Primarul și-a adus aminte că și el și Dali aveau un prieten comun, pe fotograful Melito Casals, zis și Meli. Primarul îi cere lui Meli să-l roage pe Dali să doneze un tablou pentru muzeul lor local. Era vorba de Museu de l'Emporda. Răspunsul lui Dali are un anume suspans. „Nu voi dona un tablou orașului meu natal ci îi voi dărui un întreg muzeu!" Cine îl cunoștea pe Dali știa că deviza lui, de când era tânăr, a fost cea enunțată de Domnul (Michel de) Montaigne: „Singura manieră de a atinge universalul este prin a fi ultralocal". („Unde, dacă nu în orașul meu natal, trebuie să las tot ceea ce e mai extravagant și solid din opera mea?") Să ne explicăm: Teatrul din Figueras a fost un loc predestinat în biografia marelui artist. Trei motive au fost esențiale în tranformarea fostului teatru liric din oraș în viitorul Muzeu Dali: 1. Dali a fost un pictor eminamente teatral, 2. Teatrul se află în fața bisericii unde a fost botezat, 3. O sală din vestibulul teatrului a găzduit prima sa expoziție personală. (E vorba de Palatul Vântului, unde Dali a expus prima dată, în 1919, la doar 14 ani...)

Cum „Visul teatral" poate deveni realitate. La spanioli

„Vreau ca muzeul meu să fie un bloc unic, un labirint, un mare obiect superarealist. Va fi un muzeu absolut teatral. Vizitatorii vor ieși cu senzația de-a fi avut parte de-un vis teatral". Procesul de creație a început în 1961. Municipalitatea îi oferă „Fulla de Figuera" (Frunza de smochin), cea mai înaltă distincție locală. Cu această ocazie, Dali își expune ideile pentru transformarea Teatrului, aflat în ruină, într-un Muzeu avangardist. Motivele le-am enumerat mai sus. În 1964, Dali acordă un interviu faimoasei reviste americane *TIME* unde afirmă că muzeul său va începe odată cu montarea unei cupole rectangulare deasupra scenei bătrânului teatru. Acesta a fost construit între 1849 și 1850 de arhitectul Josep Roca i Bros. Consiliul local votează transformarea teatrului în Muzeul Dali.în ziua de 29 ianuarie 1968. Pe 16 iunie 1970, Consiliul de Miniștri al Spaniei aprobă proiectul de creare a Teatrului Muzeu Dali. Începerea lucrărilor de transformare au fost posibile grație susținerii financiare a Ministerului Locuințelor care a găsit o ingenioasă modalitatea de finanțare. Figueras a fost considerată o „regiune devastată" din cauza bombardamentelor pe care le-a suferit în timpul războiului civil și, prin urmare, merita compensații morale și, mai ales, materiale. 13 octombrie 1970 a fost ziua în care a avut loc o pre-inaugurare. Atunci Dali arată lumii pânza centrală din Palatul Vântului și își expune schița proiectului complet. Patru ani mai târziu, grație susținerii permanente a proiectului de către aleșii locali și de către domnul primar (merită să-i zicem domn), are loc deschiderea oficială. De față e o mulțime impresionantă. Povestea acestei inaugurări este detaliată de primarul Ramon Guardiola în cartea sa „Dali și muzeul său". Admirația lumii a fost totală. Cu toate astea, Dali a făcut, mereu, schimbări și a adus lucruri noi în muzeu până în ultima sa zi petrecută pe Pământ. De ce are un succes atât de mare acest Teatru-Muzeu? „Le Figaro" a aflat asta datorită unui interviu pe care jurnalistul Georges Brones i l-a luat lui Dali: „Dacă atâția oameni îl vizitează e pentru că nu este doar un loc unde sunt atârnate niște tablouri pe pereți, ca în majoritatea muzeelor lumii, ci pentru că muzeul meu e plin de enigme. Știți că succesul religiilor rezidă din misterele lor. Odată ce explici totul în manieră didactică nu mai e nici un fel de mister și nu mai ai nici un motiv să revii. La mine, oamenii care au fost odată revin și în ziua următoare pentru că e vorba de continuitatea exacerbată a cunoștinței subiective."

Sunt stăpânul sorții mele, sunt căpitanul sufletului meu...

Exteriorul muzeului a fost conceput ca un preludiu la ceea ce mulțimea urmează să vadă în interior. E vorba de un spațiu-preambul concretizat prin materializarea artistică a câtorva obsesii daliene: Știința (prin „Omagiu lui Newton"), Arta academică (cu cele trei statui dedicate lui Jean Louis Ernest Meissonier, realizate de Antonin Mercie), Arta inovatoare (prin „Obeliscul televiziunii" de Wolf Vostell) și Gândirea catalană (cu monumentul lui Frances Pujols ce-l înfățișează pe Ramon Llull). Fațada Teatrului-Muzeu Dali are o seamă de manechine feminine aurite (stil art deco) care țin pe cap fie imaginea artistică a atomului de hidrogen, fie au mâinile libere ridicate spre cer. Imaginea e completată și de câțiva războinici cu baghete de pâine în vârful capului. Plus un scafandru, o sugestie pentru vizitatorii ce stau încă la coadă că vor plonja în străfundurile artei pe care o vor întâlni dincolo de ziduri. În Turnul Galatea, edificiul-anexă al muzeului, sunt, pe acoperiș, niște ouă imense iar fațada roșiatică a zidurilor e acoperită de șiruri regulate de bucăți de pâine. Această ultimă reprezentare a pâinii mi s-a părut mai puțin evidentă dar exegeții dalieni spun că vorba chiar de pâinea noastră cea de toate zilele. Și iată cum, după atâția ani de la Revoluția noastră, am mai văzut, odată, cum arată o coadă la pâine și la ouă.

Traian, Dacia, pâine și cărbune. La Figuras

Nu poți înțelege Teatrul-Muzeu fără a cunoaște relația care unește pictorul de orașul Figueres care l-a văzut și când s-a născut și când a murit. Regiunea ce înconjoară orașul se numește Ampourdan. „Să facem Ampourdan-ul universal prin Teatrul Muzeu Dali", a decretat artistul, pentru că locurile natale fac parte integrantă din operă. "Nu putem să-l înțelegem pe Dali, artistul, omul și personajul fără a înțege împrejurimile în care a trăit", zice Antoni Pitxot, prietenul artistului și cel cu care a împărțit munca de creare a Teatrului- Muzeu. "Fiecare trebuie să considere muzeul ca pe o operă de artă în sine. O operă plină de informații importante dar în nici un caz exhaustive. Adică fiecare să poată trage, din ceea ce vede, concluzii personale în strânsă legatură cu psihologia și cosmogonia sa". Aici a fost a fost salvarea bietului reporter. Cum să poți da seamă de toate cele văzute într-o pagină și jumătate de revistă? Cum să poți cuprinde, în vreo trei mii de cuvinte, Exteriorul, Vestibuul, Patio, Cupola, Sala Comorii, Salle des poissoneries (îi zice așa pentru că odinioară acolo era piața de pește...), Cripta, Sala Mae West, Al doilea și Al treilea etaj, Palatul Vântului și Turnul Galatea (un edificiu cumpărat, în 1981, unde Dali a locuit din octombrie 1984 până-n ziua morții sale, survenită în ziua de 23 ianuarie 1989) ? Iată că Dali și Rodica Bartmann (ex Cazacu) ne-au scos din încurcătură. Așa că atunci când ea, fosta mea prietenă din copilăria petrileană, m-a întrebat ce pot să-i zic, în două cuvinte, despre muzeul pe care tocmai l-am văzut i-am zis: „O să-ți povestesc despre Strada Traian, despre Dacia noastră, despre pâine și despre cărbune". A făcut ochii mari și, în mare, i-am spus, în rezumat, cam cele ce urmează...

Despre "Rue Trajan" din Cannes

Când ieși din „Sala Capodoperelor", se deschide, la stânga, intrarea într-un culoar care face turul orchestrei fostului teatru. Dali a inaugurat acest loc agățând pe perete o placă indicatoare pe care a luat-o de pe o stradă din Cannes („Rue Trajan"). Era semnul lui de omagiu față de marele împărat roman, născut la Sevilla, care, potrivit marelui artist, „a fecundat Europa, cucerind Dacia". Tare, nu-i așa? În muzeul lui Dali, Duchamp, care a fost deseori oaspetele familiei, pe când muzeul abia se năștea, a donat o replică a faimoasei și ireverențioasei sale intervenții pe chipul Giocondei. În 1919, sunt o sută de ani de atunci, Duchamp a adăugat, pe o reproducere după capodopera lui Leonardo da Vinci, o mustață și un mic cioc. Apoi a scris celebra inscripție „LHOOQ" („i-a luat foc curul", în traducerea originală a autorului). Dali a considerat că Duchamp a executat „un atac ultra-intelectual pus la cale de mișcarea DADA". Tot în "Sala Trajan" am văzut și „Portretul Galei cu două cotlete de miel aflate în echilibru pe umărul său". E o lucrare ce datează din anul 1933. Tabloul reunește două lucruri care îi plăceau la nebunie lui Dali: cotletete de berbec și muza sa, Gala. „În cadrul acelor luminoase după amiezi de toamnă la Portligat, aveam obiceiul de a lua două cotlete de berbec de pe grătar și le puneam, în echilibru, pe umerii Galei. Și, observând mișcările micilor umbre produse de aceste cotlete pe carnea femeii pe care o iubesc, în momentele când soarele cobora spre orizont, rezultatul a fost o operă suficient de lucidă și de apetisantă". Într-adevăr, nu știi ce să admiri mai întâi...

Cucerind Dacia, Traian a fecundat Europa!

Dali a ilustrat, în anul 1973, cartea „Zece rețete pentru nemurire". Gravurile sale se regăsesc în muzeu cu o explicație privitoare la Imperialismul genetic. Ca orice mare artist, Dali a intuit cum stau lucrurile și dincolo de aparențe. „Potrivit noilor descoperiri ale științei se arată că Legile lui Dumnezeu sunt cele conținute de acidul desoxyribonucleic (ADN) iar acidul ribonucleic (ARN) nu este decât mesagerul însărcinat să transmită codul genetic formând, astfel, scara lui Iacob. In scara lui Iacob, fiecare treaptă este un palier ADN și îngerii urcă și coboară prin ARN". Salvador Dali a explicat, odată pentru totdeauna, cum împăratul Traian din Sevilla a fecundat Europa cucerind Dacia. Astfel, Traian a permis generațiilor care l-au urmat să se diferențieze, definitiv, de canguri. Ca locuitori al județului unde se află fosta capitală a Daciei romane am face o corecție care se impune de la sine. Dali a fost vizionar dar, din păcate, nu și în ceea ce ne privește. Drumul de azi spre Sarmisegetuza Regia se face și se reface, ciclic, după capriciile vremii. Orice viitură mai puternică mușcă din el ca din franzelele lui Dali și asistăm, de fiecare dată, la un duel al declarațiilor verbale între foști, actuali și viitori deținători ai dregătoriilor publice. Ca să fim obiectivi, cangurii de care vorbea artistul catalan s-ar descurca de minune pe porțiunile de drum lipsă. De unde rezultă că dacă Traian a fecundat așa cum se cuvine Europa, cu Dacia noastră nu s-a prea descurcat...

Pâinea noastră cea de toate zilele

De ce pâinea noastră și bagheta franțuzească revine obsesiv în muzeu? În sala 19, supranumită „Loggia: Jocuri optice și stereoscopice", am văzut și „Două bucăți de pâine exprimând sentimentul dragostei" (o pânză de 81cm x100cm). Dali pictează acest tablou la Arcachon, lângă Bordeau, în 1940, și îl expune la Galeria „Julien Levy" din New York, în cadrul unei expoziții intitulate „Ultimul scandal al lui Salvador Dali". De ce era scandaloasă această expoziție? Pentru că, în acele timpuri bântuite de confuzie și înfrângeri, Dali a găsit atitudinea potrivită vizavi de destinul său: voia să devină un pictor clasic. „Acum ori niciodată!" Cinci ani mai târziu, Dali pictează „Coșul de pâine", un tablou în ulei de 34 X 43 cm. E, să recunoaștem, o pictură de mici dimensiuni. Tabloul a fost expus prima dată la Galeria „Bignou" din New York, la sfârșitul anului 1945,

(continuare în p. 31)